

akademski list

broj 76 * godina XXV

PRESSING

www.pressing-magazine.com

Intervju:

Branko Radaković

Priča o grupi Limunovo drvo

Kolin Ban

Društvo:

Istorijski **revizionizam**

Kralja Milana

Film:

Rogue One

Greben Spasa

Stado

Santa Maria della Salute

ISSN 1451-1584

STRIPARNICA

Ul. Milojka Lešjanina 1
Niš

tel.018/242-261

Uvodnik

Zašto?

Zato što slavimo četvrt veka postojanja.
Zato što je u toku istorijska revizija.
Zato što Niš ima trg kralja Milana.
Zato što je Kolin Ban protiv blokada.
Zato što je Limunovo drvo i Milan i Koja i VD.
Zato što stadiu nema spasa od odmetnutog panišera.
Zato što bi i mi Marsalisa samo da slušamo kako svira.
Zato što ima rokenrol utehe u gradu na Nišavi.
Zato što su nam vršnjaci Ten, Nevermind i Black album.

Urednik

**AKADEMSKI LIST
PRESSING**

**Godina XXV, broj 76
decembar 2016.**

Izdavač:
**STUDENSKI INFORMATIVNO –
IZDAVAČKI CENTAR NIŠ**

Glavni i odgovorni urednik:
Dejan N. Kostić

Tehnički urednik:
Dejan Stojiljković

Dizajn broja:
Saša Mitrović, Milena Lazarević

Lektura:
Aleksandra Gojković

Redakcija:
**Jugoslav Joković,
Aleksandar Blagojević, Dejan Dabić,
Srđan Savić, Dejan Vučetić, Ivana Božić
Miljković, Marko Stojanović, Ivana
Antović, Velibor Petković, Aleksandar
Nikolić Coa, Miloš Najdanović, Zlatibor
Stanković, Ivana I. Božić, Stefan
Marković**

Saradnici u ovom broju:
**Đorđe Bajić, Zoran Janković, Aleksandar
Radovanović, Željko Obrenović, Vladan
Stojiljković, Pavle Zelić, Vladimir
Veljković, Milorad Doderović, Aneta
Tabaković, Marijan Cvetanović**

Sekretarica redakcije:
Radica Opačić

Adresa: **Šumatovačka bb, 18000 Niš**
Telefon: **018/523418**
Fax: **018/523120**
E-mail: **siic.nis@gmail.com**
Internet prezentacija:
www.pressing-magazine.com

Žiro račun: **310-159479-83**

List izlazi tromesečno

Štampa: **Medija Pan Produkt, Niš**
Tiraž: **1000 primeraka**

Štampanje ovog broja pomogli su
**Ministarstvo prosvete, nauke i
tehnološkog razvoja; Grad Niš**

Sadržaj

Ronald Malfi
Decembar park
Piše: **Željko Obrenović**

Voren Elis
Normal
Piše: **Željko Obrenović**

Društvo strane 6 - 10

Način izgradnje vladajuće ideologije
Istorijski revizionizam
Piše: **Vladimir Veljković**

Prilog poznavanju urbane topografije Niša
Trg Kralja Milana
Piše: **Vladan Stojilković**

Knjige strane 11 - 14

Milan Srdanović
Bass Bookvar (SKC-Niš, 2016)
Piše: **Marijan Cvetanović**

Šinići Hoši – Divno nebesko telo i druge priče
Naučna fantastika
kakva bi trebalo da bude
Piše: **Pavle Zelić**

Strip strane 15 - 16

Intervju: Kolin Ban
Nemam blokade u pisanju
Razgovarao: **Marko Stojanović**

Film i TV strane 17-18 i 31-36

Intervju: Branko Radaković
"Limunovo drvo"
kao metafora jednog vremena
Razgovarao: **Dejan Dabić**

Multimedijski superheroji (42): Panišer
Osveta kao smisao postojanja
Piše: **Dejan Dabić**

Kritika:

Greben spasa
Piše: **Dejan Dabić**

Odmetnik 1
Piše: **Dorđe Bajić**

Stado
Piše: **Zoran Janković**

Santa Marija Della Salute
Piše: **Dorđe Bajić**

Bruklin 99
Piše: **Pavle Želić**

Muzika strane **37-47**

Vek džeza (22)
Intervju: Vinton Marsalis
Prevela: **Mimica Radovanović Petrović**

Četvrt veka kulturnih albuma
Muzički afterlife
Piše: **Ivana I. Božić**

Koliko danas slušamo muziku
Harmonija za dušu
Piše: **Ivana I. Božić**

Rokerol u gradu na Nišavi
Južnjačka uteha
Piše: **Dejan Stojilković**

Da li je scena mrtva i...
Četiri razloga zašto nije
Piše: **Aleksandar Nikolić Coa**

Erotska strana
Nema greške, Kokošgrad
Preveo: **Aleksandar Blagojević**

Specijalni dodatak: 25 godina Akademske lista Pressing

Omaž jednoj redakciji
Pritisak nekad i sad
Piše: **Aneta Tabaković**

Kultura i umetnost u Pressingu
Piše: **Dejan Dabić**

Da li još ima ideala
Piše: **Milorad Doderović**

Eto toliko smo!
Piše: **Jugoslav Joković**

Počasni krug
Piše: **Dejan Stojilković**

Totalno drukčiji od drugih
Piše: **Velibor Petković**

Istorijski revizionizam

- način izgradnje vladajuće ideologije

Da bi na odgovarajući način razumeli fenomen istorijskog revizionizma, neophodno je nešto reći o dva politička pojma koja mu prethode: antifašizmu i antitotalitarizmu. Savremenici smo najnovije krize kapitalizma. I kolapsa neoliberalnog establišmenta u Evropi i SAD pred navalom desnih populističkih pokreta, nacionalizma i ksenofobije, a u koje hrle, opravdano ili ne, gubitnici globalizacije – nezaposleni, radnici bez perspektive, i osiromašena srednja klasa. Zbog toga, za nas danas, antifašizam ne bi smeo biti samo akademski pojam. On bi, u izvesnom smislu, morao postati i politički. Bliska nam je takođe i opasnost od totalitarizma. Otkriće Edvarda Snoudena o apsolutnoj kontroli internet saobraćaja od strane liberalno demokratskih vlada SAD i Velike Britanije, zbog straha od terorizma, buđi, sa druge strane, realno nespokojsvo da bi se 21. vek mogao pretvoriti u totalitarnu

noćnu moru sa nesagledivim posledicama. Antifašizam je neraskidivo povezan sa levicom. Komunističke partije pre Drugog svetskog rata i levi intelektualci, smatrali su da između kapitalizma i fašizma postoji čvrsta veza. Prema mišljenju Palmira Toljatija, jednog od osnivača italijanske komunističke partije i njenog dugogodišnjeg sekretara, najpotpunija definicija fašizma data je na 13. plenumu Kominterne: „Fašizam je otvorena teroristička diktatura najreakcionarnijih, najšovinističkih, najimperijalističkih elemenata finansijskog kapitala“. Marksisti se nisu uvek slagali oko toga na koji to tačno način dolazi do uspostavljanja fašističke diktature i njenog održavanja na vlasti, ali su svi delili osnovnu premisu – fašizam je proizvod kapitalizma. Zato ne bi mnogo pogrešili kada bi komuniste, kao odlučne protivnike kapitalističkog sistema, nazvali i sistemskim antifašistima. Ukidanjem kapitalizma, smatrali su, ukinuće se i uslovi pogodni za razvoj fašizma. I obrnuto, borba protiv fašizma, isto je što i borba protiv kapitalizma. Na konferenciji antifašističke omladine Niša, održane u Nišu 22. marta 1936. godine, Ivo Lola Ribar je rekao sledeće: „Da ne bi bili jednaki u smrti, budimo jednaki u frontu omladine i radnog naroda kao garancija za budućnost, za oslobođenje od zakona profita i zarade, za novu i slobodnu istoriju čoveka“. Citirana, politički zgusnuta Ribarova rečenica sadrži sve o čemu smo malopre govorili. Antifašizam je borba na život i smrt protiv fašizma, ali, to je samo prvi sloj značenja. Smrt o kojoj se govori nije ograničena na moguću smrt u boju – mada je nesumnjivo i to – ona je neizbežno umiranje i zlopačenje radnog naroda ako ostane zarobljenik kapitalističkog „zakona profita i zarade“. Cilj antifašizma nije

prosto u porazu fašističkih režima i njihovom silasku sa vlasti. Konačni cilj je u izgradnji nove i slobodne budućnosti čoveka. Dakle, da revimiramo politiku leve: prvi, neposredni cilj bio je borba protiv fašizma, drugi je u ukidanju kapitalističke eksploatacije, i treći je snažno progresivan i utopistički – nova i slobodna budućnost.

Imajući sve ove političke elemente u vidu, ne čudi to što, dosledni sebi, komunisti nisu mogli da priznaju za antifašističke one vojne i političke pokrete koji nisu težili ukidanju kapitalizma i izgradnji drugačijeg društva. U našem slučaju, radi se o pokretu generala Draže Mihailovića.

Zapitajmo se sada da li je moguće da u Nišu, u Narodnom muzeju ili gde drugde, bude izloženo spomen obeležje sa ispisanim rečima Ivo Lole Ribara koje pozivaju na ukidanje kapitalizma? Muzej, kao institucija sećanja, koji bi prezentovao istorijski podatak da je u Nišu nekada bila održana antifašistička i anti-kapitalistička konferencija, neizbežno bi posetiocima i građanima poslao i snažnu političku poruku protiv sadašnjeg sistema. Tu nastupa mehanizam revizije. Radi stabilnosti vladajućeg poretka, pošlost se mora kontrolisati. Naša sadašnjost ne sme misliti, niti se nadati budućnosti oslobođene kapitalizma.

Navešću jedan primer. Stručni časopis studenata Univerziteta u Nišu „Naučni podmladak“ objavio je 2005. godine rad Golgota niškog kapitalista 1945–1959. Povezivanje Golgote i kapitala, nabijeno je političkim značenjem. Prema hrišćanskom učenju, nakon krsnog stradanja na brdu Golgota, Hristos je posle tri dana Vaskrsao iz mrtvih. U pravoslavnim crkvama, kupole hramova tradicionalno se oslikavaju

likom Isusa Hrista – Pantokratora, što znači svedržitelj ili svemogućí. Svojim vaskrsenjem, Sin Božiji Isus Hristos uspostavlja svoju večnu vladavinu. Ta vladavina je sada vidljiva samo u njegovoj Crkvi, ali će na kraju vremena postati vidljiva za celu tvorevinu. Hristos će večno vladati okružen apostolima, pravednicima, mučenicima i vernim narodom. U gornjem naslovu je kapitalizam (kapital) zauzeo mesto Hrista, koji sada, nakon sloma komunizma uspostavlja svoju novu, večnu vladavinu. A bivši vlasnici kapitala novi su mučenicí. Upotrebljena analogija je duboko bogohulna. Pre svega, Hristova vladavina je nenasilna, što se ne bi moglo reći ni za jedan ljudski poredak. Poruka je više nego očigledna. Kapitalizam je većan i nepromenljiv.

Totalitaritet je pojam koji su prvi upotrebili italijanski fašisti, kako bi opisali specifičnost svog pokreta (mada je i ranije reč „totalan“ bila u uporebi). Terminološka novina koju su fašisti uveli dobiće u anglosaksonskim zemljama i Francuskoj paralelnu kovanicu u vidu prideva „totalitaran“. Iako su SSSR i dobrovoljci sa levece prvi stupili u oružanu borbu protiv fašističkog totalitarizma, u Španskom građanskom ratu (1936–1939) neće ih zaobići optužba za totalitarizam. „Greh gotovo svih levičara od 1933. naovamo jeste da su želeli biti antifašisti, a da pritom ne budu i protiv totalitarizma“, zapisao je publicista i pisac Džordž Orvel za vreme II svetskog rata, rezimirajući rasprave među britanskim levičarima u kojima je i sam učestvovao. Kao španski

borac, Orvel je na terenu video kako Staljinova tajna policija hapsi i likvidira pripadnike svih levih grupacija koje su bile izvan zvanične Komunističke i Socijalističke partije, optužujući ih za trockizam. Staljinova vojna pomoć Španskoj republici u borbi protiv Frankovih falangista, bila je uslovljena političkim uticajem koji će, paradoksalno, dovesti do ukidanja revolucionarnih tekovina republike. Ipak, za razliku od fašista, leвица se nikada nije poistovetila sa pojmom totalitarizma, niti bi svoje političke težnje i ciljeve tako opisala i ocenila.

Borba protiv dva totalitarizma, desnog i levog, umnogome je odredila politički i intelektualni mentalitet demokratskog Zapada, naročito za vreme Hladnog rata. Mada su temelji takvog samorazumevanja postavljeni ranije. Prvi naučni skup o totalitarnoj državi organizovala je Američka akademija nauka povodom sklapanja sporazuma Molotov-Ribentrop 23. avgusta 1939, dok je drugi naučni skup o totalitarizmu ista institucija održala posle Staljinove smrti 1954. godine u Bostonu. Datum potpisivanja pakta o nenapadanju između SSSR-a i Trećeg rajha, koji je sadržao i protokol o podeli sfera uticaja u baltičkim i istočnoevropskim zemljama, poslužio je 2009. godine i Evropskom parlamentu da ustanovi Međunarodni dan sećanja na žrtve staljinizma i nacizma, koji se obeležava svakog 23. avgusta. U SAD i Kanadi isti je praznik poznat pod nazivom „Dan crne trake“.

Problem sa ovakvim istorijskim sećanjem je u tome što prikriva odgovornost liberalno-de-

demokratskog Zapada u održavanju fašističkih režima u Evropi. Britanski su političari godinama hvalili Musolinija i vodili suzdržanu politiku prema fašističkim silama. Politika realizma, taktiziranja i popuštanja prema eks-panziji naci-fašističkih režima u Evropi dovela je do pobeđe Franka u Španiji (zapadne demokracije nisu pomogle republici), potpisivanja Minhenskog sporazuma 1938. između Nemačke, Italije, Britanije i Francuske o pripajanju Nemačkoj Sudetske oblasti u Čehoslovačkoj, i drugih sličnih događaja. Tako da se i pakt Molotov-Ribentrop 1939. godine nimalo ne izdvaja iz opšte politike diplomatskog nadmudrivanja i traženja neke vrste kompromisa sa fašističkim silama. Pristupanje Jugoslavije Trojnom paktu 1941. takođe bi se moglo svrstati u spoljnopolitički realizam. Treba li podsećati da se ovakva politika nije isplatila? Brisanje antifašističkog nasleđa iz istorijskog sećanja, koje je insistiralo na povezanosti kapitalizma i fašizma, učinilo nas je slabijim pred iskušenjima današnjice i, samim tim, manje otpornim pred novim naletom desnice koja raste na talasu krize. Istorijski revizionizam je ustanovio vladajuću ideologiju sećanja koja nas sprečava da razmišljamo o alternativama postojećem kapitalističkom sistemu, poručujući da je takav sistem naša sudbina. I ne samo da je sudbina, nego da je ta sudbina – u poređenju sa istorijskim alternativama desnog i levog totalitarizma – vrlo dobra. Da li i danas, kada je sistem ušao u permanentnu krizu, treba u to i dalje verovati?

Trg Kralja Milana i građevine na njemu

Prostor koji danas predstavlja epicentar Niša Prostor koji danas predstavlja epicentar Niša nastao je kao rezultat nekoliko faktora koji su diktilirali raspstriranje grada kroz istoriju. Ne može se sa sigurnošću reći koji je od njih bio presudan, ali je činjenica da su svi imali svoj uticaj. Izvori i sve-doćanstva koji nam približavaju transformaciju ovog prostora kroz istoriju jako su siromašni. Tek od kraja XVIII i početka XIX veka dobijamo konkretnu urbanističku sliku ovog dela grada.

Ako bi se vratili kroz istoriju, gotovo do samog nastanka grada, nazovimo ga nukleusom budućeg Niša, shvatićemo da se on u početku prostirao na desnoj strani Nišave, na prostoru koji danas zahvataju tvrđava i Gradsko polje. U antičko vreme, na ovom se delu nalazio rimski logor od kojeg se na drugu stranu reke stizalo preko kamenog mosta, čiji su ostaci u vidu dva kamena stuba konstatovani prilikom arheoloških iskopavanja sredinom prošlog veka. Onda se na drugoj strani prostirao vicus – naselje autohtonog stanovništva. Današnji prostor Trga kralja Milana predstavljao je i prirodnu raskrnicu puteva od kojih je najvažniji bio svakako Via militaris, kasnijih Carigradski drum. Tako u kontekstu arheoloških istraživanja i antičke urbane topografije grada ovaj prostor možemo smatrati putnom raskrnicom. U prilog tome ide i pronalazak ostataka manjeg utvrđenog objekta (castrum) nasuprot glavne kapije tvrđave, preciznije na površini koju sada zahvata zgrada „Telenora“ na uglu ulica Milojka Lešjanina i Balkanske. Ovaj je objekat mogao imati ulogu kontrolnog punkta putnih pravaca.

Osim ovih tragova, o prostoru centralnog trga Niša iz perioda antike nemamo nikakvih daljih podataka. Prvi pisani trag koji govori o ovom delu grada pojavljuje se mnogo kasnije, tek 1096. godine, tokom Prvog krstaškog rata. Te godine, meseca jula, u grad stiže kontigent krstaša koji predvodi Petar Amijenski, poznatiji kao Petar Pustinjak a belešku o njihovom prolasku je ostavio čuveni krstaški hroničar Albert Ahenski u okviru svog obimnog dela koje se bavi vizantijsko-ugarskim odnosima sa kraja XI veka – Historie Hierosolymitans – Albericus Aquensis... U njemu on kaže: „Prešavši preko mosta (Petar Pustinjak

sa vojskom) ulogori se na levoj obali reke“. Nakon toga Ahenski opisuje sukob koji se dogodio između meštana i nemačkih krstaša prilikom kojeg su krstaši zapalili dve vodenice na Nišavi a koje su se, prema svemu sudeći, nalazile na levoj obali reke. Nakon ovog izvora opet nemamo nikakvih podataka o izgledu ili urbanim aktivnostima u ovom delu grada.

Iz perioda vizantijske vladavine o Nišu imamo veoma malo podataka pa je razumljivo da ni o ovom delu grada ne postoje izvori. Sve do XV veka, kada je Niš potpuno osmanski grad, nemamo nikakve konkretne podatke, a od tada oni se množe i počinje da se stvara jasna slika o samom gradu pa i o ovom njegovom delu. U opisima počinju da se pojavljuju objekti koji se nalaze na levoj obali

Nišave, iako tvrđava ostaje glavno gradsko jezgro. Govori se opet o dve vodenoce, zatim hamamu nekog Mehmed bega (nalazio se na prostoru gde je sada smeštena knjižara „Hijeroglif“, ispod tvrđavskog mosta), a u XVI veku pominju se i prvi dućani i, kao jedan od najreprezentativnijih objekata, karavansaraj na mestu gde se sada nalazi gradski parking ispod mosta.

Austrijski poslanik i putopisac ostavio je prilikom prolaska kroz Niš na putu za Carigrad 1534. godine ovaj zapis: „Građevina je četvorostrana s prizemljem i spratom, sa kapijom na čonoj strani i prostranim dvorištem u sredini zgrade. Na dvema naspranim stranama nalazilo se po šest zasvedenih čelija a u svakoj po jedno ognjište i jedan mali prozor. Svaka čelija dugačka je dva hvata (3.78 m.) a visoka koliko čovek rukom može do-segnuti“. Putopisci koji ovde borave ili prolaze tokom XVI ili XVII veka naizmenično beleže i pominju ovaj objekat, a u XVIII veku nema više izvora o njemu pa je, kako se čini, porušen a na tom prostoru formira se *At Pazar – konjska pijaca*, zatim i *Bit pazar*, ekvivalent današnjoj buvljoj pijaci.

Niška tvrđava, ovakva kakvu je i danas vidimo sa manjim izmenama, izgrađena je u periodu 1719. do 1723. godine i u njoj su bile smeštene sve administrativne, vojne i religiozne ustanove toga vremena a sama tvrđava se češće naziva u izvorima „Niški grad“, čime je naselje sa druge strane reke bilo potpuno zapostavljeno u svakom smislu. Prva džamija koja je podignuta sa leve strane Nišave bila je Hizir begova džamija, smeštena baš na mestu gde se sada nalazi Spomenik oslobođiocima grada. Oko džamije se, nalik svim kasabama turskoga carstva, postepeno formirala mahala koja je predstavljala prvobitni zametak čaršije na levoj obali Nišave. Drveni most koji je povezivao tvrđavu sa drugom obalom je 1611. godine zamenjen kamenim mostom – Taš ćuprijom, a oko njega se formirala nova mahala. Grad je ovakav i u opisu čuvenog turskog putopisca Evlije Čelebije koji je u njemu boravio 1660. godine. Nakon toga počinje ubrzano izmeštanje urbanog jezgra grada a glavne promene nastupaju nakon Tursko-austrijskog rata kada je grad, a naročito tvrđava, pre-

trpeo velika razaranja. Ovo je nateralo Turke da izgrade modernu tvrđavu čije strukture vidimo i dan-danas.

Na drugoj strani reke formira se kasaba, tursko naselje sa svim pripadajućim elementima. Među redovima kuća pojavljuju se linije sokaka, podižu se nove džamije i niču dućani, kafedžinice i zanatske radnje. Niš dobija potpuni orijentalni izgled. Ovaj urbanistički period živi sve do oslobođenja Niša od Turaka 1878. godine, kada počinje prvo plansko uređenje i njegova transformacija iz orijentalne kasabe u moderan evropski grad. Prostor centralnog gradskog trga bio je prvi na udaru. Srušena je Hizir begova (ili kako se još zvala Pašina) džamija 1879. godine i taj prostor je raščišćen. Pošto se oko džamije nalazilo i groblje uglednih Turaka, njihovi sunarodnici su namesto srušene džamije podigli česmu, kako bi, preme verovanju, duše umrlih imale gde da piju vodu. Deset godina kasnije ova česma je prenetna na Ar-naut pazar (sadašnji prostor Trga kralja Aleksandra ili bivši Vojske Srbije). Tridesetih godina XX veka česma je preseljena u Čair, a zatim opet krajem istog veka vraćena na Trg kralja Milana. Nije poznato ko je uklonio grobove Turaka na trgu ali se zna da je te iste, 1879. godine, dana 15. avgusta, buknuo strahovit požar koji je progutao veći deo Jevrejske mahale koja se nalazila na levoj obali Nišave. Tom prilikom su izgorele sinagoga, rabinova kuća, jevrejski dom i mnogobrojni dućani i privatne kuće sve do same obale Nišave. Nikada nije ustanovljeno da li je to bila odmazda za uklanjanje turskog groblja i rušenje džamije na centralnom trgu.

U prostoru tvrđave smestila se srpska vojska a težište urbanog razvoja premešteno je na drugu obalu naselja. Nestale su osmanske arhitektonske strukture a na njihovim mestima podizane su nove moderne građevine od kojih i danas vidimo pojedine.

Trg kralja Milana br. 1 – danas zgrada restorana „Mekdonalds“

Ova građevina jedna je od najstarijih kuća na trgu. Podignuta je 15. jula 1882. godine kao kuća pukovnika Svetozara Hadžića, prvog komandanta

oslobođenog Niša. Bila je to spratna kuća koju je podigao izvesni Stratimir Mijović, ugledni niški časovničar zajedno sa juvelirrom Božom Markovićem. U niškom listu „Sloboda“ 17. novembra 1893. godine objavljen je oglas da se u zgradi puk. Svetozara Hadžića, Ulica Leskovačka 2, „izdaje stan sa četiri sobe, zasebno kujnom, šupom za drva i štalom“, a kuća je tada bila u vlasništvu industrijalca Đoke S. Nešića koji je i dao oglas. U prizemlju zgrade se nalazio dućan dok je na spratu bio prostor za stanovanje. Kuća je imala sva obeležja moderne arhitekture toga vremena, ukrašena dekorativnom plastikom, terasom koja gleda na trg i profilisanim prozorima. U periodu između dva svetska rata u njoj je bila jedno vreme smeštena „Građanska kasina“, a nakon Drugog svetskog rata, kako pamte još mnoge generacije iz 60-ih, 70-ih godina, ovde se nalazila čuvena poslastičarnica „Balkan“.

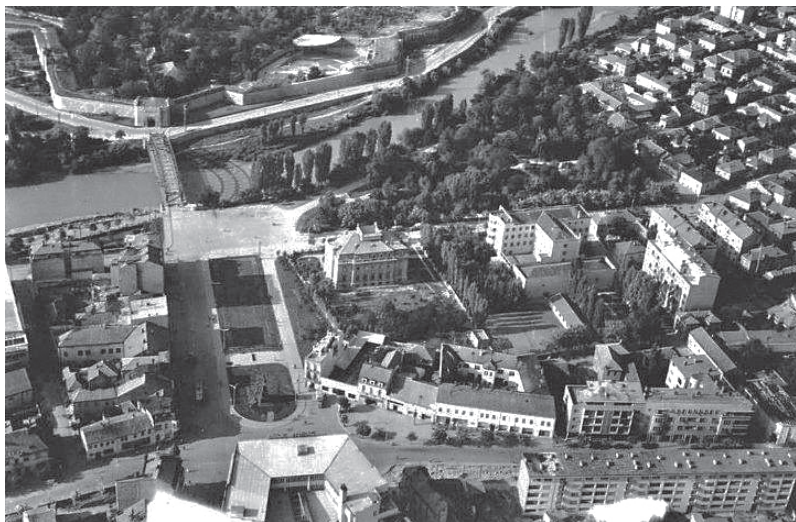
Trg kralja Milana br. 3 – danas kazino „Kalas“

I ovo zdanje koje stoji u redu zgrada okrenutih centralnom trgu, koliko-toliko je zadržalo svoj izvorni izgled. Podignuto je 1893. godine sa namerom da bude porodična kuća po projektu nekog beogradskog arhitekta čije ime, nažalost, nije ostalo zabeleženo. Jedna od prvih knjižara u Nišu nalazila se baš ovde i zvala se jednostavno „Andrićeva knjižara“. Nakon II sv. rata ovde se sve do 1986. godine nalazila knjižara „Đura Jakšić“. Ovo je jedna od najlepših kuća na prostoru koji je zahvatao Trg kralja Milana, skladnih je proporcija i sa mnogo detalja na fasadi. Njenu izgradnju naručio je trgovac Jordan Zlatković, a kasnije ju je otkupio Slobodan Anđelković, vlasnik mlina i radionice za tkanje pod imenom „Zlatna žica“, čiji je formalni vlasnik bila Anđelkovićeva žena. U radnji koja je zauzimala prizemlje, što je jedan od interesantnijih detalja, oduvek se nalazila prodavnica obuće sve do početka XXI veka.

Trg kralja Milana br. 7 – danas zgrada Unikredit banke.

Jedna od najreprezentativnijih građevina na glavnom gradskom trgu podignuta je 1908. godine sa visokom mansardom i izraženim vencem ispod krova. Prva generalna banka ot-

vorena je u ovoj zgradi 1921. godine i već do 1928. ovo je bila finansijska institucija sa visokim renomeom i velikim kapitalom. Na čelu ove uspešne banke stajao je čuveni niški bankar Dušan Kocić. Posle II sv. rata i ova zgrada, kao uostalom i ceo blok na trgu, nacionalizovani su, pa se u njoj smestila beogradska agencija „Putnik“, a od 1975. u njoj se nalazila čuvena „Putnikova pivnica“. Početkom XXI veka zgrada se vratila prvobitnoj nameni, pa je u njoj sada smeštena eks-pozitura Unikredit banke.

Trg kralja Milana br. 11

Na ovoj adresi nalazila se jedna od prvih ugostiteljskih radnji na centralnom gradskom trgu –

čuveni hotel „Palas“ (u kasnijim vremenima „Union“). Podignut je odmah nakon oslobođenja Niša od Turaka kao gostionica sa spratnim delom koju je podigao izvesni Proka Živković, a od 1888. godine nosila je naziv „Prokina kafana“. Bila je mesto okupljanja umetnika, pisaca i političara grada. Nakon I sv. rata Prokin sin Aleksa Živković nadogradio je i proširio objekat sa još dva sprata i pretvorio u jedan od prvih hotela u gradu pod imenom „Palas“. Na spratovima se nalazilo dvadeset lepo uređenih soba sa kupatilom, a u prizemlju veliki restoranski prostor. Ispred kafane se pružala natkrivena bašta. Izgled ovog objekta je vidljiv na najstarijim fotografijama i razglednica-

ma starog Niša. Od sredine drugog sprata izdizao se izbočeni erkerni deo koji se pružao nad mansardnim krovom i imao završetak u obliku lepe i stiizovane kupole. Cela građevina odisala je neorenesansnim stilom koji je činio da ima jednu od najlepših fasada u gradu. Oko 1930. godine kafana hotela „Palas“ bila je mesto gde su se okupljali boemi, a neretko su držane i književne večeri pa je u niškim hronikama ostalo zabeleženo da je 1932. organizovano i čitanje pesama srpskog pesnika Vojislava Ilića Mlađeg. Nakon II svetskog rata objekat je nacionalizovan od strane novih vlasti i pretvoren u restoran društvene ishrane, da bi 1952. stradao u požaru. Nakon rekonstrukcije, kojom prilikom je uklonjena kupola a dograđen sprat, pretvoren je u hotel „Beograd“. Hotel nije radio sa zadovoljavajućim kapacitetom pa je u njemu 1965. godine otvoren prvi studentski dom u Nišu. Od 1975. ovo je opet ugostiteljski objekat, pod imenom „Union“, kojim je upravljalo društveno preduzeće „Srbijaturist“.

Trg kralja Milana br. 13 – danas Galerija „Srbija“
U ovoj zgradi se nalazio drugi ugostiteljski objekat na centralnom trgu koji je ostao poznat po mnogobrojnim kulturno-umetničkim ali i političkim dešavanjima. Zgrada je podignuta krajem XIX veka, a njen prvi vlasnik bio je čuveni niški kafedžija i trgovac Mita I. Girić, pa je neko vreme bila poznata kao „Girićeva kafana“. Nešto kasnije, nažalost, nije zabeleženo kada, menja ime u „Velika kasina“. Postepeno postaje okupljalište umetničkog sveta i u njoj Kulturno-umetničko društvo „Abrašević“ beleži svoje prve predstave, organizuju se prve bioskopske projekcije, o čemu svedoči i tadašnja niška štampa, kao i književne večeri. Kasnije, u jeku izbora, ovde se održavaju debate i tribine političkih partija. U kafani je stalne koncerte priređivao i poznati niški „Bata lukin kvartet“. O kulturnim dešavanjima u Nišu izveštavala je i „Politika“ od 3. januara 1908, koja kaže: *...Na samu Novu godinu priredila je konjička muzika koncertat, koji je bio obilno posećen kao što je to uvek slučaj sa koncertima ove muzike. Palo mi je samo u oči da ovde kad publika hoće da im se ponovi ne više „fora“ ili „repete“ nego „parole“. Šta mu to znači ni dan dananji ne znam. Inače, ovi koncerti su isto toliko interesantni koliko i gestovi kapelnikovi i to oboje, bez sumnje, privlači otmjeni deo niške publike u zagušljivoj i mračnu salu „Kasine“...*

Pred II svetski rat ostalo je zabeleženo da je kafanu držao izvesni Aleksa Marković, a objekat je radio i tokom rata. Godine 1959. ovde je otvorena prva samousluga u Nišu pod imenom „Srbija“, koja je radila sve do kraja 80-ih godina prošlog veka, kada je preuređena u izložbeni prostor Galerije savremene likovne umetnosti.

Piše: Marijan Cvetanović, profesor trube

Milan Srdanović

– „Bass Bookvar“ (SKC, Niš, 2016)

Studentski kulturni centar iz Niša je rešio prijatno da nas iznenadi. U njihovom izdanju svetlost dana ugledala je knjiga pod naslovom Bass Bookvar.

Autor ovog izdanja je eminentni niški muzičar, basista i entuzijasta Milan Srdanović. Široj javnosti on je poznatiji kao svirač u bendovima Danilov doživljaj Beča, Proces, So & So... Onima koji ga manje znaju on je poznat i kao nasmejani lik iz škole za modernu muziku MusicLand Studio Niš gde radi kao instruktor bas gitare, a onima koji ga bolje znaju, ili su imali to zadovoljstvo da muziciraju sa njim, Milan je jedan pošten, dosledan i veran prijatelj, a nadalje – veliki radnik. I to ova knjiga potvrđuje.

U današnje vreme, kada nam je na internetu dostupno mnogo materijala za izučavanje muzike uopšte, često pomislim kako je uvek

lepo, ne iz striktno sentimentalnih razloga, imati pored sebe notni zapis materijala. Nevezano za muzički instrument koji praktikujete da svirate. I Bass Bookvar nam upravo to i pruža. I više od toga.

Milan Srdanović je na jednom mestu minuciozno sažeo praktično sve što vam je potrebno za upoznavanje sa bas gitarom: od štimovanja žica, preko tehničkih i osnovnih muzičkih pojmova, sve do vežbi za levu i desnu ruku. I to nije sve. Za one koji žele da se šire muzički opismene tu su i različite žanrovske skale, kao i jezik harmonije na basu. A posebno prijatno iznenađenje je dualna vrsta muzičkog zapisa: pored klasičnog notnog, tu je i tablturni zapis za one manje muzički pismene. Jednostavno, na jednom mestu početnik, kao i neko ko već ima elementarna znanja o ovom instrumentu, naći će sve ono

što mu je potrebno.

Sve što ostaje osobi koja završi prelistavanje „Bas bukvara“ jeste da prione na posao, i vežba. A ako vam je potreban i uvid u korisnu muzičku arhivu, Srdanović nam pruža i muzičku literaturu, kao i listu video-materijala krucijalnih za izučavanje instrumenta. Na kraju, imamo i listu bas gitarista, čije bi diskografske opuse trebalo preslušavati, kako bi što dublje prodrli u esenciju filozofije četvorožičane vibrirajuće kutije.

Uz pohvale izdavaču i autoru ove knjige, potrebno je istaći i da „Bas bukvar“ nije samo korisno štivo za basiste, već bi trebalo da nađe mesto i na policama za knjige svakog ozbiljnog kolekcionara muzičke literature, a vrednost ovog hrabrog poduhvata će s godinama sigurno dobiti na vrednosti.

Piše: Pavle Zelić
Sa japanskog prevela: Branka Takahaši

Naučna fantastika kakva bi trebalo da bude

Šinići Hoši

- Divno nebesko telo i druge priče
(Besna kobila, 2016.)

Počev od izvanredne naslovnice jednog jedinog Boba Živkovića, koja evocira njegove najbolje, i vrlo ozbiljne radove za kratke pančlajn naučno-fantastične priče "Politikinog zabavnika" pre koju deceniju, preko odlične opreme i preloma (pa i mirisa!), sve u ovom novom izdanju dobro nam poznatog strip izdavača „Besna kobila“ (u njihovom prvom izletu u beletristiku) nas i pre prve pročitane reči priprema za uživanje u klasičnom SF-u sa primesom nostalgije.

Takođe, još jednom podsećajući na čuvene priče iz "Zabavnika" (a tamo, kao i u kulturnoj "Galaksiji" se jeste pojavilo nešto Hošijevih priča), ovo jesu dominantno kratki i efektni književni biseri sa karakterističnim preokretom na kraju, samo što taj okretaj zavrtnja ne postoji radi nekog jeftinog literarnog trika, već često zavrće i utrobu čitaocu, ostavljajući ga zamišljenim nad porukom koju autor prenosi.

Šinići Hoši (1926–1997) jeste u svetskim okvi-

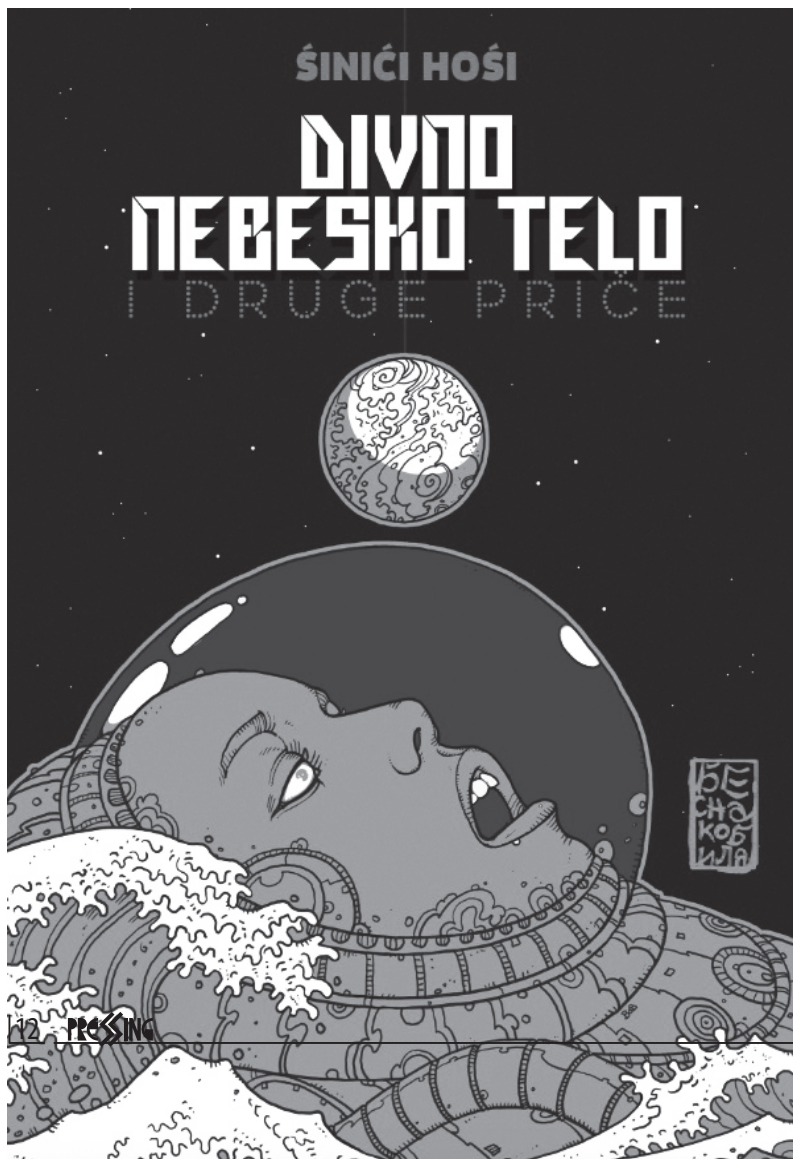
rima izuzetno značajan pisac naučne fantastike, internacionalno prepoznatljiv po svojim vrlo kratkim (šoto – šoto: kratko – kratko) pričama, kojih je napisao tačno 1001. Iako je svoj opus (uz određene kasnije dorade na postojećim pričama) zaključio još 1983. godine, Hošijev sadašnji nastup pred srpskom publikom ne deluje nimalo okasnelo, i samouverenost koja dominira njegovom prozom, rečenicom i naročito suvim i proračunato duhovitim dijalozima ga čini aktuelnim koliko je bio i kada je dominirao japanskom scenom SF-a. Uostalom, naučna fantastika kao žanr ima prednost da teško zastareva, izmeštena od aktuelnih tema i interesovanja glavnotokovske književnosti koja je nažalost i dalje gura van priznanja koja odavno zaslužuje, ili je to makar tako u malim i kulturno zaostalim sredinama kao što je naša. Tamo u velikom svetu, SF je priznat i kao deo najuticajnijih opusa pisaca koji osvajaju srca i umove čitalaca i kritičara podjednako, i takav je svakako i Hoši.

Ono što ipak iznenađuje od prve priče koju pročitate je koliko je uz svu pripadnost žanru koji dominira, Hošijeva poetika takođe duboko ironična i usmerena na ljudsku prirodu i njene nesavršenosti, dok su svemirski brodovi, vanzemaljci, daleki svetovi, roboti i sva ostala SF ikonografija tu kako podloga za istraživanje onoga što pisca ali i čitaoca zaista zanima – sebe samih. Druga velika majstorija koju ovaj neuspešni direktor nasleđene farmaceutske kompanije ume da izvede jeste smeštanje čitavih zapleta na vrlo malom prostoru, čime daje novi smisao Japancima pripisivanoj ekonomičnosti sa prostorom i vremenom.

Ova kolekcija naravno sadrži i priču "Bokvica" (Bokko-chan) koja je bila Hošijev prvi probaj na englesko govorno područje u "Magazine of Fantasy and Science Fiction" 1963. godine i govori o tvorcu savršenog ženskog robota, inače dokonom kafedžiji. Naslovna junakinja očarava muškarce radeći za šankom, iako ne ume da odgovori na više od dva pitanja, da bi u klasičnom crnohumornom preokretu bila uzrok propasti cele svoje okoline.

Uostalom, Hošijev su priče kakve bi pisali Danil Harms ili Embrouz Birs da su svoje kreativne vrhunce doživeli u doba SF pomame. Valja napomenuti da je on i direktno zaslužan za popularisanje, etabliranje i učvršćivanje naučne fantastike u rodnom Japanu, kroz rad u udruženjima, izdavačkim poduhvatima i primerom sopstvenog uspeha, ali je i mnogo više od toga – jedan od velikana u večnom panteonu najboljih pisaca naučne fantastike, fantastike uopšte, pa i lepe književnosti kao takve.

Ispravljajući propust da sve ove decenije nismo imali Hošijev priče među jednim koricama na srpskom jeziku, "Besna kobila" se takođe ovim izdanjem etablira kao novi izdavač proze na srpskom tržištu, sa budućim književnim naslovima koje ćemo rado iščekivati.

Ronald Malfi – December Park

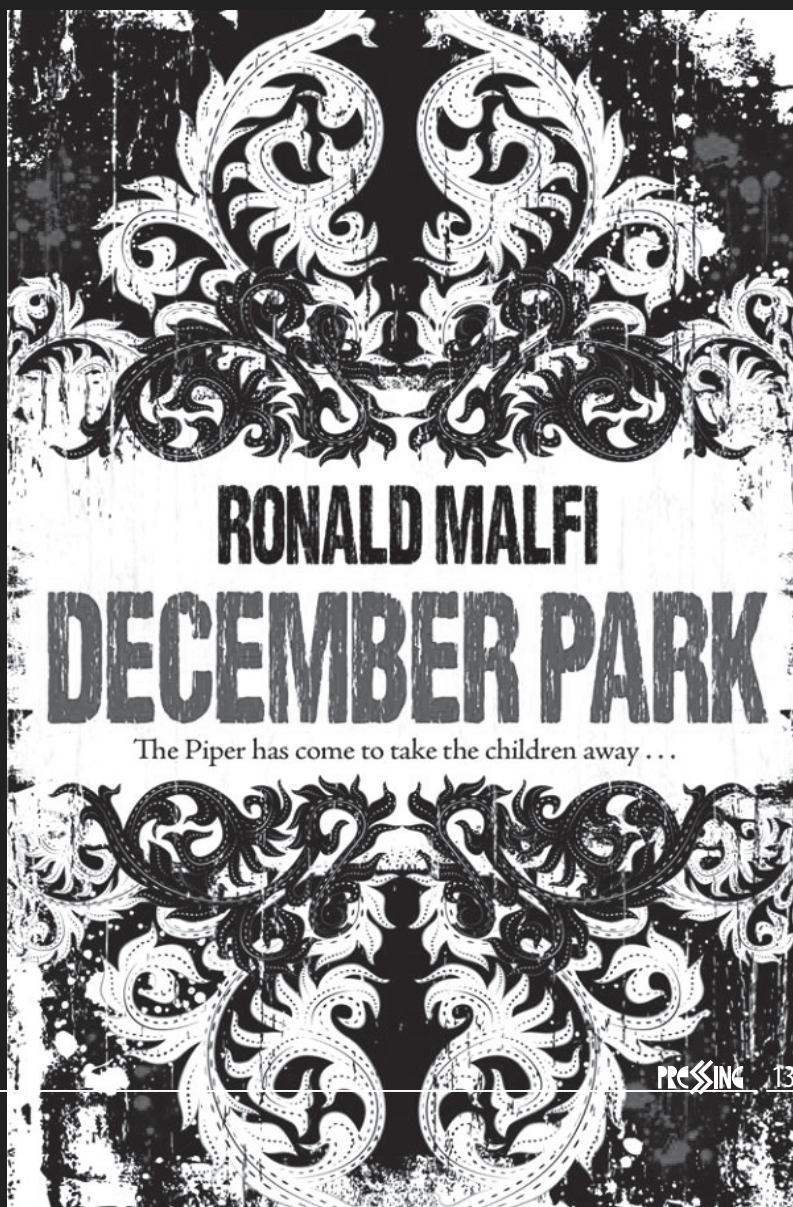
Nedavno sam pokušavao da se prisetim romana koji su o deci a nisu za decu. Obrni, okreni, sve se svede na „Gospodara muva“, veći deo opusa Stivena Kinga i „Dečake Pavlove ulice“. Ovaj potonji mi je ostao u živom sećanju, iako sam ga čitao još kao junoša, jer nosi u sebi nihilistički pogled na svet, ne tako svojstven književnosti koja je prvenstveno pisana za decu. „Gospodar muva“, svakako, predstavlja jedno od najbitnijih dela književnosti XX veka i savršeno prikazuje ljude (ili njihov nakot) onakvim kakvi jesu, kao životinje koje će se brzo u naskom, samo ako se nameste prikladne okolnosti. Ne čudi onda što se King, kojem je ovo omiljeni roman, tako često vraćao svetu detinjstva i stavljao svoje junake u vanredne okolnosti. Pa opet, pri preispitivanju sam razlučio i kako bih više voleo da taj okidač nije redovno bio natprirodnog karaktera, kao naima u njegovoj fenomenalnoj noveli „Leš“. „December Park“ se može najlakše opisati kao Kingov „It“, bez čudovišta. Odnosno, bez natprirodnih čudovišta, jer je ovde pokretač događaja ubica koji, kako se stranice izlistavaju, prerašta u serijskog ubicu.

Četiri dečaka, spojena komšilukom, istom školom, a ubrzo i zajedničkim motivom, kreću u avanturu nedovoljno svesni opasnosti u koje mogu zapasti. Roman je pripovedan u prvom licu, ali s vremenskom distancom i jezik ne pati od previše kolokvijalizama i razgovornog jezika u naraciji. I premda je ovo u neku ruku i krimi i horor roman, oba elementa su u njemu tek malo više od dekora i pokretača za naraciju, dok je akcenat na prijateljstvu i odrastanju. Priča je smeštena u početak devedesetih godina, doba kad je i autor romana bio predadolescentnog uzrasta, te može uverljivo da piše o zenitu sada već davno minule epohe hevi metala i kosijanera. Malfi u svojim delima nastoji da iznađe nova rešenja za književne arhetipe, pa je u svoj opus uvrstio i roman o duhu bez duha, roman o vampiru bez vampira, a potpisao je čak i knjigu zasnovanu na doživljajima svoga oca koji je kao infiltrirani policajac raskrinkavao irsku bandu u

Njujorku. Malfi, kao i King, secira američku porodicu i njenu naprslost iza besprekorne šminke. Rasplet dovodi naratora u bližu vezu sa ubicom nego što se to moglo slutiti i mada to prepričano možda deluje kao najslabiji aspekt romana, sve je besprekorno motivisano. Kraj ne nosi nihilističku poruku kao „Dečaci Pavlove ulice“, ali se ne može nazvati ni hepi endom. Iako glavni zaplet utiče na odluku naratorovog oca da se odsele iz grada, u toj odluci se ponovo očitava i tra-

uma odrastanja u svetu u kojem su klinci dovoljno zreli da im je sve jasno, a nedovoljno stasali da bi ih odrasli pitali za mišljenje o bilo kakvoj ozbiljnoj odluci.

Malfi se romanom „December Park“ u svakom pogledu dokazao kao vešt pripovedač i psiholog, i čak i ako mu ostala dela nisu na ovako visokom nivou – u šta čisto sumnjam, ali ću se ubrzo uveriti – iza sebe je zasigurno ostavio makar jednu knjigu po kojoj će ga pamtili.

Voren Elis Normal

Voren Elis je tehno mag, internet guru, strip scenarista, pisac, esejista i neko ko bi imao mišljenje o svakom modernom problemu koji biste mu predočili. U žihu je došao stripom "Transmetropolitan", obimnom sagom o novinaru Spajderu Džerusalemu (Elisovom alter egu) i premda bi mnogi ovaj grafički roman uvrstili u sajber pank, Elis smatra da je taj žanr zamro još početkom devedesetih godina. "Transmetropolitan" nije bez mana, ali nam u svojim najsvetlijim trenucima, naročito samostalnim epizodama, predstavlja izuzetne i inventivne priče. Elis je u svakom pogledu čovek 21. veka, a pored izuzetne pronicljivosti, reklo bi se da ima i poremećaj pažnje. Njegove priče su napisane u jednom dahu i uglavnom su ili pogoci ili promašaji. A čini se da najbolje vlada izuzetno kratkom formom (Fell) i mini-serijalima (Desolation Jones). Tome u prilog ide i njegov esej o noveli kao novom romanu, prikladnom za savremeno doba. I mada je Elis objavio i klasičan roman "Gun Machine", kaže da bi se teško ponovo odvažio na nešto slično jer bi mu za to trebalo barem šest meseci kontinuiranog rada, a on bi za to vreme radije pisao više različitih stvari. Njegov novi „roman“ "Normal" sastoji se iz četiri novele, prethodno objavljene na internetu. Fokalizator je Adam Dearden i priča otpočinje njegovim dolaskom u sanatorijum Normal Head. U pitanju je ustanova u kojoj obitavaju savremeni ekonomisti, geopolitičari i različiti futuristi koje je predugo gledanje u ambis budućnosti trajno, ili privremeno, oš-

tetilo. U ovom sanatorijumu nema interneta, nema telefona, a TV program se sastoji iz pažljivo odabranog DVD materijala (crtani filmovi). Elis se odlučio za pristup koji je bliži glavnom toku od njegovih prethodnih romana i svaka akcija je ili izostala ili se odvija van očiju fokalizatora. Nakon prve celine se pak čini da će on početi stazama svog nesrećnog prvenca "Crooked Little Vein" u kojem je eseje dramatisovao u prozu, bez suviše povezanosti, no on to ipak, sa manje ili više uspeha, izbegava i nudi nam unekoliko koherentniju priču.

Elis, po sopstvenom priznanju, „uživa u pogledu na grad u plamenu“, odnosno ne može da dočeka čime će ga vesti svakoga jutra iznenaditi, jer se u današnje doba u toku jedne noći može desiti bilo šta (bez obzira što ga takva budućnost istovremeno i plaši, makar zbog dece koja će u njoj morati da žive). Takođe, ponekad i sam poželi da na neko vreme poseti Normal Head i potpuno prekine dotok informacija u glavu, ali istovremeno ne može ni na sekund da zamisli sebe makar bez telefona.

Zaplet romana "Normal" je sličan poslednjoj epizodi serije "Black Mirror" i tiče se mikro dronova u obliku insekata koji služe za prisluškivanje i posmatranje, ali i za ubijanje. U suštini to nije loše štivo i predstavlja Elisa u onome u čemu je najbolji, ali je celina nedorađena i nerazvijena, nažalost, pošto je ovo mogao biti roman koji mnogo bolje od većine drugih hvata duh vremena, njegovih strahota

i pretnji kojih nismo ni svesni. Ideje i likovi su na mestu, jezik je prefinjeniji nego u njegovim prethodnim delima, ali se sve svršilo pre nego što i počne, a više vremena se potroši na dijaloge koji su interesantni (Elis prosto ne može da odoli da nam na taj način ne prenese baš sve interesantne informacije do kojih svakodnevno dolazi), ali i ne pomeraju priču previše unapred. Brzina savremenog doba je neporeciva i neizbežna, ali za pravu umetnost ipak treba malo više vremena od pisanja u hodu.

Razgovarao: Marko Stojanović
Prevod: Ivan Veljković, Marko Stojanović

Intervju: Kolin Ban

Nemam blokade u pisanju ne mogu da ih priuštim

Kolin Ban je jedan od najzaposlenijih američkih strip scenarista danas. Piše svakog meseca za "Marvel", "DC", "Oni Pres" i "Dark Horse", a bavi se avanturama takvih junaka kao što su "X-Men", "Deadpool", "Green Lantern", "Conan", "Drax"...

Na koji način je to što si postao roditelj promenilo tvoj način pisanja? Pitam zato što otkad mi se kćerkica rodila imam mnogo manje vremena za sve ostalo, ali takođe i za sumnju u sebe i duga promišljanja – smatram da sam mnogo više usredsređen - uđem, napišem najbolje što u datom trenutku mogu, izađem...

Mislim da je to lepo sročeno. Ne bih rekao da mi je roditeljstvo promenilo tip stvari koje pišem, ali zato što sam tata obično radim po rasporedu što je više moguće. Na primer, imam kamin u kancelariji, a moj sin voli da sedi ispred vatre. Tokom letnjeg odmora, radio sam na vrlo angažovanim projektima izjutra. Onda, čim namakne podne, zapalio bih vatru i moj sin bi mi se pridružio u kancelariji. Kada se to desi, radim na mnogo manje angažovanim projektima – pisanje sinopsisa, odgovaranje na mejlove, itd. – ne bih li se malo više uključio u njegov život. Sada kada je škola ponovo počela, puno mi nedostaje moj mali kancelarijski drugar.

Pošto ti se posao poprilično nagomilao, da li se ikada nađeš u situaciji da te zatekne blokada? Ako je to tačno, kako se nosiš sa njom?

Ne mogu sebi da priuštim blokadu. Dobra stvar oko pisanja simultano na nekoliko projekata je da kad zaglavim na jednoj priči, mogu da se prešaltam i usredsredim na drugu. To obično pomaže oko proboja kroz bilo kakve prepreke. Rešenja se sama pokažu kada ne lupam panično glavom o zid.

Koliko se razlikuje tvoj način pisanja kada pišeš za „Marvelove“ likove naspram tvojih?

Najveća razlika je ta da pri „Marvelovim“ projektima tipično čekam da dobijem sinopsis koji odobrava moj urednik pre nego što se bacim na pisanje scenarija. Sa autorskim likovima, ja pišem sinopsis, ali potom samo jurnem napred.

Pisanje ličnih projekata je, prirodno, znatno interesantnije nego pisanje o likovima pod vlašništvom kompanija. Kako se motiviraš da za njih pišeš svakodnevno, dalje od finansijske motivacije – pošto verujem da plata ne može biti dovoljan motivator, pogotovo na duže staze?

Moraš da imaš na umu da sam ja ljubitelj stripova već dugo, dugo vremena, i mnogi od tih likova su moji miljenici. Pisanje za „Misteriozne lks-Mene“, na primer, mi je bilo san otkako sam bio tinejdžer. To ti je dovoljna motivacija!

Pošto si dugogodišnji ljubitelj stripova, kako sam kažeš, a sada zarađuješ za život od toga, pretpostavljam da su ti se neka očekivanja sigurno promenila u procesu odlaska sa tačke A do tačke B, što je ipak prirodna stvar. Da li je promena bilo, ako ih je bilo uopšte?

Uvek sam voleo stripove, i uzbudim se oko dela koja volim. Usredsredim se na njih i obično zaboravim i ne brinem o delima koja ne volim preterano mnogo. Pošto nikada nisam učestvovao na forumima ili bilo šta slično, pretpostavio sam da je većina fanova poput mene. Možda i većina, ali (kao ja) ne jure mnogo po forumima i šta već. Ali ima toliko mnogo glasnih ljudi koji bi radije da se žalile na ono što mrze umesto da se usredsrede na

ono što vole. To me je, pretpostavljam, iznenadilo zato što smatram da mora biti da je jako iscrpljujuće po jednu osobu. I dalje me iznenađuje kad god to vidim.

Prvih par godina pisanja stripova radio si isključivo s jednim crtačem, Brajanom Hertom, i koliko sam uspeo da razumem, vaši procesi rada su jako bliski. Kako ti je izgledao rad sa drugim crtačima nakon toga? Koliko blisko radiš sa crtačem, da li voliš da budeš uključen ili se držiš na distanci i puštaš urednika da radi svoje?

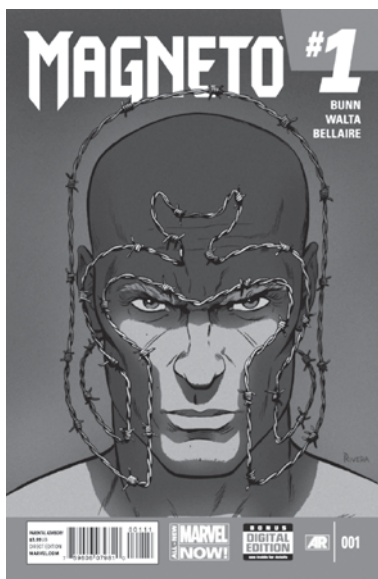
Brajan i ja radimo relativno blisko. Proces se razlikuje kod svakog crtača sa kim radim. Uvek sam voljan da prodiskutujem o projektima, i neki crtači to vole. Drugi žele da im se sklonim s puta. U nekim slučajevima, urednici odaberu crtača za strip i vrše, recimo, funkciju posrednika, ali ja mislim da su projekti uspešniji kada postoji otvorena komunikacija između saradnika.

Ovo može zvučati kao čisto fanovsko pitanje, ali nije: kada se sretnes sa drugim scenaristima koji su radili na istom liku kao i ti po konvencijama ili gdegod, da li ikada pričate o liku, o njihovom ili tvom serijalu? Ili možda izbegavate priču o poslu tokom neformalnih sastanaka?

Pričamo pomalo o tome, ali ne uvek. Zависи od scenariste, pretpostavljam. Pričao sam sa pojedincima koji postanu jako uzbuđeni oko onoga što su radili. Drugi se u potpunosti isključe kada počneš da pričaš o stripovima. Više naginjem ka tome da sam uzbuđeniji dok pričam o mojim projektima, ali me je ponekad i sram od toga. Kad se tako nešto desi, najbolje je promeniti temu!

Imao si stalan posao pre nego što si se bacio na honorarno pisanje. Koliko ti je teško pala ta odluka, i da li si je ikada zažalio?

Bio sam potpredsednik za marketing u kompaniji gde sam bio zaposlen 15 godina dok sam imao stalan posao. Bila je to naporna odluka da postanem pisac za stalno, zato što sam se bojao da neću

uspeti. Pisao sam puno radno vreme već nekoliko godina, i nikada nisam bio zadovoljniji poslom. Definitivno ne žalim za odlukom. Pomalo žalim što je nisam doneo ranije.

Koliko je teško nositi se sa stresom kada si frilenser koji juri svoj najnoviji rok ili sledeću šljaku? Kada je honorarac dovoljno veliko ime da ne mora da brine o tome šta će, na primer, raditi sledeće godine?

Ne mislim da frilenserski rad ikada prestaje da bude briga o tome šta ćeš da radiš sledeće godine. Čak i kada posao redovno dolazi, čak i kada neke projekte odbijaš, uvek je tu taj osećaj da će se sve raspasti sutra.

Može li honorarni radnik sebi da priušti da odbije primamljivu ponudu ukoliko previše opterećuje njegov obim rada? Pitam zato što mi se ponekad čini da ima puno pisaca tamo koji su svoje najbolje stvari napisali pre nego što su postali „imena“ i počeli da pišu 3,4,5 naslova mesečno...

Naravno, honorarni radnik može da odbije posao. Sve to zavisi od toga šta neko može da podnese. Mislim da je komentar da neko svoja najbolja dela piše pre nego što krene s radom na više naslova malčice previše pojednostavljen. Da, neki jednostavno ne mogu da podnesu više od par naslova. Ali teret rada možda neće imati ništa sa kvalitetom rada. Jer otkud znaš, urednik je možda očajan, a to negativno utiče na strip. Možda postoje neke korporativne odluke koje upropaste i najbolje skovane planove sa koloseka. Možda su rokovi okrutno tesni. Možda je u pitanju kombinacija svega toga... ili pak ništa

od navedenog. Ono što hoću da kažem jeste da je teško suditi o bilo čemu na osnovu uprosćene zamisli da pisac ne može da izdrži više od par stripova. Uostalom, mnogi od tih pisaca koji pišu samo dva stripa takođe pišu romane ili scenarija za video igre ili televiziju ili filmove – stvari koje ne vidiš. Ja pišem mnogo stripova svakog meseca, ali takođe je tačno da trenutno ne pišem ništa drugo. Kada se vratim prozi ili drugim projektima, kod stripova će se desiti osećaj. Ali sumnjam da bih ikada na sebe preuzeo više posla nego što bih mogao da izdržim.

Jesi li došao ikada u situaciju da ti je neko pri vrhu rekao: Ne možeš to da radiš sa tim likom? Koliko je to limitirajuće kod pisaca, i da li te čini još kreativnijim da se podigneš dalje od tih ograničenja?

Naravno. Kada radiš sa likovima koji su vlasništvo neke kompanije, to će definitivno da se desi. Ume ponekad da ograničava, pogotovo kada si pod tesnim rokom, ali mislim da sam pripremio neka kreativna rešenja kada do tih situacija dođe. Najgore je kad si napisao scenario za nekoliko brojeva stripa sa određenom pričom ili likom u žiži, a onda ti dođe direktiva da moraš da menjaš ploču. Priča već traje, ponekad i uz crtež koji je crtač već dostavio, i onda moram da smislim način da promenim muziku a da ples deluje skladno. To ponekad iziskuje jako puno posla da bi profunkcionisalo.

Može li se priča izvući? Da li je bilo priča kod kojih si dao najbolje od sebe ali koje su zbog nekog drugog ostavile gorak ukus?

To ti je posao. Izvuci priču najbolje što možeš. Ponekad, možda neće biti dobra kao što si mislio da će biti, ali će biti dovoljno čvrsta i ispratiti smernice koje su mi date. Ponekad su pak u pitanju bile direktive koje sam mrzeo ali svejedno ispratio... I koje su naišle na jako dobar prijem kod čitalaca.

Koliko se tvoja inicijalna namera za „The Sixth Gun“ promenila od početka do sada, kada je blizu kraju?

Pa, moj inicijalni sinopsis je bio za ograničeni serijal od šest svezaka. A evo nas sa fantastičnim epom o Divljem zapadu ispričanim u pedeset brojeva. To je najveća promena. Kad to ostavimo po strani, nakon što sam počeo da pišem trenutnu priču, imao sam kraj i nekoliko preokreta u glavi. Osećam da se serijal bliži dobronu blizu tom kraju. Jako sam uzbuđen da vidim kako će se sve odvijati!

A sada pitanje za od milion dolara (pošto cenim da je verovatno toliko koštalo da se napravi): jesi li video pilot epizodu televizijske serije „The Sixth Gun“ i kakvo mišljenje imaš o njoj? Šta misliš, šta je bio razlog da se ne odobri serija?

Ha! Poprilično si omašio cifru novca potrebnog za snimanje pilota, i to je verovatno najveći razlog zašto serija nije odobrena. Bila je skupa. Video sam pilot, naravno, i bio je jako zabavan. Puno ljubavi je uloženo u njega. Mislim da još uvek negde životari taj koncept za televiziju ili film. Naravno, morali bismo da krenemo od nule, ali znam da interes za to još postoji.

Poznato je da si bio fan pre nego što si postao uspešni scenarista, a do tog statusa nisi došao preko noći. Ako bi mogao da posavetuješ svog mlađeg, neiskusnog i željnog sebe iz ove vremenske tačke, kako bi to izgledalo?

Rekao bih mu da batali da trači vreme na pisanje sinopsisa za slanje „Marvelu“ i „DC-ju“. Umesto toga, nek se usredsredi odmah na stvaranje sopstvenog stripa, nešto što samo on, tj. ja mogu da napišem. Tretiraj pisanje kao posao, jer je to ono čime želiš da zaradiš novac.

Koji bi bio tvoj savet ambicioznim mladim scenaristima koji žele da se probiju na polju stripa?

Moj savet iz prethodnog odgovora stoji. Radi na svom stripu. Objavi sa manjim izdavačem ili probaj samizdat varijantu. Nakon toga, počni sledeći projekat. Ne čekaj na dozvolu izdavača ili urednika da kreneš sa kreacijom stripova. Stvaraj sopstvene priče. Ništa te ne sprečava.

Razgovarao: Dejan Dabić

Intervju: Branko Radaković, autor filma o grupi koja je prethodila "novom talasu"

"Limunovo drvo"

kao metafora jednog vremena

Multimedijalni umetnik Branko Radaković uradio je dokumentarni film o nedovoljno poznatoj beogradskoj grupi "Limunovo drvo" iz koje su potekli: Milan Mladenović, Dušan Kojić-Koja i Ivica Vdović-Vd i koja je, nezasluženo, ostala u senci srpskog i jugoslovenskog rokenrola, iako je bila prethodnica beogradskog "novog talasa".

Zašto je do realizacije filma o "važnoj grupi o kojoj se malo zna" (citat Ivana Ivačkovića) došlo tek sada? Jer, iz ovog benda potekli su i Milan Mladenović, i Koja, i Vd, a "Limunovo drvo" izvršilo je važan uticaj na "Šarlo akrobatu", "EKV", "Disciplinu kičme"...?

Zato što institucije takva stvar, kao i većina kva-

litetnih ideja, ne zanima, iako se u javnosti predstavljaju drugačije. Da se nisam pokrenuo sam i izgurao celu priču do kraja, ne da ne bi bilo tog "tek sada", nego bi bilo "nikada" i "to nije važno".

Kako ste pronalazili arhivu? "Limunovo drvo" nije objavilo nijedan album, ali neke njihove pesme, kao što je "Oko moje glave",

percipirane su tek kasnije preko "Šarla akrobate".

Veliki broj fotografija benda sam, recimo, dobio od Zorana Rosića Rose, koji je u neku ruku bio i neka vrsta njihovog ličnog fotografa. Arhivske snimke sa njihova dva samostalna koncerta iz Beograda i Novog Sada dobio sam od Milana Stefanovića Mikice (člana grupe – prim. D. D), a i ja sam imao nešto u svojoj privatnoj arhivi. Što se tiče pesme "Oko moje glave", normalno je da su mase prihvatile tu pesmu kao pesmu "Šarla akrobate", jer je snimljena i objavljena u vreme procvata tadašnje nove muzičke popularne scene. Urađen je i spot, a "Limunovo drvo" je u originalnoj varijanti izvodilo tu pesmu na koncertima, pa je samo određeni broj ljudi imao priliku da je čuje u tom izvornom izdanju.

Milan Stefanović Mikica smatra da "Limunovo drvo" nisu mogli da svrstaju ni u jedan žanr mada se čini da je ovaj bend najavio beogradski novi talas i ključni album "Paket aranžman".

Sve ste pogodili. Celu tu ekipu i ne možete svrstati u isti žanr. Ni "Šarla akrobatu" ne možete smestiti samo u jedan kalup, a i album "Paket aranžman" je takođe jedan eksperiment. Ako ćemo govoriti o tome da li su tada bili u isto vreme u koraku sa svetskim strmljenjima, činjenica je da i "Paket aranžman" nije bio među prvim albumima u pogledu tog tadašnjeg novog doba.

Kakav je bio premijerni prijem filma u Dokukinu KIC u Zagrebu budući da je Milan Mladenović uživao kulturni status u toj sredini, čak je i jedna ulica tamo nazvana po njemu?

Meni lično je bio verovatno najdraži. Pogotovo zato što sam upoznao neke ljude sa kojima sam i danas u kontaktu i sa kojima su usledili planovi o saradnji, a koji bi trebali uskoro biti i realizovani.

Kakve su mogućnosti da ovaj film osim istoriografskog i filmofilskog, izvrši još jedan, i to – diskografski uticaj, i da se, možda, nakon toliko godina pojavi album "Limunovog drveta", za sve nekadašnje fanove i generacije koje dolaze?

To bi bilo krasno, ali za to je potrebno da se Husein Hasanefendić Hus pokrene i pronađe studijske snimke "Limunovog drveta" snimljene 1979. u Zagrebu. On ih je producirao i navodno ih poseduje, ali ne može da ih nađe. Verujem da ako zaista još uvek postoje, da bi oni bili najrespektabilniji za izdavačke kuće, jer delovi snimaka koje sam upotrebio za film ne

bi sigurno zadovoljili urednike, a ni publiku kada bi ih čula u celosti.

Da li ste imali bilo kakvu društvenu podršku s obzirom na to da su se mnogi važni ljudi u našem društvu formirali na muzici Milana Mladenovića i drugova, kao i programa koje je nudio Studentski kulturni centar u Beogradu?

U suštini, danas su na snazi druge vrednosti, tako da mogu reći da sam imao moralnu podršku od individualaca koji znaju da cene prave stvari. Ipak, u završnici, sve se svelo na moja sopstvena pleća.

Koliko se rad na ovom filmu razlikovao od nekih Vaših drugih filmova i nije li on pomalo urađen i za svoju dušu i duše nekadašnjih rokera kojih je, nažalost, sve manje i koji su, čini mi se, izgubili bitku sa ostalim segmentima masovne kulture?

Svaki moj film i delo rađeni su srcem i isključivo za moju dušu. Što se tiče rokera, ko razume, shvatiće ko to radi da bi došao samo do cure ili love, a ko zbog nadogradnje sopstvenog duha. To isto važi i za sve druge sfere umetnosti.

"Limunovo drvo" formirali su 1977. godine u Beogradu: Milan Mladenović, Milan-Mikica Stefanović i Dragomir-Gagi Mihailović. Tokom tri godine postojanja, bend nije objavio nijedan zvanični snimak, niti album, ali ostali su snimci sa par koncerata u Beogradu i Novom Sadu, kao i demo snimci. Grupa je tokom tri godine često menjala članove, a veći deo poslednje postave "Limunovog drveta" (Milan Mladenović, Dušan Kojić-Koja i Ivica Vdović-Vd), formirao je kasnije poznati beogradski novotalasni bend "Šarla akrobata".

PRESSING

akademski list • broj 44 • april/maj 2004

Specijalni
Dodatak
STRADANJE
RUŠEVA

U susret Olimpijadi
SPORTSKI DUH

**GODINE KOJE SU POJELI GLODARI
KAKO SE VOĐI DOGODIO NAROD
ŠTA ĆE ZAPAD BEZ MILOŠEVIĆA**

studentski list PRESSING

GOZMA I • BROJ 1 • 11.7.1991 • CENA: 20 DINARA

akademski list

PRESSING

PRESSING

STUDENTSKI LIST • Br. 49 • Mart-April 2000 • Cena: 20 din.

Godine prasnog Zulfenja
BITI ILI BITI BIVEN - P

FILM: Fahrenheit 9/11 • Ja, Robot

PRES

Akademski list • broj 45 • September 2004

Ekstremni intervju:
DEJAN BODIROGA

Intervju:
ZORAN ČIRIĆ

**LOKALNO GLOBALNO
VLADANJE PRČIĐOM**

MUZIKA: Morrissey • The Cure • Limp Bizkit • Metallica

PRESSING

11. 11. 1995 • cena 5 din.

g o d i n a

MOVIE

FEST 2000
72. OSKAR
INTERVJU: IVANA MIHIĆ
DEJAN ZEČEVIĆ
Vođić kroz svet "Matriksa"
"Nebeska udica" po zemljama
bivše Jugoslavije

SPECIJALNO IZDAJE
"TRUŠNICE"

Piše: Aneta Tabaković, ponosna prva urednica Pressinga

Omaž jednoj redakciji

Pritisak – nekad i sad

Da, ništa više nije isto, i ne može biti! Svet se promenio. I dobro je da se menja, da ne zaboravimo nikada – promena je ključna reč u razvoju civilizacije.

'68, '91, '92, '96 i '97... **Promene, promene...** Jesmo li posle svih tih godina shvatili da mladi ljudi ipak ne menjaju svet? Sa velikom nadom da je to ipak moguće, jula 1991. godine jedna mala redakcija počela je jedan, kako je to tada izgledalo - veliki posao. Pressing. Pritisak, uticaj. Na društvo, vlast... na svet. Te istorijske devedesete bile su naše prirodno okruženje, nešto što smo tada živeli svakim treptajem, svakom misli, napisanom rečju. Nesvesni istorijskog trenutka koji će obeležiti život mnogim generacijama, čista srca i jasne misli, ušli smo u priču koja se zvala i, na sreću, zove se i danas: Pressing. Mladi ljudi, na početku svojih, kako se kasnije ispostavilo, veoma uspešnih karijera, tek izašli iz socijalističkog okruženja u kome su ih uljuljkivali roditelji i sredina, našli su se na vetrometini političkih previranja, i svega što će uslediti: rat u bivšoj zemlji, demonstracije, nestašice... Redakcija koja je, umesto da piše o tome kako poboljšati studentski standard, morala da piše o nesrećnim vremenima u kojima se našla. Karikatura Miloševića sa šajkačom, nezamisliva za to vreme, tekstovi Vladana Marjanovića protiv rata u koji su nas uvukli, „Danteova komedija“ Kokana Mladenovića, mali prikazi (ne)kulture Zorana Pešića Sigmee, nezaustavljivi Bane Branković i Marija Peternel, začetnica feminizma u uglavnoj muškoj redakciji, vrcavi tekstovi Aleksandra Blagojevića koji navode na smeh i gorčinu istovremeno...

Hrabro, jasno, i sa lakoćom. Tako je prva redakcija Pressinga pravila studentski časopis. Jer, u vremenima kada kalkulacija nije bila široko rasprostranjena reč, bilo je prirodno usprotiviti se tadašnjem režimu i uskraćenim slobodama svake vrste. Prirodno i neophodno.

Šta smo dobili? Šta smo postigli? Jesmo li uspeali? Dvadeset pet godina posle, čini se, ne baš mnogo. Daleko smo odmakli od 90-ih godina, ali se i dalje borimo za slobodu izbora. Kada imate 40 ili 50 godina, izbor je jednostavan – za slobodu da mislite i živite onako kako želite.

Kako god, Pressing ne sme prestati. Njegova suština je u trajanju, pritisku koji ne prestaje.

Piše: Dejan Dabić

Kultura i umetnost u „Pressingu“

Iz današnje neoliberalne perspektive (u kojoj vlada nedostatak novca i još veći nedostatak morala), vreme omladinske i studentske štampe u SFRJ (beogradski „Student“ kao jedan od simbola „šezdesetosmaškog“ otpora, „Polet“ iz Zagreba koji je definisao pojavu „novog vala“ ili ljubljanska „Mladina“ koja je najavila raspad jugoslovenske federacije) deluje kao „Periklovo doba“, kako je to nazivao Živojin Pavlović, naš veliki reditelj i književnik, uprkos činjenici što ga je režim ondašnje Jugoslavije proganjao u većem delu njegove plodne karijere. Nakon tog „Periklovog doba“, u godini raspada SFRJ (1991), nastaje niški „Pressing“, najpre studentski list, kasnije i akademski časopis, uvek kritički nastrojen prema društvenim anomalijama i nepotkupljiv kada je reč o političkim strankama; negovao je imidž – po nekima preteran, a po nekima nedovoljno istaknut – časopisa koji se ozbiljno bavio kulturom i umetnošću, pišući o aktuelnim kulturnim događajima, donoseći kritike umetničkih dela i intervjuišući značajne ličnosti niške i srpske scene (neke od tih ličnosti vremenom su dobijale na aktuelnosti i na značaju, pa tako neki danas, na osnovu tih imena „otkrivaju“ odavno postojeći i nesumnjivo kvalitetni „Pressing“, kao što ceo svet ovih godina upoznaje, još u socijalizmu, kulturni zagrebački „Polet“, ali sada zahvaljujući svetski priznatom dizajneru Mirku Iliću).

Dovoljno je, recimo, prelistati „Pressing intervju 1991–2010“ kojim su obuhvaćeni najznačajniji intervjui iz dvadesetogodišnje istorije časopisa, pa videti da su zastupljene mnoge značajne ličnosti društvenog (Patrijarh srpski Irinej, Dejan Bodić, Goran Marković...) i kulturnog života (Jovan Ćirilov, Ljubomir Muci Draškić, Goran Marković...) i da mnogo toga što je u tim intervjuima izrečeno, na žalost ili na sreću (kako ko na to gleda), još uvek stoji („Ne vidim

budućnost nacije gde je na čelu sloj klasnih ratnih profitera“, rekao je još 1992. godine za „Pressing“ Aleksandar Tijanić govoreći „o sloju koji će u narednih dvadeset godina načisto da upropasti ovu zemlju budući da je zainteresovan da, kada se sve ovo završi, ne bude pravne države...“).

Bavljenje kulturom i potkulturom na kompetentan, kritički, a ne samo konzumeristički način, iskoristile su mnoge rubrike (i to ne samo u okviru redovnih brojeva), od književnosti i muzike (sa posebnim izdanjima – „Trash“ i povremenim – „Pressing music“), do filma i stripa („Pressing Movie“ je, takođe, izlazio neko vreme dok je „Strip Pressing“ uspeo da se održi). To se ne bi dogodilo da saradnici i urednici nisu bili kvalitetni (od pozorišnog reditelja Kokana Mladenovića do književnika Dejana Stojiljkovića, da se zadržimo samo na karakterističnim primerima mada sigurno ima bar desetak relevantnih imena u različitim oblastima kulture i umetnosti) i da nisu bili svesni da ne treba da pišu dnevno aktuelne, već po pristupu i sadržaju univerzalnije tekstove. Zato većina „Pressingovih“ tekstova ni danas nije izgubila na aktuelnosti (iako smo svi svesni činjenice da je u vreme informacione tehnologije uticaj štampanih izdanja slabiji nego što je bio), a po njima se može rekonstruisati i epoha u kojoj su nastajali; potpisnik ovih redova i dan-danas smatra da se po njegovom tekstu „Fatalni mehanizam kasabe“ može prepoznati mentalitet jedne sredine bez obzira na „petoooktobarske“ ili „postpetoooktobarske“ promene, jer je najteže realno gledati odraz u ogledalu ne koristeći filtere u boji i reflektore. Jasno je onda zašto nije mogao baš svako – a nadajmo se da ni u budućnosti neće moći – da bude deo istorije „Pressinga“...

Piše: Milorad Doderović

Da li još ima ideala,

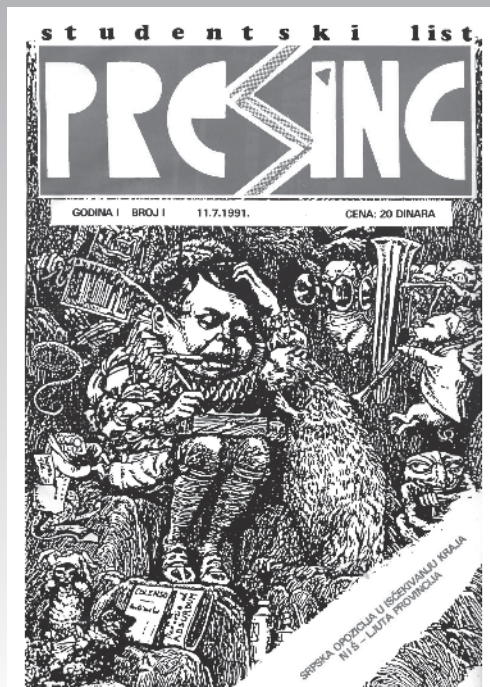
ili nema više ni ideala ni budala?

Dok akademski list Pressing slavi četvrt veka postojanja, meni fale još dve godine pa da zaokružim četiri decenije profesionalnog bavljenja novinarstvom. Malo li je i za Pressing i za mene? Ko mi je kriv što nisam ozbiljno shvatio onu Čerčilovu da je novinarstvo divna profesija, ali da je treba na vreme bataliti. Međutim, u poslednje vreme sve češće podvlačim crte ispod onoga što sam radio i uradio u novinarstvu i dok sam "bleja ispred raznih komiteja" slušajući i citirajući i one čiji IQ jedva da nadmašuje broj cipela. Nameće mi se nesporan utisak da je red pametnih i mudrih koji su nas vodili "u svetlu budućnost" bio kratak, a kolona budala podugačka. Ovu rečenicu ukrao sam od svog kuma, profesora dr Dragoljuba D. Stojanovića, i predgovora koji je napisao za knjigu mojih odabranih intervjua "Držim vas za reč" (Prosveta, Niš, 1995). Inače, i jedni i drugi iz obadve kolone uglavnom nisu kapirali da ništa nije tako neverno kao ljubav naroda. Sa njima, a i nama ovakvima koji smo ih birali na izborima, dogurali smo do dna, ali se bojim da "nećemo stati na pola puta".

Pressing je nasledio nekadašnji niški omladinski nedeljnik Grafit. U Grafitu sam polovinom 1989. godine zabrljao sa intervjuom sa Momom Kaporom — "Teške reči lakog pisca" i tada je zabranjen 101. broj tog lista. Bila je to prva i jedina zabrana nekog medija u Miloševićevo vreme. A onda kada sam u jesen te iste godine prešao u dnevne "Narodne novine", uz kaficu sa prvom urednicom novog akademskog lista Anetom Radivojević, kumovao sam da se zove "Pressing". I to ime mu i danas lepo stoji, baš, baš... Pre Pressinga i Grafita u Nišu je izlazio omladinski nedeljnik Zbivanja (prethodnik mu je bio List mladih), ispod čijeg zaglavlja je pisalo da se radi o "idejnom, samoupravnom i klasnom glasilu mladih" (!) što je već dovoljno ukazivalo na njegovu komsomolsku uređivačku politiku koja je daleko odudarala od koncepta većine tadašnjih omladinskih glasila u Srbiji i Jugoslaviji. Mojoj sreći nije bilo kraja kada su srušena ta komsomolska Zbivanja i pojavio se Grafit, koju su mnogi nazivali "Južnosrbijanskom Mladinom".

U uvodniku jubilarnog Pressinga čitam na desetine imena saradnika koji su kasnije sazele u vrlo ozbiljna i oštra novinarska pera. To Pressingu svakako služi na ponos i kao ukras respektabilnom jubileju — četvrt veka postojanja i opstajanja kroz turbulentna vremena koja su uglavnom progutala omladinska i studentska glasila.

U tekstu koji mi je za ovakvu prigodu naručio aktuelni glodur Deki, a s obzirom na novinarske životne godine koje sam ohoho nabrao, verovatno je da nešto pametno kažem i poručim. Pa evo, neka to bude moj savet mladim kolegama da nikada ne upoređuju prostituciju i

političare, što sam ja inače često činio. Jer ipak su u pitanju dva različita zanata. U ovom prvom, koji je preživeo krize i vekove, tačno se zna vrsta usluga, satnica i vrednost dobijene usluge, uz isplatu u kešu i na ruke bez PDV-a i trte-mrte... Dok kod ovih drugih svega toga nema, jer se lovi u mutnom, pa ko šta i koga dohvati, uz devizu — u ime naroda, svi za jednog i svako za sebe! I tim povodom pada mi na pamet i strašno dobar vic o dvema kurvama koje razgovaraju u "picinom parku" preko puta železničke stanice. Slažu se obadve da je kriza umanjila i njihovu zaradu ali se i teše da se ipak može nabrati za preživljavanje — deset po deset, pa može i do trista deset. Nastavljajući ćaskanje u očekivanju mušterija mlada kaže starijoj:

— Šta misliš da se učlanimo u ovu vladajuću stranku, mnogo su jaki. Imaju i dobre poslaničke, biznismenske i druge plate, pa nam mogu biti izdašna klijentela? Šta misliš o tome, sestro slatka?

— Ti ako misliš tako, učlanjuj se i srećan ti put. Ja neću, jer me sramota i zbog ovog što radim!

Više nikada nisu viđane u parku. Ova mlada koja se učlanila u vladajuću stranku sada ordinira u jednom uglednom hotelu u metropoli i tvrdi da joj je ponekad mesečna zarada čak veća od poslaničke i nema visoko mišljenje o svojoj novoj klijenteli.

Ponekad me bivše kolege, sada profesori na Departmanu za žurnalistiku, pozovu da govorim studentima o novinarstvu sa lica i naličja. Na startu ih prvo pitam da li su bili toliko loši đaci u srednjoj školi, pa nisu mogli da upišu ništa drugo i pametnije. Ali, ipak im i kažem da je novinarstvo jedna lepa, časna i važna profesija, s tim što su novinarima sve suženiji prostori da misle svojom glavom. Od njih se uglavnom traži da vezuju konja gde im gazda kaže, sve dok i sami ne počnu da liče na konje.

I baš na kraju, nešto baš o Pressingu, kao savet i sugestija. Lepo, kicoški izgledate, dobar vam je dizajn, dobri i pismeni potpisnici tekstova, ali mi se čini da vam fali malo više tema iz univerzitetskog i studentskog života. I to takvih i tako odabranih tema o kojima se inače među studentima "glasno čuti". Pa da profani, dekan, rektori i njihovi pomoćnici, kao i svi koji brinu o akademcima i akademskoj časti i vrlinama, paze šta rade da se ne bi našli na stranicama Pressinga.

Bora Čorba mi je svojevremeno, baš jeftino, samo za jednu lozu, prodao slogan: "Raste kita od Grafita"! Ja vama, drage kolege, želim još mnogo decenija i jubileja u akademskom žurnalizmu, uz poklon slogan: "Ništa tako dobro ne pritiska kao Pressing"! A dobar je i kao lek protiv bele kuge!

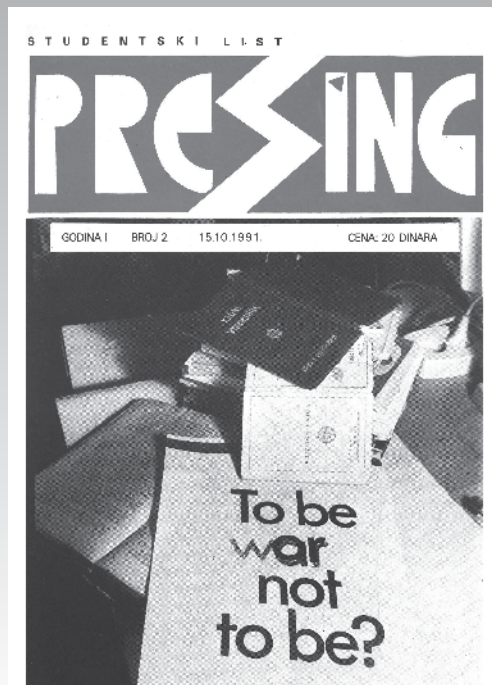
Piše: Jugoslav Joković

25 godina Pressing-a ili - Dvapat po 5 godina istorije i još 15 godina kusura...

Eto toliko smo!

U jednom malom gradu koji se sa setom seća nekadašnje veličine svojih giganata u elektronskoj, mašinskoj i duvanskoj industriji, i još više svog fudbalskog kluba koji je osamdesetih ravnopravno igrao sa vodećim evropskim klubovima, u tom malom gradu gde se "Žika i ja..." govori "Mi s Žikom..", početkom decenije totalne propasti društva, nastao je list – studentski, a u stvari društveni i kulturni magazin. I potom u ovoj zemlji gde se bezmalo na svakih deset godina sve računa od nule, taj list malog tiraža u malom gradu traje 25 godina u kontinuitetu...

Od jula meseca kada smo se okupili povodom četvrt veka od objavljivanja prvog broja PRESSING-a, pa do novembra kada se navršilo dve decenije studentskog protesta u Nišu, mučim se pokušavajući da skrojim fragmente svojih sećanja i promišljanja u neku smislenu celinu za ovo izdanje. Nisam pisao ništa nalik novinarskom tekstu odavno... sigurno sedam ili osam godina, možda i celih deset... Ovaj život – koji sve više podseća na prolazak kroz špalir gde su misli i ruke ujedinjeni samo u jednom: izbeći i (još češće) ublažiti udarac koji sledi, ne dajući čoveku vremena da pomisli ili pogleda ni koliko je prošao ni koliko je ostalo do kraja tog puta – kad je pisanje u pitanju, ostavio me je negde na sporednom koloseku kao novinara naturščika koji je imao jedan pokušaj. Ne pretereno uspešan, ali svakako lep. Tu negde pred samo bombardovanje te '99 godine kada sam čvrsto rešio da se manem studentske politike – poglavlja otvorenog u dečačkom zanosu sa uverenjem da svet mogu učiniti dobrim onoliko koliko su to bili ljudi koje sam poznavao, pre svih moje kolege sa fakulteta. Tu negde, početkom te istinski turobne '99, ljudi od kojih to nisam očekivao ponudili su mi izazov koji je doveo u pitanje moju rešenost. Niko mi nikada nije učinio takvo što – dobio sam šansu da uređujem časopis, a bio sam praktično bez ikakvog iskustva. Ne računajući onih par proglašenja iz studentskog protesta ("u času kada se brane istina, sloboda i pravda, nemamo prava da čutimo...") jedan tekst i par priloga za rubriku "Vesti za 10 godina" u fakultetskom listu. I postao sam tako, ni kriv ni dužan, urednik PRESSING-a, negde u isto vreme (oprostite mi neskromnost) kad je Jeljcin imenovao Putina za naslednika. Dodao bih – i na sličan način. Tu me je PRESSING zadužio za ceo život. Bila je to za mene posve neočekivana prilika da upoznam mnogo ljudi širokog obrazovanja i širokog duha. (Eh, često pomislim – da sam u akademskim vodama sreo samo mali deo toga...) Upoznao sam i najviše naučio od onih koji su PRESSING stvarali...

A nisam bio svedok prvih pet PRESSING-ovih godina. Ni kao čitalac, a kamoli kao akter. Tek nakon nekoliko godina, onako sa distance i sa iskustvom, shvatio sam da ta prva ekipa koju je Aneta okupila – Vladan, Kokan, Aca, Velja... kao da je došla iz nekog drugog vremena. Zbog onih koji su stvorili PRESSING i udahnuli mu život, postavivši standarde daleko iznad studentskog lista, postao sam siguran da je generacija 60-ih najbolje što ova zemlja ima... Zbog onih njihovih vršnjaka koji su napustili zemlju ili se sklonili pred cunamijem trljorukaca (opet iz njihove generacije) čije obrazovanje je zamenjeno pojačanim instinktom preživljavanja – to je i najbolje što ova zemlja nema.

No, pošto ovde nije reč o tome koliko obrazovanja imaju naši nosioci najviših funkcija ili kolika je erudicija i kakve su moralne vrednosti predstavnika naše akademske zajednice, vrtiću se u okviru teme zadate naslovom.

Uglavnom, najbolji izdanci najobrazovanije generacije stvorili su list u najtežim godinama – samo se time može objasniti da u periodu 1991–1996, kada Srbija ubrzano propada, PRESSING ubrzano raste i ima svoje najbolje dane...

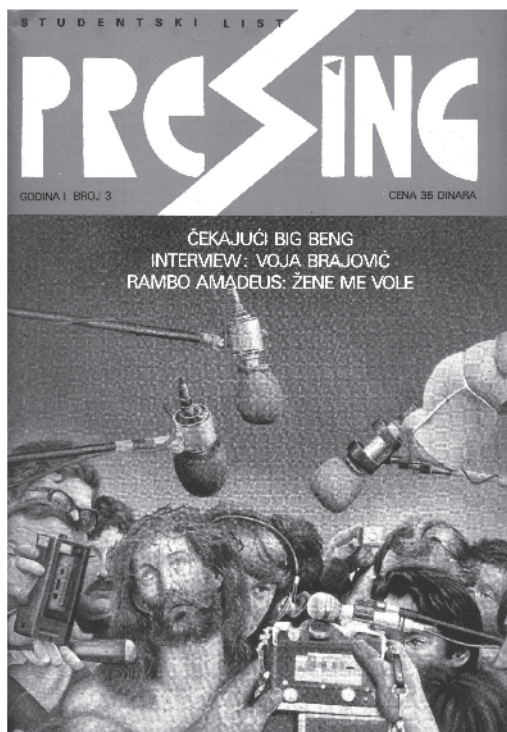
Sledećih pet godina o kojima jedino mogu da svedočim, period od 1996. godine, jeste vreme nade da su promene moguće... ali baš tada PRESSING usporava... Polako svima dolazi do pameti koliko Srbija propada u deceniji kad svet najviše napreduje... Propašćemo zbog spremnosti da se bijemo braneći pravo "Svi Srbi u jednoj državi", shvata to i onaj koji je to proklamovao osokoljen klicanjem milion sunarodnika na Gazimestanu koju godinu ranije.

Uglavnom, tokom drugih pet godina svog postojanja PRESSING gubi dah dok se nada budi. Druga faza bila je izazov možda i veći od pokretanja lista, jer često je teže opstati nego postati... A i život najveće izazove donese onda kad se čini da je cilj ostvaren i pobjeda osvojena... Tako je rezultat posle skoro deset godina postojanja, negde posle 2000. zamalo da nas ne bude više! Logika se nekako sama nameće... A opet ne bih smeo da poželim da PRESSING propadne kroz!

Vlast junaka Gazimestana načela je '96 i srušila 2000. generacija njegovog sina – oni rođeni 70-ih. One generacije koje su bile dovoljno odrasle da zapamte ponešto od starih vrednosti, a opet dovoljno mlade tokom 90-ih da ne budu baš direktno pod pritiskom: snadi se ili idi! Pošto je najbolji deo rođenih 60-ih mahom otišao, od onih koji su ostali pritisnuti brigama za opstanak i nije se moglo više očekivati (zlobnici bi rekli – da su vredeli ne bi ostali).

I tako je onaj koji se popeo na vlast krajem 80-ih sa nadama u bolju

budućnost, srušen od one generacije koja je započela '96 protest zbog bestijalne krađe, a onda kroz Otpor svoju energiju i dovitljivost kanalisala ka cilju. Kako to obično biva – plodove je ubrao neko drugi. Onaj deo generacije 60-ih, baš onaj deo koji je ostao i preživio. I etablirao se, onako kako to nekompetentni i gramzivi najbolje umeju. Biznismeni, akademska elita... njima su donosioci pobe zasmatali – mlađi, energični, zaslužni, nezgodni svedoci... ko će to da trpi? Zato su morali da budu potisnuti – da se sklone ili da odu... ostavljajući iza sebe samo uspomenu na vreme kada su građanski Niš i jedna naizgled perspektivna generacija u stvari istovremeno imali svoju labudovu pesmu.

Čudno je to. Rušila je junaka Gazimestana ta generacija rođena 70-ih, između ostalog i zato što nije bio (dovoljno) nacionalista! Nije protekla godina od Dejtonskog mira, tokom koje je bio faktor mira i stabilnosti, započeo je njegov pad. Neumitan. Izbori 1997. koje je bojkotovala opozicija, pobuna na Kosovu 1998. gde je Zapad pokazao očiglednije nego ikad svrstavanje na stranu srpskih neprijatelja, ponuda koja se nije mogla prihvatiti u Rambujeu 1999, i potonji rat u kome je "strana bez srca pobedila stranu bez mozga"... samo su usputne stanice tokom tih godina prepunih istorije. Tih pet bile su duže od potonjih petnaest....

Taman kad sam kao urednik svog prvog PRESSING-a prvi pročitao najbolju definiciju višestranačkih izbora u Srbiji koju nam je podario britki um Ace Blagojevića ("Izbori u Srbiji? To vam je kao kad se čovek posle dužeg vremena okupa pa zatim na sebe navuče opet one iste gaće..."), došli su izbori 2000. I osećaj da smo konačno nakon kupanja obukli čiste gaće... Brzo smo shvatili da sa njima nije udobno... A i nisu bile čiste!

"Ovi dečaci il' će nešto da naprave ili..." nije završio rečenicu moj sada već punu deceniju pokojni otac... Nisu napravili, dragi oče... a što se tiče toga što nisi izgovorio – pa možda je bolje što nisi video sve što nam se od tada desilo...

Naredne 2001. slavili smo deset godina PRESSING-a. "Ponovi Đurđeve stupove, uredniče!" ... tekst koji je za tu prigodu poslao Vladan

Marjanović.

S početka novog milenijuma u "demokratskoj Srbiji" počinje novo vreme... Bio sam urednik i svedok kako dve demokratske stranke misle da su cela Srbija, okrećući glave od dva miliona glasova, koje nikad nisu imali – ni pre, ni posle 2000... i trošeći one milione glasova koje su dobijali tu na početku sa nadom da nešto znaju i nešto hoće da promene – zato su danas tu gde jesu... Ta prva decenija novog milenijuma obeležena je frustracijom jer oni koje smo birali nisu hteli da naš čuju... Oni su znali sve najbolje...

Sve što bih sada napisao – samo bi pokvarilo uvodnik pod nazivom "Srpski kalendar!" koji smatram svojim najvećim trenutkom u novinarstvu (kao što ga je Toto Skilaci imao na Mundijalu 1990).

Gde je svih tih godina bio Univerzitet? Tokom i nakon borbe za autonomiju od vlasti upoznali smo Orvelovu farmu u kojoj živimo i danas. Znae ono kad životinje predvođene konjem i magarcem oteraju gazdu koji ih kinji, a nakon toga životinje same urede život na farmi i potom neki postanu "jednakiji"...

I tu negde, 2003. godine, završena je moja urednička epopeja. Šta mogu da kažem kao bilans lista u tom periodu? PRESSING stvoren od najbolje srpske generacije, tih godina vodeći borbu za opstanak čuvao je i sebe – gerilski možda ne toliko direktno ali opet dovoljno za pametne... Desetak brojeva plus specijalna izdanja i dodaci... Koliko god svojom dinamikom bio u neskladu sa ritmom Srbije, on je ipak slika njenog društva... Po čemu ću ostati poznat? Bar po tome što uvek mogu da kažem da me je nasledio Dejan Stojiljković – jedan od potonjih najčitanijih srpskih pisaca.

Gde ćemo biti za 20 ili 25 godina? Dva su scenarija, slušamo to svakodnevno. U drugi ne verujem... Nije zato što nema razloga, nije zato što najbolji izdanci Srbije nisu tu ili su skrajnuti pred sveprisutnim trljurukcima... Nije zato... Ne verujem... jer nisam više tako mlad da bih verovao... Ne verujem... sa ogromnom zebnjom svojstvenom ljudima koji krckaju svoje životno drugo poluvreme...

Ne verujem... sa žarkom željom da ovog puta nisam u pravu...

Piše: Dejan Stojilković

Počasni krug

"Ako se dvoumiš da li da ispričaš
legendu ili istinu, ispričaj legendu."

Toni Vilson

Moj prvi kontakt sa "Pressingom" desio se tamo negde početkom devedesetih kada je moj brat doneo sa nekog sajma knjiga pregršt brojeva tog časopisa. Bio mi je, priznajem, pomalo odbojan fanzinski dizajn koji je radio legendarni R. Z. Paya, ali šta sam ja tad znao ko su Linhenštajn i Vorhol? Bio sam klinac koji je bežao iz elektrotehničke srednje škole i čitao stripove o Zagoru i Asteriksu.

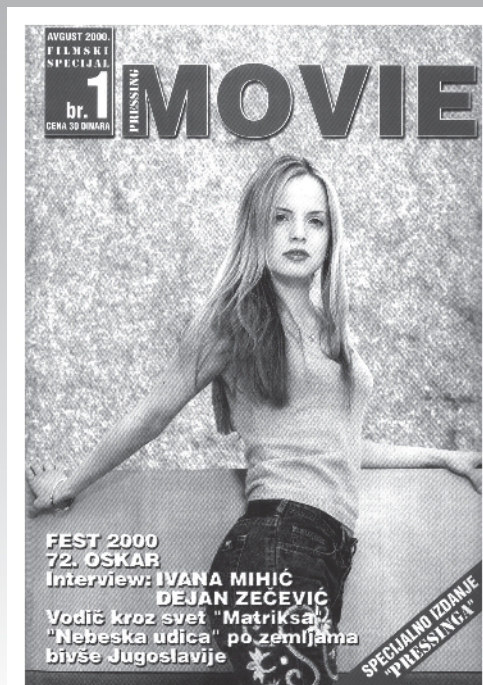
Ironija sudbine, zar ne?

Nisam mogao ni da sanjam da ću deset godina kasnije postati urednik tog istog lista koji sam čitao sa velikim zanimanjem.

A u Pressingu, sve i svašta... Intervjui, recenzije, autorski tekstovi, karikatura, strip... I taj ludački Pajin dizajn koji je bio genijalan i iritantan u isto vreme. Kasnije sam se sa "Pressingom" sretao na fakultetu u vremenom sam postao njegov redovni čitalac.

Sećam se da su nam delili primerke ispred zgrade Banovine za vreme protesta i da smo se mi, gladna i promrzla studentarija, jagmili za "Pressing", kao penzioneri za besplatan lebac. Sećam se i jednog vanrednog broja, rađenog na fotokopir mašini, izdatog specijalno za protest koji je imao upadljiv naslov "Vaše oči istine". Posveta Miletu Iliću, čoveku koji je izgradio evropski Niš i koji je sramno oklevetan da je pokrao izbore. Naime, pre tih, navodno, pokradenih izbora, pokojna niška "Prosveta" je o trošku poreskih obveznika čitalačkoj publici priredila luksuznu tvrdo-ukoričenu monografiju "Oči istine" koja je u dirljivim tonovima davala portret simpatičnog Brke koga će kasnije neki zavidljivci i fukara optužiti da je sa izvesnim pekarom šanirao džakove sa glasačkim listićima.

Sećam se i da je tad u Niš stigla kopija poznate ikone Bogorodice Trojeručice i da sam ja bio jedan od nekolicine onih kojima je bilo povereno da je čuvaju. Naime, pošto je protest imao sasvim dovoljno "vođa" ili onih koji su sebe "vođama" smatrali, meni je, kao brućošu, zapalo da budem u tzv. obezbeđenju. Imali smo čak i legitimacije i bili smo tamo gde je bila akcija — na ulici. Proveo sam bukvalno sedamdeset i kusur dana u šetnjama a jedno od zaduženja tzv. obezbeđenja je bilo da čuva pomenutu ikonu koja je smeštena, slučajno ili ne — u redakciju Pressinga. Redakcija se nalazila gde se i danas nalazi, na drugom spratu zgrade Univerziteta (ulaz iz Šumatovačke) tzv. Banovine. I jasno se i danas sećam mirisa voska i meda koji je osvojio čitavu tu prostoriju jer su monasi sa Hilandara "studentima svetosavskog duha" poslali i kutiju sa svećama izrađenim od čistog voska. Ljudi su dolazili svakodnevno da se

poklone ikoni, a tik iznad nje je stajao portret Lenjina sa čuvenom komunjarskom parolom "Ako nam neko dođe glave, biće to mangupi u našim redovima."

To se nekako i obistinilo koju godinicu kasnije kada su oni zbog kojih smo izašli na ulice i napustili fakultete zasedli u fotelje i preuzeli vlast. Ali ja se jasno prisećam kako sam prekrćivao vreme čitajući "Pressing" i kako sam zamišljao da i ja nešto pišem za taj list. Ta misao brzo bi iščezla dok bih čitao tekstove Ace Blagojevića ili Kokana Mladenovića (još pamtim urnebesno otvoreno pismo Narodnom pozorišu u Nišu) jer mi je bivalo jasno da ne može za Pressing da piše bilo ko. Trebalo je, za početak, što bi rekli seljaci iz Zaplanja, da imaš "sirište", a ja sam bio neiskusni dvadesetogodišnji klinac. Sećam se i intervju a u jednom od brojeva koji su dale "vođe" protesta i kako je jedan od njih rekao da nikad neće otići iz Srbije. Čovek danas živi i radi u Americi. Toliko o protestu i studentima punim entuzijazma, ali ne i o Pressingu.

Treba, takođe, pomenuti da je redakcija "Pressinga" odmah po početku protesta ustupila svoje prostorije Protestnom odboru, kao i tehniku i telefonsku liniju. Ovo zadnje se nije pokazalo kao pametan potez jer je neko sa redakcijskog telefona tokom protesta stalno zvao austrijski hot-lajn pa im je posle stigao astronomski račun.

U to vreme, postojala je studentska štampa. Bilo je dosta zvaničnih i nezvaničnih časopisa po fakultetima. Neki su izašli direktno iz protesta, kao što je to bio BEKO, bilten ekonomije. Elektronci su imali "Elef", na Filozofskom je izlazilo "Slovo" a na mom Pravnom fakultetu je bio časopis po imenu "Pravnik". Svoj prvi tekst sam objavio baš u tom malom studentskom listu i on je vremenom postao jedan zanimljiv fanzinić u kome se pisalo slobodno i otvoreno. Dakle, na delu je bila ne samo društvena kritika, već i realno pisanje o problemima na fakultetu. A bilo ih je koliko hoćeš. "Pravnik", baš kao i "Pressing", bio je otvoreno antirežimski, s tim što smo se mi otvoreno srpdali sa Slobom dok su u "Pressingu" tekstovi bili sofisticiraniji. Pošto je tad krenuo tehnološki bum, pa se prelom radio na kompjuteru, mnogi od nas su otkrili blagodeti fotošopa. Tako sam ja, tamo negde 2000. ili 2001, ne sećam se tačno, ali posle "promena", priredio fotomontažu naše tadašnje dekanice Radmile Kuštrimović koja je izazvala solidni skandal na fakultetu. Naime, nakalemio sam glavu dekanice na popularni stripovski lik Panišer. I tako smo dobili famoznu "uterivačicu školarine", obučenu u crni triko sa mrtvačkom glavom na kome je bio slogan "pošteno" (inače predizborna parola Demokratske stranke čija je dekanica bila ponosni član) i sa dve niklovane berete u levoj i desnoj ruci. Da sve bude još gore

FILM: Fahrenheit 9/11 ■ Ja, Robot ■ Jesen stiže, dunjo moja

PRESSING

Akademski list ■ Broj 45 ■ Septembar 2004

**Ekskluzivni intervju:
DEJAN BODIROGA**

**Intervju:
ZORAN ČIRIĆ**

**LOKALNO GLOBALNO
VLADANJE PRCIJOM**

MUZIKA: Morrissey ■ The Cure ■ Gibboni ■ Metallica

PRESSING

Akademski list ■ Broj 47 ■ April 2005

**SPECIJALNI
DODATAK**

**INTERVJU
DEMONIĆO**

ARGONAUT:

u tom broju "Pravnika" štampana je i čitulja za Pravni fakultet. Fora koju su kasnije kopirali mnogi. Dekanica je stojički podnela ovu provokaciju, ali je meni već tad bilo jasno da su moji studentski dani na Pravnom fakultetu odbrojani pošto nam je poručeno "odozgo", tačnije iz dekanata (redakcija Pravnika je bila u prizemlju, skoro pa u podrumu), da će nam "svima jebati mater". Ruku na srce, neki od kolega i jesu završili fakultet i sad drežde na birou ili rade kao kondukteri, ali to se sa mnom nije desilo.

Naime, na jednu od promocija "Pravnika" došli su i Jugoslav Joković, tadašnji urednik "Pressinga" i Dobrivoje Boba Ljujić, šef SIIC-a koji je bio zvanični izdavač lista. Ne znam zašto, oni su u meni videli nekakav potencijal, iako sam bio bahata, nedoklepana, umišljena seljačina sa Panteleja, a uz to sam tada imao svega 24 godine. I tako sam se, potpuno nesproman, obreo u redakciji Pressinga, kao tehnički urednik. A uz to sam i pisao neke tekstove, ne baš mnogo velikog kvaliteta. Joković i Ljujić su bili odlična kombinacija, prvi je imao svedenost, smirenost i racionalnost jednog inženjera, a drugi je bio odličan organizator i znao je, bukvalno, da od babe napravi devojku, toliko je snalažljiv bio. SIIC se u to vreme, hvala dobrim ljudima i izdašnom budžetu, nije ograničavao na izdavanje samo "Pressinga", već su štampali i knjige a neka ostane zabeleženo da je SIIC (zahvaljujući pre svega agilnosti Bobe Ljujića) izdao sada kulturni treći studijski album Novembra "Licem prema zemlji" i to ne rezanac, kakav je bio običaj u to vreme, već je disk štampan u Mađarskoj.

Prvi broj "Pressinga" u kome sam potpisan kao tehnički urednik imao je na naslovnoj strani zgradu Banovine koju dve šake cepaju na pola. Opet provokacija. Dizajn R. Z. Paye, naravno.

Tamo sam upoznao i ostale članove redakcije, jer su tada, za razliku od današnjeg vremena gde se sve završava mejlovima i preko društvenih mreža, ljudi donosili svoje tekstove u redakciju. Oni tehnički vični su ih donosili na flopi diskovima, ali mnogi drugi su ih prosto kucali na pisačkoj mašini ili čak ispisivali rukom. Dejan Dabić je u to vreme pokrenuo odličan filmski časopis "Movie" čija inkarnacija, nažalost, nije bila

mного duga, ali je zato pokazao da Niš ima odličnu generaciju filmskih kritičara i teoretičara. Ja sam pomagao oko "Pressinga" i piskarao neke tekstove o muzici, filmovima i stripovima, jer sam na vreme shvatio da u rubrici "Društvo" nemam šta da tražim.

Tako je, negde na proleće 2001. došla ideja da se napravi poseban broj posvećen stripu jer je Ljujić propao plan o izdavanju specijalnog izdanja "Photo Pressing". Ja sam još kad sam prvi put došao u redakciju našao gomilu originalnih tabli u prostoriji pored i pitao Ljujića o čemu se radi. "Ma to doneo onaj Leskovčanin Marko...", odgovorio je usput. "Kao, da radimo neki strip broj."

Sa ushićenjem sa prelistavao table, koje su sve bile originali, neke od njih čak i na A0 formatu. Tu su bili radovi Vlade Vesovića, Tonija Radeva, Dejana Vujića Drakule... A "Leskovčanin Marko" je u stvari bio Marko Stojanović, tada student anglistike a sada jedan od najagilnijih balkanskih strip scenarista i autor poznatog serijala "Vekovnici". Pozvao sam Marka telefonom u Leskovac (da, tada nisam imao mobilni, a nije ni on) i brzo smo se dogovorili o izdanju. Još mi je Marko rekao da lično poznaje Baneta Kerca, što me je oduševilo, ne znam zašto. Tako je nastao "Strip Pressing", najdugovečniji domaći strip magazin u poslednje dve decenije i najrelevantnije štampano strip glasilo na ex-yu prostorima. Marko i ja smo se prvo potpisivali kao urednici, a onda sam ja kasnije, zbog drugih obaveza, ispao iz igre. Svejedno, "Strip Pressing" je rastao i napredovao, sve do 17. broja koji se pojavio ove godine, na 100 strana velikog formata, sa stripovima velikih domaćih majstora i raznim tekstovima i intervjuima.

Pressing, kao što rekoh, nikad nije išao uz dlaku vlasti i mi smo neretko dobijali adekvatan odgovor na svoje pisanje. Verovali ili ne, na gradskom odboru SPS-a se žučno raspravljalo o jednom Jokovićevom tekstu o Kosovu. Pre svega zbog njegove tvrdnje da smo to isto Kosovo izgubili i da to više nije teritorija države Srbije, sa čim se "pobednici" iz Vođine stranke nisu nikako slagali, iako su im za odlazak na to isto "naše" Kosovo trebali pasoš i oružana pratnja. Onda je kasnije dobijao čak i pretnje, neki dobronamerni ljudi ostavljali su mu razne poruke i porukice

u poštansko sandučić. Ja lično sam svojevremeno odgovorio na telefonski poziv gnevnog tipa koji je pretio da će da prebije autora teksta u kome se Nisomnija i Niški kulturni centar pominju u ne baš lepom svetlu. Dotičnog gospodina je naročito pogodilo što ih je autor nazvao "vačarošima". Koliko je to znalo da ode u ekstrem govori i činjenica da sam jednom prilikom čak bio i fizički napadnut zbog jednog teksta u "Pressingu". Takva su bila vremena, ali nije to ništa, sad možeš da dobiješ batine i zbog statusa na Fejsbuku, ili ako nekom nisi lajkovao selfi. Zanimljiva stvar bila je i to da se grad Niš nikad nije pretrgao oko pomoći jednom od najznačajnijih periodičnih izdanja koje izlazi više od 25 godina, i da to čini tek od pre koju godinicu, kroz tzv. "projektno finansiranje" gde razne komisije udele više sredstava internet portalima na kojima je reč "lektor" misaona imenica, nego nama. Nakon odsluženja vojnog roka 2003. godine, postao sam i glavni i odgovorni urednik. Imao sam velike ambicije, bio sam pun sebe i mislio sam da sve znam. A i budžet koji je "Pressing" dobijao od Ministarstva prosvete bio je daleko veći nego danas. U principu, za moga vakta "Pressing" je izlazio najmanje četiri puta godišnje, plus "Strip Pressing", plus književni almanah "Trash" o kome ću malo kasnije. Moja ideja bila je da se fokus od politike okrene ka kulturi. I tu sam ideju redovno razmatrao u kafani "Šećer mala".

A svaki broj koji sam uredio može se lako detektovati po tome što je na naslovnici neka dobra riba. Taj štos sam skinuo od Ace Blagojevića, čuvenog kladioničara.

Tako smo posvetili više pažnje muzici, književnosti, filmu... A i broj strana je znatno porastao, pre svega zbog raznih dodataka koje smo priređivali. Izdato je par brojeva dodatka "Pressing Music", onda je Dabić priredio još jedan "Movie", a našlo se mesta i za "Tamnu zvezdu", dodatak koji je bio svojevrsni književni magazin posvećen žanrovskoj literaturi, pre svega SF-u i hororu. Taj dodatak je izazvao veliku pažnju i van granica Niša i bio je to jedan broj Pressinga koji je posle dugog vremena promovisan u Beogradu, u Domu omladine. Urednik tog dodatka bio je bivši član redakcije Dejan "The Ghoul" Ognjanović, u to vreme predsednik kluba obožavalaca Ranka Munitića. Pošto sam se već tada okrenuo sumanutim ambicijama da od sebe stvorim nekakvog književnika, što mi je donekle, kažu, i uspelo, nosio sam se i mišlju da napravimo još jedno posebno izdanje "Pressinga". Tako se rodio "Trash".

Književni magazin unikatnog koncepta koji je ime dobio po pesmi grupe Suede. Ideja je bila, u stvari, da sakupimo, po dokazano efikasnom principu koca i konopca, sve one koji nešto piskaraju a mlađi su od 30 godina. Tako da smo u prvi broj "Trash" nakrcali gomilu pesama, priča i čega već ne, bez nekih pretenzija da pravimo mnogo ozbiljan književni časopis. Što je on, mimo naše volje, na kraju i postao. Kao što mu samo ime kaže, sadržaj se uglavnom ograničavao na tešku trešinu od proze i, kao, poezije, s izuzetkom nekih pesnikinja koje su dale pesme o cveću i pticicama i kako mnogo pate što nemaju momka, ali i to je prošlo. "Trash" je, u stvari, proistekao iz književnih večeri koje smo svakog utorka održavali u klubu Pravnog (češće) i klubu Ekonomskog (ređe) fakulteta. Ekipa koja je to radila, a činili smo je par drugara i ja (računajući tu i Čika Ćiru Sajgona koji nam je iznajmljivao svadbarski mikrofon za pola litre vinjaka), i nije bila toliko zainteresovana za književnost, već nam je to bio dobar povod da se napijemo. I to za džabe. A predsednici saveza studenata oba fakulteta su bili veoma širokogrudni u vezi obezbeđivanja dovoljne količine alkohola. Na jednoj od tih večeri na Pravnom fakultetu, koji je u to vreme bio mračna rupčaga po čijim zidovima je neki tatu majstor u toku napada epilepsije izvrlljao tribale i druge džidža-bidže, upoznao sam i sadašnjeg glavnog i odgovornog urednika "Pressinga" Dejana Kostića Kostu. Ako me pamćenje ne vara, to je bilo nekakvo veče nazvano "Džoni Štulić vs. Čarls Bukovski" gde su se čitala dela oba pesnika i Kosti je zapalo da čita neku priču ili pesmu u kojoj na kraju treba da se simulira orgazam. Verbalno, naravno. Cenić ga da Kostić i nije uopšte bacio pogled na papir koji mu je dodeljen jer je bio zauzet satiranjem votke za šankom u kome sam ja radio kao barmen, pa je onda, iznenađen, bio primoran da tu verbalnu "simulaciju" odradi do kraja. Na opšte oduševljene publike koja ga je nagradila stojećim ovacijama. To ga, ruku na srce, nije baš preporučilo za urednika "Pressinga", ali ga je zato preporučilo za urednika "Trash". I tako je ovaj almanah krenuo u svoj život, a koliko je sam njegov koncept bio pomenen, govori i činjenica da smo u drugom broju na korici imali Tozovca kako jaše topa na omotu singlice "Jeremija" (zahvaljujem se ovom prilikom kolegi Miši Jovanoviću iz SKC-a koji nam je istu ustupio), te da su sadržaj istog (broja, ne topa) činili i eseji o "Žikinoj dinastiji", rečenom Tozi, te grupi Rokeri s Moravu. Što je, priznaćete, bio značajan pomak u odnosu na prvi broj koji je za naslovnicu imao pivski stomak mog šuraka na kome je bila zalepljena etiketa za "nikšičko" pivo. "Pressing" je konačno došao i do svog 50. broja i tim povodom smo

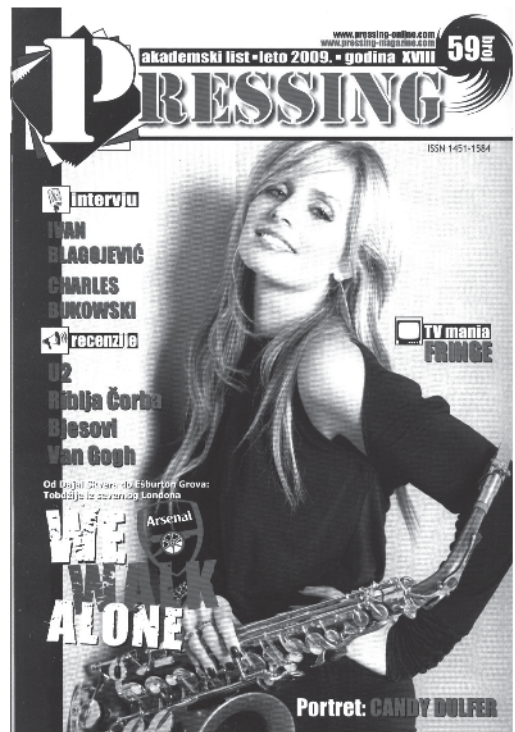

priredili specijalan dodatak i prigodno obeležavanje te godišnjice. Nažalost, desila se i jedna tužna stvar, zauvek nas je napustio Zlatko Ristić Paja koji je trajno obeležio jedan značajan period lista. Kada je Paja otišao, sam dizajn lista se promenio, jer smo smatrali da ne treba kopirati njegov uikatni stil.

U to vreme, u drugoj polovini prošle dekade, ljudi su dolazili i odlazili iz "Pressinga". Neki su se preselili u inostranstvo, neki su zabatalili pisanje, a neki su se čak i naljutili i demonstrativno otišli iz redakcije. Ako ćemo pošteno, i ja sam bio čeljav urednik, toliko da sam mojoj tadašnjoj devojci (a sadašnjoj supruzi) zabranio da piše za "Pressing" jer je bila previše spora za moj ukus. To mi nije oprostila ni do dana današnjeg. Internet je počeo da jača, pisali su se blogovi, pojavili su se portali poput "Pop-boksa" za koji sam pisao i čiji saradnici su takođe bili neki ljudi koji su pisali za "Pressing". Nekako se činilo da će štampari mediji izgubiti trku sa internetom. Međutim, to se nije desilo. Sećam se da je neki pametnjaković, tamo negde početkom milenijuma, predviđao da će do 2012. nestati sve štampane novine i magazini. Kao što znate, to se nije obistinilo, i ne samo to, nego su se na velika vrata vratile čak i gramofonske ploče.

Moje urednikovanje "Pressingom" završilo se otprilike u vreme kada sam postigao uspeh sa svojim prvim romanom "Konstantinovo raskršće" 2009. godine. I to ima veze sa časopisom. Naime, roman je prvobitno bio novela koja se zvala "Tamni vilajet" i koja je bila predviđena da izađe u antologiji fan-fikcije "Postelja od gloga" koja je bila posvećena strip serijalu "Pali anđeo" koji je bio noseći u "Strip Pressingu" i čiji autori su bili Dejan Vujić i Marko Stojanović. Nažalost, ta zbirka nije nikad izdata, ali je zato izdat strip album sa istim imenom. Primerci istog danas na internet aukcijama dostižu vrtoglave cene. Ja sam svoju novelu dopisao, značajno promenivši glavni lik i određene okolnosti i tako je nastalo "Konstantinovo raskršće". Mnogi pitaju, otkud vampiri u njemu, a odgovor je u stvari prost, glavni junak serijala "Pali anđeo" bio je vampir Luka Vranić, a meni se ta crta njegovog karaktera nije menjala, tako da je i lik koji sam ja stvorio, Nemanja Lukić, takođe bio vampir. Taj serijal je

imao dosta potencijala ali nažalost, nije se nastavilo sa radom na njemu, tako da su sad, faktički, noseći serijal "Strip Pressinga" u stvari "Vekovnici".

Nakon mene je za kormilo "Pressinga" došao Kostić, koji je sa votke prešao na domaću rakiju, a sa Bukovskog na Alana Mura, a pošto je, baš kao i ja i kolega Aca Blagojević, vatreni navijač londonskog Arsenal, bio je potaman za mesto urednika. Jer, realno, kakvu manu možete naći čoveku koji navija za Arsenal? I uz to se divi Tozovcu.

Ja sam se onda, onako slobodan, i ostvaren kao književnik i komunista, bacio na uređivanje "Trasha" koji je dogurao do 11. broja (plus jedan vanredni) i pred kojim je jedna svetla i pođubrena budućnost. Zanimljivo je reći da se za ovih 12 godina koliko "Trash" izlazi pojavljivalo i ugasilo dosta književnih časopisa u Nišu. Bio je tu nekakav "Srpski jug", pa nekakav "Odgovor", pa neki fanzinčići i časopisi koji nisu otišli dalje od prvog broja... Pa se pričalo da smo udbaši, da je "Trash" "fašistički" list, da smo neozbiljni... i tako redom. Ali, eto nas, ovde i sad, u iščekivanju novog broja (da vam otkrijem malu ekskluzivu — biće ceo posvećen grupi Joy Division) dok je pomenute časopise prekrila zelena trava zaborava mog.

"Pressing", dakle, zajedno sa svojim specijalnim izdanjima, gura i dalje, iako mu skoro svake godine daju crne prognoze, malo-malo pa neko kaže da trčimo počasni krug, kao Topalovići u onom Šijanovom filmu, te da nemamo šta da tražimo u svetu "brzih" medija. Ali "spori" "Pressing" je i dalje tu, izlazi redovno koliko mu to (mali) budžet dozvoljava, i dalje ima svoje verne čitaoce i ponekog novog, i dalje je svetla tačka u tamnom vilajetu diletantskog i nepismenog niškog novinarstva. Prkosi zlim vremenima, novim tendencijama, besparici, i uz "Narodne novine" i "Gradinu", jedina je štampana publikacija u gradu na Nišavi koja kontinuirano, bez prekida, izlazi, evo, već četvrt veka.

Malo li je?

Piše: Velibor Petković

Pressing

totalno drukčiji od drugih
intimna istorija niškog proleća 1991.

Ne sećam se tačno kad sam počeo da sve zaboravljam. Ali neke slike ipak iskrsavaju, obrađene u „fotošopu“ sećanja. Kad uključim unutrašnji vremeplov, ugledam mamlaza koji otključava rešetke i vrata radnje u suterenu niške ulice Orlovića Pavla. Zvižduće, iako nema sluha, oprezno zakorači niz basamake u „Dom (ti je tamo gde ti je srce)“, pritiska prekidače za svetlo, a onda osmotri police sa knjigama, diskovima, video-kasetama starih filmova i stranom muzičkom štampom. Kad se uveri da je sve u redu i da ni ove noći nisu opljačkani, bira muziku za jutro – tek je devet sati – i pušta je sam sebi, pošto ostali dolaze kasnije. Koristi privilegiju samoće da i ovaj dan započne drugim albumom „Vještica“ u izdanju osječkog „Plavog pilota“ koji besomučno preslušava i nekima iz ekipe već je opasno dosadio. Setno gleda u ploču, pa u kasetu, jer disk nisu dobili, pa se odlučuje za traku i pojačava skoro do maksimuma. Dok iz zvučnika grmi uvodna pesma „Reci mi“, uzima metlu i izlazi pred radnju. Ponekad ponese i flašu vode da ugasi prašinu, u grlu i na ulici, uživajući u ritualu o kome je slušao od dede. Maše metlom i čisti grad od ostataka Turske carevine, onda još malo i nestalo je i tragova Austro-Ugarske, Bugarske, Nemačke i svake druge okupacije. Vraća se u „Dom“, pere ruke, kuva sebi kafu i seda, taman da uživa u omiljenoj pesmi sa ovog albuma: „Prečesto“. Ona je snimljena u dve verzije, kao prva i treća pesma na „B“ strani, tako da ne može da mu promakne. Dok gustira kafu („kao Švaba govno“, rekla bi njegova majka, nesklaona okolišanju), upija svaku reč benda koji ga vraća u dane ranog „Haustora“:

Ti mi nikad nisi znala reći, bilo kretnjom ili riječi, da me voliš. Kao dijete kad se boji mora, samo stojiš u plićaku, mokrih nogu. Ali ipak, prečesto, mislim na nas – kao na poraz u ratu.

Svako sa iole pameti naslutio bi rat i čuo ga kako besni pred vratima kao Hanibal na zimogrožljivom slonu. Ali ovaj knjižarski radnik, zaposlen kod starih drugova Peđe Cvetičanina i Rajka Dragičevića, u svemu vidi prijateljstvo i ljubav. Sačuvaj Bože, kao da nije sin podoficira odrastao na panku i novom talasu, nego u nekakvoj hipi-komuni. Čak i to što su ga uvrnuli na dva konkursa, jednom za psihologa na vojnom aerodromu, a drugi put za glavnog i odgovornog urednika omladinskog lista „Grafit“, ne shvata tragično. Uveren je da mu sudbina sprema nešto mnogo veće i bolje od toga. Bože, kakav „glup dečko“, kao da je pobegao iz fascikle zaumnih pesama Ivce Živkovića Šumara, ostavljenih u „Domu“ sa željom da budu objavljene u knjizi, makar knjižici, može i đačkoj. Njih takođe čita svakome ko naiđe i tvrdi da je „Pun bojler s pijani ždralovi“ događaj decenije u srpskoj poeziji, uprkos knjigama prijatelja „Rio Bravo“ Zorana Čirića Magičnog i „Srebrni surfer“ Zvonka Karanovića. Uz sve to, ovaj mladac na mamlazni pogon se u novinama potpisuje kao „Bor koji govori“, ne mareći što je četnička ideologija kragujevačkih „Pogleda“ uveliko prevagnula u odnosu na kosmopolitsku rokenrol filozofiju niškog „Grafit“, zabranjivanog zbog

objavljivanja intervjua sa Momom Kaporom, kojim je pokušano da se upozori kako Jugoslaviji preči krvavi razlaz. Da ne trošimo reči, osoba koju posmatramo glupa je kao polarna noć u kojoj su i beli medvedi crni. Najgore od svega je što, kad uvećamo sliku, vidimo da sam to glavom i mladom bradom ja i niko drugi! Užas, pomozite ovom mladuncu da se izbavi iz živog blata sopstvene gluposti!

Bog je milostiv ili se i njemu smučilo, jer svakodnevna slika se iznenada menja: umesto „Vještica“ iz zvučnika grmi Iggy Pop i njegova pesma puna šećera – „Candy“. Novinarski Indijanac, koji je trenutno bez drugog angažmana osim ovog knjižarskog, prelistava NME (New Musical Express) i pokušava da svojim slabim engleskim razume jake stvari. A onda se na vratima, baš kao u filmovima Džima Džarmuša ili Akija Kaurismakija, pojavljuje – zašto se uvek kaže zanosna? – lepa crnokosa devojka. Klipanu bije svetlo sa ulice u oči i on ne prepoznaje koleginicu, novinarku iz dopisništva „Večernjih novosti“, Anetu Tabaković. Sve dok ona ne progovori: „Veljo, znači tu se kriješ?“ Govori to uz osmeh, tako da napadnuti nema želju da se brani. Poziva je da uđe i pošto još nema mušterija, sedaju za dugi starinski astal u „gostinskoj“ sobi „Doma“. Na njemu se u vreme dvočasovne pauze za kupce pakuju diskovi i časopisi koje naručuju iz cele Jugoslavije, po najnižim cenama u Evropi, a dok radnja radi tu se piju kafa i čaj uz najbolji ratluk u gradu. To je moguće jer je Peđa, frontmen grupe „Dobri Isaak“ i školski drug ovog mamlaza, slučajno otkrio da se muzički časopisi stari nedelju dana mogu otkupiti u Italiji kao stari papir. Preko slovenačke veze stižu u Niš, a onda ih ekipa „Doma“ pakuje i šalje širom još zajedničke zemlje. Takođe i kompaktni diskove, kasete, ploče i retke knjige, samostalna izdanja braće Cvetičanin među kojima su i Vorholov „Popism“, pesme grupe „Joy Division“, Nik Kejv kao spisatelj i druga čudesa poput Satija, legende o Golemu i još koješta iz „podruma duše“.

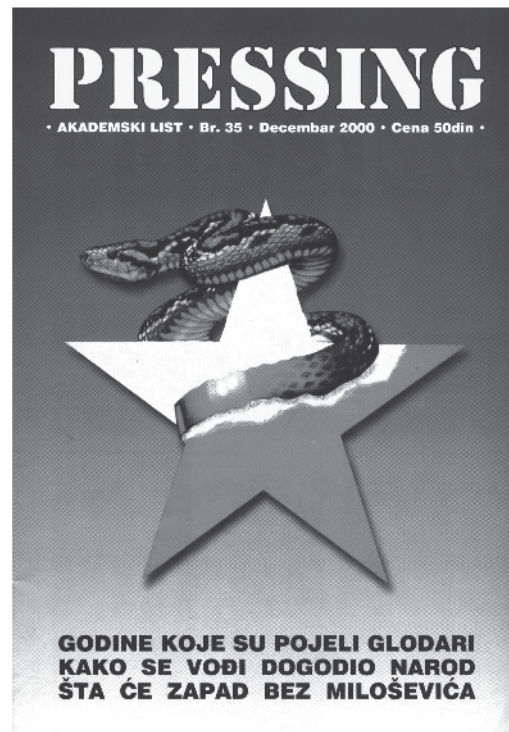
Bor koji govori ne zaklapa labrnju, ali uspeva da usput skuva i kafu, natoči vodu i donese ratluk. U ranoj mladosti je pred lepim ženama ćutao kao riba, a sada glumi nonšalanciju u stilu pevca Sofronija, lajavog krelca iz crtača. Aneta se samo smeška, progovori ponešto neobavezno, a onda udara in medias res: „Osnivamo studentski list. Hoćeš li da pišeš?“

Pokušavam da se setim da li sam se opekao kafom ili probušio jezik čačkalicom kojom sam ubacivao ratluk u njušku. Možda ni jedno ni drugo, ali sećam se da sam začutao, što mi nije svojstveno. Ubrzani film mi se odmotavao u glavi, sa scenama studentskih demonstracija na Gradskom polju, ispred tehničkih fakulteta – Građevinskog, Mašinskog i Elektronskog. Ovaj poslednji smo naročito voleli, jer su se tu održavali odlični koncerti, od „KUD Idijota“ do „Električnog orgazma“, a umeli su da se pojave i strani bendovi, kao nekakvi hardcore Holandani tih dana. (Na putu u Australiju, čini mi se, ili sam to pomešao Čavketov odgovor na moje pitanje jesu li mu

dosadili kenguri, a on priznao da nikada nije video nijednog?) Ali to što smo umesto batina dobili mogućnost da izdajemo novine, nije mi se uklapalo u koncept „socijalizma s ljudskim likom“, idejom koju je Titov ideolog Edvard Kardelj reciklirao od Musolinijevog „fašizma s ljudskim likom“. Oprezni bi pomislili da je to nekakva zamka, ali naivni su bili uvereni da je to znak njihovih snage u zemlji koja se demokratizuje. Priznajem, među najnaivnijima, uvek sam ubedljiviji šampion, upecam se i na senku pecaljke. Srećom, ovaj put sam imao jako dobro društvo i odličnu urednicu. A i počelo je da mi nedostaje novinarstvo, od kako sam kao postdiplomac predao dužnost glavnog i odgovornog urednika stručnog časopisa „Naučni podmladak“ studentu sociologije Saši Dukiću, a slobodoumni „Graft“ ugašen ili ugušen, jedno od toga dvoga. Do moga, i honorarni poslovi psihologa u „Institutu za bezbednost i zaštitu zdravlja 1. ili 9. maj“ i omladinske radionice u Osnovnoj školi „Vuk Karadžić“ pod patronatom profesorke Jelene Vlajković, sve je to isparilo kao jutarnja rosa u Sahari. Zato sam s oduševljenjem prihvatio da radim u „Domu“, zajedno sa dva Dušana, starijim Duletom Božidarevićem i mlađim Dujom Rakovićem, uz stručnu pomoć Dekija pankera Petrovića i njegove Vanjice. Bila je tu i Rajkova Žiža, u čijoj smo kući u Ulici Nikolettine Bursaća, na kraju Durlan planine od predgrađa, započeli „domske aktivnosti“ pakovanja pošiljki za ljubitelje muzike na papiru i vinilu, i naravno Peđa — spiritus movens.

Ali uprkos tome što sam radio na mestu koje je ubrzo postalo kulturni kult, osećao sam se povremeno kao špiritus. Ni pivo u obližnjem kafiću „Tajm“, u koji smo navraćali posle posla, nije moglo da mi spere gorčinu što sam se kroz život kretao na mamlazni pogon: želeo sam da se bavim razvojnom psihologijom, ali sam bio nepotreban. Dvapat najbolji student, na prvoj i četvrtoj godini, s dve značke Univerziteta u Nišu, ma ko mi šmirgla ušil! Od svih mogućih talenata, imao sam samo jedan upotrebljiv, onaj za pisanje, ali za novinare nije bilo mesta čak ni u zatvorima. Zato je moj kum Dragan Perović zbrisao u Francusku kao Miki Rubiroza još 1989. i nije se više vraćao, a drugi kum Vesko Garčević iz „Naše borbe“ zakoračio u diplomatiju. Spominjem ih jer su, za razliku od mene, oni imali hrabrosti da se otisnu iz Niša i diplomiraju žurnalistiku, Pera u Skoplju, a Vesko u Beogradu, a zatim puste korak i ka belom svetu. Otuda su poslali i poneki tekst za „Pressing“ i drugu našu štampu. Ja sam ostao „u prestonici Ništavila, skraćeni za Ništa“, kako sam nazvao ovaj grad u šaljivoj priči „Kengur mesečar“, napisanoj na

nagovor druga iz redakcije „Grafta“, velikog dobričine i pesnika Gorana Stojanovića, kome je u Marseju prepuklo srce od tuge za stvarnim životom koji nikako ne dolazi. Ta kozerija u kojoj sam u neraskidivu ljubavnu vezu spojio Veska i kenguricu iz sidnejskog ZOO vrta, objavljena je 1988. godine u novopokrenutom riječkom književnom časopisu „Rival“, čedu omladinskog „Vala“ sa kojim je „Graft“ uspešno sarađivao. Baš kao i sa splitskom „Omladinskom iskrom“, a razmenjivali smo primerke novih brojeva i sa slovenačkom „Mladinom“, zagrebačkim „Poletom“, beogradskom „Mladošću“ i „Omladinskim novinama“ — kasnije „NON-om (Novim omladinskim novinama). Bez ove novinarske predistorije, možda bih Aneti rekao istorijsko „Ne“, ali niti sam ja bio Tito niti je ona imala brkove a la Džugašvili. Zato sam odmah pristao, uveren da je pisanje isto što i disanje. A čitanje — duboko unutrašnje skitanje. Bez toga je život samo složena bezdušna aparatura. Bojao sam se da počinjem lagano da klizim ka tome, liku iz pesme „Ich bin ein roboter“ zastrašujuće nemačke grupe „Kraftwerk“. Kraftjer!

Usudio sam se da pitam Anetu za ime lista, sujevno verujući u ono rimsko nomen est omen, odnosno da ime određuje sudbinu: „Kako će se zvati?“ „Sedela sam s nekim ljudima, znaš ih, Milorad Doderović, Dragan Vidojković i još neki, i pričali smo o tome. Doder smatra da novinari treba da stalno prave presing političarima i svima drugima, možda je to dobro ime. Šta misliš?“

„Tresi, mesi, pa premesi! Dobro je, sviđa mi se, ascira i na sportsku borbu za svaku loptu. I'm pressing in the rain, just pressing in the hard rain... ima mogućnosti za mnogo asocijacija.“

„Znači, sviđa ti se! A znaš li neke ljude koje bi preporučio za članove redakcije?“ — pitala me Aneta.

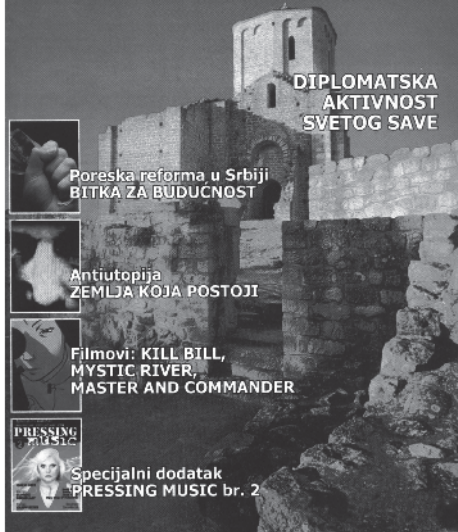
Lako je bilo odgovoriti, ali nisam bio siguran hoće li ti koje predložim pristati. Neki su već otperjali u inostranstvo ili su se spremali da to učine. Približavala se tutnjava rata, a ja sam bio indoktriniran verom u nepobedivost naše armade, Jugoslovenske narodne armije. Svaki rat ona će sprečiti za dan-dva, ugaziti šoviniste, obrisati čizme i sve će biti kao pre — „igra rokenrol cela Jugoslavija“. Možda bi naivnost trebalo lečiti elektrošokovima?

„Aleksandar Blagojević je ovde u Nišu. Piše odlične tekstove, kad je

PRESSING

akademski list • broj 43 • decembar 03/januar 04

raspoložen, zanimljivije od Bogdana Tirmanića. A i engleski govori bolje nego ja srpski. Vladan Marjanović je u Beogradu, ali on je za „Graft“ pisao bolje uvodnike od mene. Imao je jedan pod naslovom „Srbija über alles“, on analizira događaje i vidi budućnost ali mislim da ponekad preteruje sa tim predviđanjem rata. On i Aca razgovaraju na engleskom kad žele da ih ne prekidam svojim glupostima. Marija Peternel, obavezno, ona ne samo da poznaje sve jugoslovenske muzičare, nego zna i muziku. Organizovala je više koncerata nego što sam ja video. Dobro, šalim se, hvala pokojnom Banetu Tasiću za „Muzički klub 81“, od Niša je napravio veliki grad.“

Buduća urednica me pažljivo slušala, klimnula glavom i dodala: „I ja sam ih imala u vidu, ali i Zorana Čirića – Magičnog Čiru, Zorana Pešića Sigmuru, Nikolu Todorovića... Preporučili su mi i Acinog druga Baneta koji pušta muziku u omladinskoj emisiji Radio Niša.“

„Baneta Brankovića, odličan je on. Malo mlađi od moje generacije, ali bolje zna muziku od mene. U stvari, svi sve bolje znaju od mene, ali on je i jako duhovit, snimili smo zajedno špicu za taj omladinski program, skraćeno „OP“. Bane je smislio početak „Volim sve što vole mladi, skupljam značke i salvete“, ja sam dodao „i nad popom ima pop, nad radiom ima OP“. Ubacili smo zezanje u stilu Radio Moskve: „Говорит молодёж города Ниша“. Imali smo sitne probleme zbog toga, kad voliš Rusiju, niko ti ne veruje, misle da se blesaviš.“

„Dobro, daj mi brojeve telefona, ako ih znaš napamet. Ako ne, evo ti moj broj, pa mi javi.“

Može li današnji čitalac da zamisli ovu scenu? Bilo je to pre četvrt veka (s burekom i barutom), u vreme kad nisu postojali ni mobilni telefoni ni internet ni Republika Srbija na trnovitom putu u Evropsku uniju, utopiju koja je zamenila samoupravljanje na Titovom putu.

Acinog broja sam se odmah setio, jer sam s njim išao u srednju školu i telefonirao mu nekoliko hiljada puta. A i bio je sličan Ljiljinom, sa kojom sam najčešće išao na koncerte: 22-192 i 22-195, koji je čiji? Marije Peternel takođe, a Vladanov broj u Beogradu morao sam da joj javim naknadno. Dok sam spominjao prestonicu SFRJ, setio sam se mladog studenta režije koga sam upoznao radeći eksperimentalni omladinski program na talasima Radio Niša, nekoliko godina ranije.

„Aneta, sad sam se setio Kokana Mladenovića, završio je srednju glumačku školu sa Danijelom Stojanović, Goranom Milevim i tom ekipom. Sad studira režiju, a odlično piše, radi u „Dadovu“, valjda kao umetnički direktor, tako nešto. On bi mogao da piše o pozorištu, šta misliš?“

„Čula sam za njega, da je jako talentovan. Ako imaš kontakt, pitaj ga da li želi da bude saradnik Pressinga. Nemoj da ga uplašiš, nije obavezan da piše za

PRESSING

akademski list • broj 44 • april/maj 2004

svaki broj, nego kad ima vremena i kad proceni da bi nama u Nišu bilo zanimljivo nešto iz Beograda.“

„Zvaću Daču, Danijelu Stojanović, uzeću od nje broj telefona. A što se tiče ovih pisaca, to ti je dobra ekipa, svaka čast. Možda bi trebalo naći i neke mlade za aktuelna studentska događanja. Nego, ko ti radi grafičko uređenje? Dušan Mitić Car je odličan, radio sam s njim u „Graftu“.

„Znam, ali mislim da je zauzet u „Narodnim novinama“. Predložili su mi Zlatka Ristića Paju. Znaš li ga?“

„Samo preko starijeg kolege psihologa, Ace Hajdegera. On, u stvari, više voli filozofiju i džez, možda bi i njega mogli da povremeno zamolimo za neki tekst?“

(Možda je ovaj razgovor ovako tekao. Možda i nije. Sećanje je rekonstrukcija, a ne fotografija, kažu da je napisao psiholog Bartlet. Ali sigurno je da je taj razgovor imao ovakav smisao, čak i ako je spomenuto mnogo više ili manje imena nego što sada uobražavam.)

Tih burnih Jovanskih dana zazvonio mi je telefon i u Radio Niš me pozvao Slobodan Jovanović, ne onaj liberalni srpski mislilac, nego čovek s kamerom koji se bavio i raznim drugim stvarima vezanim za medije. Pravio je ekipu koja će pokrenuti studentsku emisiju i neko iz radija je predložio i mene. Tako sam se našao u petočlanoj ekipi sa dve devojke – Vanjom Obradović i Ivanom čijeg prezimena ne mogu da se setim jer ga je odnela u Beograd i promenila za muževljevo, i dva mangupa s mikrofonom – Dejanom Ristićem i Zoranom Rajkovićem. Moj kratak boravak na radiju je ostavio nekakav trag, sećanje na dubok glas plitkog, visokog mršavca s naočarima. To mi je odredilo novinarsko-voditeljski život. Hudu sudbinu hudožnika!

Uskoro sam shvatio da ne mogu da postignem da radim u „Domu“ od 9 do 18 svakog dana osim nedelje, subotom ujutru realizujem „OP“ sa Acom i Banetom, vodim studentsku emisiju „Desetka“ jednom nedeljno na kulturne i srodne teme, a ostalim danima budem reporter i uz sve to pišem za „Pressing“. Zamolio sam Peđu i Rajka da me otpuste, vrativši se definitivno u novinarstvo. Tog leta je počeo rat u Sloveniji, pa u Hrvatskoj i medijske vode su postale prljave i krvave, a meni se umesto želje da budem dopisnik iz inostranstva, ostvarila noćna mora: postao sam ratni dopisnik iz sopstvene zemlje!

Nisam uprljao ni ruke ni dušu, iako sam je poprilično izraubovao. Pressing je ostao časniji i veći od mene, uprkos ljudskim gubicima. Iz godine u godinu stizali su novi saradnici i urednici, sve bolji i bolji. Tako da on i dalje blista kao da se juče rodio, a internet mu prija da se pokaže u celom svetu, našijencima što su se tokom ratova i kriza raselili Zemljom, ali još čeznu za starim krajem, jer tu im je početak i koren dublji od kvadratnog i kubnog.

Piše: Dejan Dabić

Multimedijski superheroji (42): Panišer

Osveta

kao smisao postojanja

Možda Panišer (The Punisher) ne ispunjava u potpunosti kriterijum ove rubrike, jer nije superheroj u pravom smislu te reči (on je samo čovek koji se sveti beskrupuloznim kriminalcima koji su mu se zamerili) i više je antiheroj pošto njegove metode borbe nisu u duhu društvenih regula (da se našalimo jednom replikom iz „Otpisanih“ – „prvo puca, pa onda pita za ausvajs“), ali nije u potpunosti ni antijunak zato što od njega ne strahuju normalni ljudi koji nisu s druge strane zakona. Panišer je zapravo Frank Castle tačnije Castiglione, ratni veteran iz Vijetnama i oficir čija porodica strada od ruku mafije, a od tog trenutka smisao njegovog života postaje osveta. Zanimljivo je da su autori Panišera osmislili bez maske i tajnog identiteta (scenarista Gerry Conway i crtač John Romita Sr); lik se pojavio prvi put februara 1974. godine u broju 129 edicije The Amazing Spider-Man. Ali da bi

ostvario uspeh, Panišeru su bili potrebni dodatni podsticaji, nije bilo dovoljno gostovanje u drugim strip serijalima („Daredevil“ itsl) već je trebalo da se napravi i njegov mini strip serijal. Scenarista Steven Grant i crtač Mike Zeck sredinom osamdesetih u posebnom serijalu daju novi podsticaj Panišerovom liku i razumevanju njegovog karaktera („...nastaviće da ubija dokle god bude mogao, a ako bude poginuo, to je ionako oduvek bilo neizbežno“, slikovito primećuje Grant).

Stripovski uspeh Panišera nije mogao da ostane neprimećen u Holivudu, pa je već krajem osamdesetih Dolf Lundgren zaigrao usamljenog osvetnika u filmu „The Punisher“ (1989) koji je kao reditelj potpisao Mark Goldblatt. Međutim tek je 2004. godine Thomas Jane kao naslovni junak u istoimenom filmu koji je režirao Jonathan Hensleigh, uticao da Panišer postane popularan i kao filmska

ekranizacija (što se, naravno, odrazilo i na američkom Box office-u gde je samo na otvaranju imao blizu 14 miliona dolara). Sledeća verzija „Punisher: War Zone“ (2008) gde je Ray Stevenson u naslovnoj ulozi, a reditelj Lexi Alexander, nije uspeo da ponovi uspeh prethodnog filma, pa je ostalo da se Panišer pojavljuje u TV serijama kao što je „Marvel's Daredevil“ (2016) gde ga igra Jon Bernthal („Specifična je ta praznina koju Frank Castle nosi u sebi... Proganja ga ogroman osećaj krivice i ja, kao otac i suprug, ne mogu ni da zamislim kako bih se osećao na njegovom mestu. Spremajući se za ovu ulogu poslednjih šest meseci, morao sam da otkrijem svoju najmračniju stranu“, rekao je glumac). S obzirom na to da se dobro pokazao u ovoj ulozi izbio je da zaigra u posebnom TV serijalu „The Punisher“ koji će biti emitovan tokom ove godine.

Piše: Dejan Dabić

Režija: Mel Gibson

Uloge: Andrew Garfield, Sam Worthington,
Luke Bracey, Teresa Palmer,
Hugo Weaving, Rachel Griffiths, Vince Vaughn

„Greiben spasa“ (Hacksaw Ridge)

Filmovi Mela Gibsona kao reditelja uvek izazivaju veliku pažnju bez obzira na to da li su dobili najvažnije filmske nagrade ili poseduju izvestan stepen kontroverznosti; činjenica je da su oni uvek temeljno pripremljeni i da, u trenutku premijere, kao i svaka dobra pozorišna predstava, mogu da odgovore na pitanja - zašto ovdje i zašto sada?

Producenti su dugo merkali priču o heroju iz Drugog svetskog rata koji je prvi dobitnik Medalje časti, a da se pozvao na prigovor savesti. Desmond T. Doss je kao bolničar, bez oružja, na kraju Drugog svetskog rata, u krvavoj pacifičkoj bici na Okinavi, spasio sedamdeset petoro svojih saboraca. Gotovo nestvarno i bajkovito deluje potka ove filmske priče koja je zasnovana na istinitom događaju, a Mel Gibson je zahvaljujući kameri Sajmona Dugana (Simon Duggan) dodatno kontrapunktira; na početku, to je romantično-melodramska priča o mladiću kojeg traume iz prošlosti (pomalo kain-aveljevske provenijencije) dovode do pronalaska verskih osećanja, nakon odlaska u vojsku dominantan postaje dramski element (sukob sa starešinama i ostalim vojnicima tokom obuke), a dugo krvavo finale (u već pomenutoj bici)

dostojno je čak i horora (ali, to nije ništa neobično, takvih horor elemenata ima razbacanih i po drugim Gibsonovim filmovima, dovoljno je prisetiti se „Hrabrog srca“, „Stradanja Hristovog“ ili „Apokalipta“) u ratnim scenama neviđenim na filmu od „Spašavanja redova Rajana“, Stivena Spilberga (ne pominjući neke televizijske serije slične tematike snimljene u međuvremenu).

Centralni motiv filma, nepokolebljiva vera mladog Dosa i njegova spremnost da se žrtvuje za zajednicu (može li žrtva biti veća i hrišćanskija od žrtve za druge?), za nekog može imati elemente verskog fanatizma (ali zbog tog fanatizma ljudi ne ginu, već naprotiv, bivaju spaseni) i verovatno bi, da nema dokumentarnog dela ovog filma da potkrepi autentičnost priče, neko prigovorio kako sve to deluje nestvarno i dramski neubedljivo. A sve je upravo suprotno kada se prepustite magiji ovog filma, naročito u završnici i tek tada njegova aktivna dramaturgija dolazi do punog izražaja. Endrju Garfield je fascinantna i na mikro i makro-mimikom planu kao hrabri i (verom i humanošću, istovremeno) posvećeni Desmond Dos, dramski junak kojem se veruje, a koliko je bio studiozan u pripremi ove uloge postać jasno nakon

odgledanog dokumentarnog snimka na samom kraju filma. Snažna je i glumačka pojava Vinsa Vona kao brutalnog narednika koji vremenom shvata da se Dosov vojnički doprinos i njegova žrtva ne može uporediti ni sa jednim postupkom bilo kog „vojnici“ iz jedinice. Treba istaći i Hjuga Livinga kao Dezmundovog oca, nekadašnjeg ratnog veterana koji spas od trauma koje mu život priređuje utapa u alkoholu, a ne treba zaboraviti ni Terezu Palmer kao Dezmundovu životnu ljubav.

„Greiben spasa“ (ili „Greiben spašenih“, kako se prikazuje u Hrvatskoj) je film koji traje preko dva sata, ali se čini da je žrtvovao deo tajminga i neke dramaturške rukavce zbog furioznosti i montažnog ritma ove žestoke antiratne priče, pa neki međuodnosi Dosa i njegovih bližnjih nisu na najbolji mogući način dramaturški zaokruženi. Ali, to je sitna zamerka u odnosu na ono što nudi ovaj spektakularni američko-australijski film koji pokazuje da je moguće učestvovati u ratu, a ne izgubiti elementarnu ljudskost; trebalo bi obavezno da ga pogledaju ne samo filmofili i filmski profesionalci već i ratni veterani i pitomci raznih policijskih i vojnih akademija.

Piše: Đorđe Bajić

(Rogue One: A Star Wars Story)

Režija: Gareth Edwards

Uloge: Felisiti Džons, Diego Luna, Ben Mendelson, Forest Vitaker

Odmetnik - 1: Star Wars priča

Nakon što je kompanija Dizni od Đordža Lukasa otkupila prava na franšizu Star Wars, kod poklonika ovog voljenog serijala javila se skepsa ili, još preciznije, strah da će pod „novom upravom“ ova svemirska saga biti pretvorena u komercijalni projekat bez duše. Nakon premijere Buđenja sile (2015), dugo-očekivane sedme epizode, postalo je jasno da čelnici Diznija znaju šta rade i da imaju plan za povratak na stare staze slave. Možda Buđenje sile nije bio previše originalan film, ali pasioniranim ljubiteljima ponudio je upravo ono što im je bilo potrebno, te Džej-Džej Ejbamsova režija predstavlja značajan napredak u odnosu na Lukasove ozloglašene epizode I-III. U tom kontekstu, popkultura zaostavština Zvezdanih ratova je danas življa i aktuelnija nego decenijama unazad. Studio Dizni planira da nas svake godine, oko Božića, „počasti“ sa po jednim novim filmom. Nakon Buđenja sile s kraja 2015, u bioskope je u decembru 2016. stigao Odmetnik-1: Star Wars priča, film koji nije direktan nastavak sage, kako je u podnaslovu signalizirano, već priča iz iste galaksije. Isprva se činilo da će novi film biti samo još jedan projekat sklepan na brzinu kako bi se unovčila popularnost glavnog serijala, nešto slično poput televizijskih filmova o Evoksima iz 1980-ih, ali se ispostavilo da to nije bio slučaj. Naprotiv. Odmetnik-1 je začuđujuće zadovoljavajući SF spektakl koji uspeva da parira prošlogodišnjoj epizodi VII, pa čak da je u pojedinim aspektima i prevaziđe.

Zaokružena priča smeštena u vremenski inter-

val između epizode III i epizode IV, Odmetnik-1 predstavlja novu „zvezdanu heroinu“ Džin Erso koju tumači britanska glumica Felisiti Džouns. Ovo je, nakon Nove nade, drugi film u Star Wars nizu u kome je glavni junak mlada žena, pa ova odluka dosta govori u prilog tvrdnji da su čelnici Diznija ozbiljno razmotrili strategiju i priklonili se trendu koji su rasplamsale Igre gladi, odlučivši da ženski lik još jednom bude noseći i ključni. To je bitno, imajući u vidu da su glavne uloge u skupim holivudskim filmovima od pamtiveka pripadale muškarcima. Princeza Leja, iako ne toliko ključna za epizode IV-VI kao njen brat Luk, predstavljala je važan pomak u pogledu emancipacije ženskih likova u holivudskim blokbasterima. Nova nada i Odmetnik-1 ovaj koncept preuzimaju i dodatno razvijaju. Sa Felisiti Džouns ekran dele Dijego Luna, Doni Jen, Ben Mendelson, Forest Vitaker, Riz Ahmed, Mads Mikelsen i, na iznenađenje i šok mnogih, Piter Kušing, glumac koji je preminuo pre više od dve decenije. Lik koji je Kušing tumačio u Novoj nadi (1977), zloslutni Tarkin, „ustao je iz mrtvih“ uz pomoć kompjuterskih efekata i ima prilično značajnu ulogu u novom filmu. Ovoliki napredak tehnologije je pomalo zastrašujući, ali se stručnjacima za specijalne efekte mora odati priznanje na iznenađujuće uverljivom Tarkinovom „vaskrsenju“.

Kreativni tim koji stoji iz Odmetnika-1 je „demonstrirao silu“ i pokazao da zna šta treba da uradi kako bi se omililo svim onima koji vole epizode IV-VI. Angažman Gareta Edwardsa, reditelja odličnih Čudovišta i razočaravajućeg

rimejka Godzile, pokazao se kao pogodak u centar mete. Edwards je na zadatu temu uradio ono šta se uraditi moglo i napravio film koji je šaren, uzbuđljiv i mračan. Da, dobro ste pročitali: šaren i mračan istovremeno. I to, bogme, prilično mračan. Umesto da se Star Wars pod upravom Diznija pretvori u serijal za decu iz predškolskog, dogodilo se upravo suprotno. Sada, nakon vesti o preranoj smrti Keri Fišer, voljene glumice koja je tako uspešno otelotvorila princezu Leju, završnica Odmetnika-1 dobija na dodatnoj težini i predstavlja svojevrsni epitaf izvornoj „zvezdanoj heroini“. Zahvaljujući kompjuterskim efektima, mlada Leja je „oživljena“ na samom kraju filma koji, zapravo, predstavlja direktni uvod u Novu nadu.

Piše: Zoran Janković

Režija: Nikola Kojo

Scenarij: Nebojša Romčević

Uloge: Nikola Kojo, Zoran Cvijanović, Vesna Trivalić

STADO

Film NIKOLE KOJA

Stado

Pun svet loših filmova, a, na koncu priče, pri svakom svođenju godišnjih i inih računa, ispostavi se da je ipak podosta i dobrih ili barem zadovoljavajućih. A neku su filmovi naprosto ponajpre podatni za analizu, i taj njihov potencijal počesto ume i da natkrili priču o sveukupnom kvalitetu u kinestetičkom smislu. To bi mogao da bude prvi stepenik u priči o Stadu, i zvanično najgledanijem srpskom filmu u ovdašnjim bioskopima u 2016. godini.

Čak i na nivou puke faktografije i osnovnih odrednica i postavki, Stado je dušu dalo za višekraku analizu; reč je o prvoj filmskoj režiji glumačkog superstara Nikole Koja, čime se, dakle, nastavlja tradicija avanzovanja najkrupnijih imena ovdašnjeg (ponajpre, muškog dela) glumišta u rediteljski soj, na osnovu čega bi se Stado moglo uspoređivati i sa rediteljskim radovima Ljubiše Samardžića i Dragana Bjelogrića. Osim toga, Stado se po puno osnova, ne samo stoga što je reč o filmu koji prati pokušaj nastanka pilot-epizode za buduću seriju, da podvesti i pod okvire meta-filma; osnovna nevolja je što Stado lako i brzo gubi i pri brzopoteznijim poređenjima po dve narečene osnove – Bjelogrićev Montevideo... (uz ogradu da tu jeste reč o filmu posve drugog tipa) vidno je superiorniji rad, a Stado upadljivo zaostaje i u odnosu na, recimo, daleko uzbudljiviji, intrigantniji i veštiji rad Srđana Karanovića, Za sada bez dobrog naslova. Ovome treba dodati i činjenicu da su Kojo i saborci pokušali da Stado postave i izguraju i kao polemički, i u neku ruku i u nekoj meri, antirežimski film. A povrh svega, ovo je i ostvarenje nedvosmislenih repertoarskih ambicija, a komunikativan, pitak i što široj publici usmeren film je bio očigledan cilj autorske ekipe.

Što se tiče poslednjepomenutog, tu stvari još i najbolje stoje – zvanični podaci (oko 170 hiljada gledalaca u bioskopima do isteka godine za nama) govore u prilog tezi da je reč o ostvarenju čiji su autori uspeli barem u delu svojih namera. I to jeste za svaku pohvalu. Uz ogradu, naravno, da je, imajući u vidu vezanost ovdašnje publike za komediju kao ovde dominantni žanr i poznata glumačka lica, a njih u Stadu ima napretek, ovaj film u tom smislu bio čist zicer. Srbiji jesu potrebni repertoarski filmovi, to mora biti osnova ovdašnje kinematografije, ali nam je, u završnici prethodne godine, na primer, Bečkovićeve Jesen samuraja pokazala da to može (znatno) bolje. Stavimo li repertoarski profil i opravdani i nesporni uspeh ovog filma na bioskopskim blagajnama po strani, Stado biva film sa prilično problematičnom bagažom; suštinski tek na mahove duhovita i smešna komedija, uz to na ne mnogo zanimljivu temu (bez obzira što je očigledno reč o temi koja je bliska i važna autorskom timu ovog filma), puna dramaturških i narativnih viškova i praznina, ziheraški odglumljena, uz punu veru u rutinizirani i prepoznatljivi polazni šarm izabranih glumaca u udarnim ulogama... Stado, međutim, donosi i nekoliko zbunjujućih manjkavosti – ovde je razočarao dosad nepogrešivi direktor fotografije Dušan Joksimović sa nizom snimateljskih propusta i nonšalancija (podsetimo se njegovog snimateljskog doprinosa Dragojevićevim filmovima ili rumunsko-srpskom ostvarenju Ako zrno ne umre reditelja Siniše Dragina, na primer), a začuđujuće je, u ovom smislu, insistiranje na narcističkoj ostrašćenosti glumaca, što je pokazano kroz gotovo potpuni izostanak interakcije glavnih ju-

naka sa likovima izvan njihovog esnafskog kruga i svetonazora, a čime se krenulo put kulturološkog stereotipa iz kog se u ovom konkretnom slučaju nije izrodilo ništa potentno niti filmski izdašno.

Kao što je već pomenuto, Stado nastoji da bude i antirežimski i polemički film; na tom polju Žilnik je nedostižna meta, a Kojo ne prelazi ni delić puta koji je u svojim ključnim delima po toj osnovi prešao već pominjani Srđan Dragojević. Antirežimska poenta u Stadu je trapava, traljava, nedovoljno promišljena, lišena intelektualne note i zaleđa, te ni ne čudi što se sve okonča u prvoloptaškim prozivkama najbazičnijeg tipa, pa još i sjedinjenim sa povremenim nepotrebnim isključnicima put gross-out bižuterije. Osim toga, u konkretnom slučaju Stada postavlja se i pitanje zdravorazumske i izrazito pragmatički obojene etičnosti – koliko to pokriva za prozivku banaka zbog lihvarske pohlepnosti imaju glumci koji u Srbiji godinama unazad dragovoljno iznajmljuju svoja lica, likove i pojave i time gorku pilulu dužničkog ropstva čine barem nešto malo lakšom za progutati? I da li su najpozvaniji za kritike na račun RTS-a (kome se, naravno, svako malo može spočitati ovo ili ono) upravo oni koji su samo par televizijskih sezona unazad upravo na tom javnom servisu u udarnom terminu imali vlastite emisije i produkcije, koje su, uz to, slabo koga zanimale? Ili oni koji su dugo u nekoj formi učestvovali u vlasti, na čiju nakaradnost sada treba ukazati? Doduše, ako ćemo pošteno, etika ume da bude značajna snaga, ali ne mora nužno da bude konstanta ili važno uporište nekog filma, a često nije bila odlika ni daleko zaumnijih, značajnijih i uspešnijih filmova, zar ne?

Piše: Đorđe Bajić

Režija: Zdravko Šotra

Uloge: Vojin Četković, Tamra Aleksić, Sloboda Mićalović

Santa Maria Della Salute

Zdravko Šotra nepogrešivo ume da pogodi ukus domaće publike. Među deset najgledanijih srpskih filmova u XXI veku, nalaze se čak tri ostvarenja ovog reditelja – praktično njegov kompletan ovomilenijumski bioskopski opus (a ako listu proširimo na 15 naslova – na njoj su sva četiri Šotrina filma prikazana u periodu 2002–2012). Zna se: uvek je tu plejada poznatih domaćih glumaca u kostimima, te liciderski prizori srpske „bolje“ prošlosti. Tako je i u slučaju filma Santa Maria della Salute. Prvi minuti ovog dvosatnog ostvarenja nedvosmisleno ukazuju na televizijsko poreklo projekta i činjenicu da je film proistekao iz istoimene serije. Montažna sekvenca od desetak minuta u koju je, uz naraciju Nebojše Ilića, „uguran“ život Laze Kostića pre sudbonosnog

susreta sa zadojčenom Lenkom Dunderški više podseća na neki produženi foršpan nego na film. Uostalom, ti početni minuti to i jesu – najava onog što ćemo moći da gledamo u seriji koja će biti emitovana na RTS-u tokom 2017. godine. Priča o Lazi i Lenki, poznata svima koji su završili srednju školu u Srbiji, ili bar stigli do drugog razreda i epohe sprskog romantizma, ne donosi ništa suštinski novo u odnosu na ono što je već opšte poznato. Narativ se trivijalizuje nizananjem scena u kojima se varira jedna te ista postavka: ekscentrični, genijalni Kostić opčinjen je mladom kćerkom svog kuma Lazara Dunderškog, ali, bez obzira što je naklonost obostrana, nema hrabrosti da zatraži njenu ruku shvatajući da je razlika od gotovo trideset godina prevelika. Kostić, kona-

čno, u poslednjoj trećini filma, podleže pritiscima i ženi se dugogodišnjom verenicom Julijanom Palanački, ženom koja mu je draga, ali koju ne voli. Ironijom sudbine, sada „slobodna“ Lenka iznenada umire tokom posete Beču (po zvaničnoj verziji njena smrt je nastupila kao posledica tifusa, dok se u filmu insinuira da je, možda, oduzela sebi život isпивši prekomernu dozu lekova kupljenih u bečkoj apoteci, što i jeste jedna od nezvaničnih verzija). Slede prilično naivno sprovedene scene snova u kojima pesnik, u idiličnom, mlečno-belim svetlom prezasićenom okruženju, sreće svoju preminulu ljubav. Prilikom posete Veneciji, ispred crkve Santa Marija dela Salute, Kostić dobija inspiraciju za čuvenu pesmu čiji stihovi se mogu čuti tokom završnice filma, uključujući i scenu na samrtnoj postelji u kojoj pesnik umire čineći ono što je tako često činio i tokom ostatka filma – izgovarajući vlastite stihove.

Santa Maria della Salute je retro film, ne samo po činjenici da se radnja odigrava krajem XIX veka, već i zbog Šotrinog pristupa filmskom mediju koji jeste, u neku ruku, osoben i autorski, ali koji iz perspektive druge decenije XXI veka deluje anahrono i prevaziđeno. Vojin Četković se potrudio oko uloge, vidi se njegov entuzijazam da dočara polet i zanesenost slavnog pesnika i to je dobro, dok je Lenkin lik napisan toliko jednodimenzionalno da je, praktično, sveden na simbol „proklete lepote“. U vizuelnom smislu, peti Šotrin film u XXI veku je snimljen boljom kamerom u odnosu na prethodne, pa se u tom departmanu vidi neki boljitak. Sve drugo je u domenu očekivanog, uključujući i skućeno oživljavanje epohe i tehničke aljkavosti (na primer: tekst koji Tamara Aleksić izgovara prilikom šetnje pored reke u totalima se ne poklapa sa pokretima njenih usana; kompjuterski efekti uz pomoć kojih se likovi „teleportuju“ ispred čuvene venecijanske crkve su krajnje neuverljivi). Glumački ansambl je krcat lako prepoznatljivim licima. Poznati glumci vole da glume kod Šotre, s tim da su se mnogi morali zadovoljiti blic pojavljivanjima; za neke likove nije objašnjeno ko su već se samo pojave i nestanu (kao, na primer, mladić u tumačenju Mateje Popovića koji, reklo bi se, zauzima važno mesto u dvorcu Dunderških, mada se njegovo ime i funkcija nikada ne obelodanjuju u filmu). Bilo kako bilo, Šotra srpskoj publici nudi pravu meru, upravo ono šta većina voli da gleda – nezahtevno i nepolemičko romantizovanje srpske prošlosti. Santa Maria će lako pronaći publiku – činjenica da je ovaj film za manje od sedam dana videlo oko 25.000 gledalaca jasan je pokazatelj toga.

Piše: Pavle Zelić

Tvorci serije: Dan Goor, Michael Schur

Uloge: Andy Samberg, Stephanie Beatriz, Terry Crews, Andre Braugher, Melissa Fumero

Brooklyn

Nine-Nine

Smešna strana policije

Jedna od (retkih) prednosti dugih interkontinentalnih letova jeste iz godine u godinu sve bogatiji program na ekrančićima koji vas navodi da pogledate filmove i serije koji inače nikako da stignu na red od prevelike ponude i opterećenja praćenja „važnih“ programa o kojima svi pričaju. Tako sam nedavno tuce sati stešnjenih u sedištu sa radošću (i mnogo kikota) koje je budilo moje saputnike posvetio seriji koja mi je bila dobro poznata, ali nikako da dođe na vrh „to watch“ liste – „Brooklyn 99“. Dobar uvod je ipak predstavljao film „Popstar – never stop never stopping“, „Spinal Tap“ ovog doba, sa zvezdom Endijem Sambergom, komičarskim draguljem sa kojim svinje uvaljane u holivudsku kreativnu kaljugu očigledno ne znaju šta će. Ipak, kao i u slučaju nebrojenih drugih vrhunskih glumačkih talenata, TV mreže itekako znaju da ih udome, i Sambergov, ali i talenat ostatka ekipe procvetava u ovoj fantastičnoj parodiji krimi serija. Iako etiketiran kao „Office“ u policijskoj stanici, posle par epizoda će vam biti jasno da „Brooklyn 99“ u stvari ima pravi balans pravih, neretko jako ozbiljnih slučajeva, propuštenih kroz prizmu vrhunskog sitkoma, sa dobrom dozom autentičnih međuljudskih odnosa i gegova dostojnih najboljih stand-up nastupa.

Postavka je relativno jednostavna: smešten u izmišljenju 99. stanicu njujorške policije u Bruklinu (otud i ime), „Brooklyn Nine Nine“ prati tim detektiva na čelu sa novoimenovanim kapetanom Rejom Holtom (Andre Brauger, koga se još sećamo kao detektiva Frenka Pembiltona iz verovatno najbolje policijske serije ikada – „Homicide“). Među detektivima je Džejk Peralta (Endi Samberg), koji je neverovatno uspešan u svom poslu uprkos opušten-

om, bezbrižnom stavu, na veliko nezadovoljstvo njegove koleginice i devojke Ejmi Santjago (Melisa Fumero) koja bi samo da prati pravila. Čarls Bojl (Džo Lo-Truljo) je sposoban, ali šašav detektiv koji nije u stanju da sakrije svoje emocije, za razliku od stoičke i misteriozne Roze Diaz (Stefani Beatriz). Detektivi raportiraju naredniku Teriju Jefordsu (Teri Cruz, bivšem velikom igraču američkog fudbala), posvećenom porodičnom čoveku koji se plaši da se vrati aktivnom radu u policiji nakon incidenta na ulicama koji ga je umalo koštao života. Stanicu zaokružuje sarkastični civilni administrator Džina Lineti (Čelsi Pereti), koji izgleda da ceni sve drugo u životu osim svog posla.

Sve dobro poznate situacije koje smo videli u svim drugim kriminalističkim serijama su tu, od veštih i smehtresnih kriminalaca, velikih krađa, pa čak i ubistava, preko dinamike unutar stanice i sa centralom policije, unutrašnjom kontrolom, drugim agencijama, pa čak i inostranim agentima, a sve to provučeno

kroz fascinantnu prizmu kompleksnih međudnosa svakog lika sa svima drugima. Ipak, osnova svega jeste pre svega dobra zabava, i bez previše truda, ali sa određenim emocionalnim kapitalom koji se brzo izgradi, vrlo brzo ćete se smejeti naglas na sve štosove koje ispaljuju Samberg i ekipa. Iako svaki lik dobija priliku da zasija, ipak je glavni junak, opsednut imidžom Džona Meklejn iz „Umri muški“ franšize u fokusu, a posebno je dinamičan njegov odnos sa Braugerom, ne može biti ozbiljnijim kapetanom koji sa smrtnom ozbiljnošću reaguje na svaki ludi predlog svog talentovanog detektiva koji od, u najvećoj meri dosadnog, posla pokušava da napravi svakodnevnii šou.

U dosadašnje tri sezone se izdešavalo previše toga da se može prepričati, a i nepotrebno je, jer samo vera u dobru zabavu treba da bude dovoljna preporuka da potražite ovu seriju, sa nadom da ćemo je videti i na nešto većim kućnim ekranima naših mreža, uskoro.

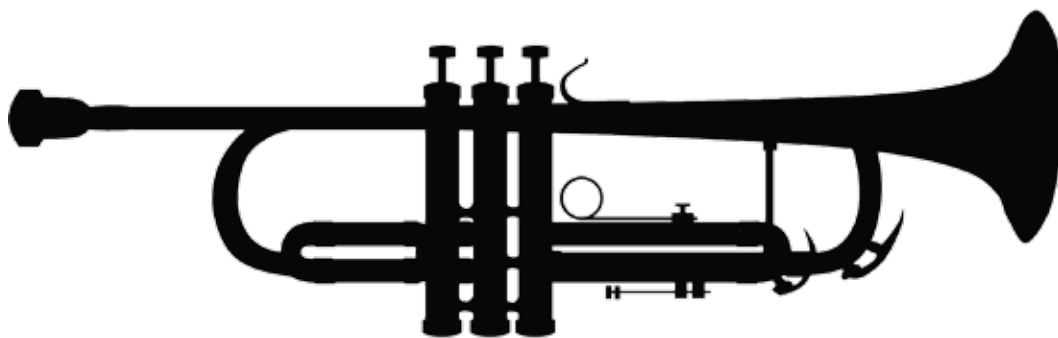

Prevela: Mimica Petrović Radovanović

Vek džezza (22)

Intervju: Vinton Marsalis

Oduvek sam samo želeo da sviram

Nemerljivi su doprinosi Vintona Marsalisa džez muzici. Rođen je u Nju Orleansu 18. 10. 1961, a sada živi u Njujorku gde radi kao umetnički direktor programa „Džez u Centru Linkoln“. Marsalis je već u svojim srednjim tridesetim godinama postao jedna od najprepoznatljivijih ličnosti u celokupnoj umetnosti.

Počeo je ozbiljno da se bavi trubom sa dvanaest godina. Sa sedamnaest godina preselio se u Njujork kako bi pohađao prestižnu školu „Džulijard“. Međutim, ubrzo po dolasku prihvatio je ponudu da se pridruži bendu Arta Blejkija „Jazz Messengers“ i počeo je sa njima da odlazi na svetske turneje. Nekoliko godina kasnije, formirao je svoje grupe i od tada uspeva da ispuni nemilosrdni raspored snimanja i turneja.

Dobitnik je mnogih uglednih nagrada: „Gremi“, „Pulicerove nagrade“, „Pibodi“ i drugih.

Ovaj intervju je napravljen 22. februara 1997. godine i objavljen je u knjizi „Jazz Profiles (The Spirit of the Nineties)“ Redžinalda Karvera i Lenija Bernstina.

Kada ste shvatili da želite da se bavite muzikom i šta vas je dovelo do takve odluke?

Otprilike kad sam imao 13 godina, zbog mog oca. To je bila ključna stvar, moj otac je svirao muziku.

Ko su neki od ljudi koji su najviše uticali na vaš život, i zašto?

Oba moja roditelja. Prvo, moj otac – imati takvu priliku da budete oko muzičara takvog ranga, takvog čoveka sa toliko integriteta a da uopšte nije uobražen. Nekog ko zaista voli muziku, veruje u nju i čije verovanje u muziku ne zavisi od njegovog položaja u njoj jer se uvek borio da sastavi kraj s krajem kako bi nahranio svoju veliku porodicu.

Ipak, nikad se nije umarao jer je i dalje verovao u muziku. Rekao bi: „Možda neću zarađivati novac, ali ova muzika je divna.“ A moja majka

– uložila je dosta vremena vodeći nas na časove muzike i koncerte, što nije nužno morala da radi.

Zatim, svi oni nastavnici koje sam imao... Imao sam mnogo učitelja trube. I svi oni muzičari koje sam upoznao dok sam odrastao. Bili su mi kao stričevi, čak i ako nisu bili svesni uticaja koji su na mene imali. Uvek sam bio u njihovoj blizini.

Zatim, muzičari kao što je Art Blejki. Imao je neverovatan uticaj na mene. Omogućio mi je da radim i shvatim šta znači ići na posao svake večeri i svirati, ne zezati se naokolo, već da u svakom trenutku budete ozbiljni i svirate sa emocijama, sa izvesnim intenzitetom i osećanjem.

Muzičare kao što je Klark Teri sretao sam dok sam išao u srednju školu. Jednom mi je poslao

razglednicu. Znaite, takvi muzičari vas uvek inspirišu. Ima ih mnogo, mogao bih da ih nabrojim i nabrajam... Bilo ih je mnogo. Upoznao sam mnoge ljude koji su bili veoma inspirativni.

Nedavno sam imao priliku da razgovaram sa nekolicinom džez muzičara: sa Erikom Ridom, Stivom Tureom, Nikolasom Pejtonom i Kristijanom Mekbrajdom. Svi oni priznaju da je džez muzika ponovo dobila na popularnosti. I svi su ubeđeni da bi za to vi trebalo da dobijete zasluge. Želeo bih da znam da li ste u nekom trenutku, pre nekoliko godina, napravili plan: „Učiniću džez muziku popularnijom“, ili se to, tokom vaše karijere, desilo samo od sebe?

Nikad nisam pomislio: Učiniću džez muziku popularnijom. Samo sam želeo da sviram. Kad-

god sam imao priliku da privučem pažnju mnogih ljudi, dosta bih pričao u korist sviranja. I naravno, znate, morali su da me desetak godina kritikuju. Jednostavno vas kritikuju. Izvrću vam reči. Uništavaju vam reputaciju i pogrešno vas predstavljaju, ali ja sam samo želeo da sviram. Želeo sam da predstavljam sve one ljude koji nikad nisu dobili šansu, kao moj otac, i sve one muzičare koje sam poznao. Nikad nisu imali priliku da govore.

Takođe, za moju generaciju, ako pričamo o rasi, postojale su neke stvari koje nisam morao da prihvatim i nisam ni nameravao da ih prihvatim, naročito kad sam bio mlad. Tada sam, čoveče, bio pun vatre. Sad sam postao blaži jer sam ostario i umorio se. Mislim, nisam zaista umoran, ali nisam kao kad sam imao 20, ili 21, ili 19.

To mi je pomoglo da dobijem na publicitetu. I pored publiciteta, uvek sam svirao. Mnogo godina se dešavalo da je moj bend bio jedini na džez festivalu koji je svirao džez. Izašli bismo na scenu i svirali džez. Sve ostalo bio je pop, fank, R&B, fuzija, ali nisam mario.

Želeo sam da sviram i ništa nije moglo da utiče na to.

Uvek sam se trudio da što češće gostujem u školama i podučavam muzičare, znate, da govorim o muzici, jer je to bilo ono u šta sam verovao. Nije stvar u tome da pokušavam da spasem džez, već je to bilo nešto što sam video da moj otac radi. Neki kažu da sam na mesijanskom putovanju i tako to. Nije tako. Jednostavno odete u grad, odsvirate svirku, odete u školu, održite čas. Ako vam neko postavi pitanje, vi odgovorite. I to radite od grada do grada, i počnete da širite uticaj. Zatim se to probije u medije, oni to interpretiraju na svoj način, kakogod, pretvore ga u nešto drugo, i jednostavno se tako desi.

Dostigli ste nivo muzičke veštine o kojoj mnogi ljudi i čak verovatno mnogi profesionalni muzičari mogu samo da sanjaju. Imam utisak da ste to postigli zahvaljujući, očigledno, svom talentu i napornom radu... Da li je bilo teško doći do te tačke?

Da, bilo je teško. Nije to samo vežbanje, čoveče, ali ono je na prvom mestu. Prvih šest ili sedam godina, morao sam da ustanem u šest sati, odem na spavanje u dva ili tri ujutru posle svirke, pokušam da uradim domaći zadatak i da se izborim sa bilo kojom ličnom situacijom u kojoj sam se našao.

Zatim je došla selidba u Njujork. Pre toga se nikad nisam odvajao od doma. Imao sam

sedamnaest godina i borio sam se, znate, trudio se da pronađem stan i posao, da se prehranim, čoveče, i živim. I sva ona suočavanja sa muzičarima. Znate, u jednom trenutku svima se dopadate. Pojavite se misleći kako ste iz Nju Orleansa i umete da svirate, a onda uvidite da nije tako. Oduvek sam smatrao da umem da sviram sve dok zaista nisam čuo sebe. Tada sam shvatio da ne umem da sviram. Zatim sam se zapitao zašto sam uopšte tužan kad sam ozbiljan po pitanju učenja sviranja. Ali, to su bile samo osnovne stvari u vezi sa muzikom koje nisam shvatao.

A onda su zbog mojih mišljenja i stavova prešli sa pohvala na omalovažavanje... Optuživali su me za antisemitizam, za rasizam. Crnci vas optužuju za tomizam. Mislim, morate biti spremni na to da se suočite sa činjenicom da će mišljenje o vama biti stvoreno na osnovu nečega što nema toliko veze sa vama.

A zatim i svi oni vrlo negativni novinski tekstovi... Godinama sam sretao ljude koji su mi govorili: „Opa, nismo znali da si bio takav.“

To me je užasno iritalo, čoveče...

Imam trideset pet godina i na turnejama sam sa bandom od svoje dvadesete, uključujući Arta Blejkija od svoje osamnaeste. Celog života sam se bavio muzikom. To je stvar koja nema

nikakve veze sa onim što je potrebno – da cele noći ostanete budni i komponujete, ili da ustanete i vežbate, odete na svirku, vozite se kombijem ili autobusom, uđete u avion, bavite se momcima koji bi radije da budu kući sa porodicama a ne na turneji, pokušavate da održite muziku... Da, teško je, čoveče. Lagao bih kad bih rekao da nije.

Imate li neke posebne planove o tome šta želite da radite u „Centru Linkoln“?

Da, dosta toga želimo da uradimo, ali sve to zahteva predstavljanje širokog asortimana muzike i predstavljanje pravila – reći, ovo su karakteristike, ovo su muzički delovi za koje smatramo da najbolje identifikuju džez muziku. Želeli bismo bar da približimo studente i one koji žele da znaju šta je džez. Imamo sve komponente programa. Stvaramo naš muzički odsek. Želimo da uradimo više stvari koje uključuju širi segment populacije i sviramo besplatne koncerte u parku. Znate, sve su to stvari o kojima Rob (Gibson) i ja stalno pričamo. To je ono čemu smo posvećeni.

Želeli bismo, takođe, da iskoristimo forum kako bismo učinili sve da što više ljudi približimo muzici i njenom osećanju. Jer, jedno je kad govorite o muzici, a kad je svirate, to je već nešto sasvim drugo. Želite i da se zabavljate svirajući je.

“Nevermind”, “Black Album” & “Ten” 25 godina posle

Muzički afterlife

*“The best revenge is to live on and prove yourself.
Be stronger than those people. And then you can come back.”*

Eddie Vedder (Pearl Jam)

Godina 2016. sigurno neće toliko ostati u sećanju po nekim sjajnim muzičkim albumima koliko po tome što su neki od najvećih muzičkih stvaralaca zauvek otišli u muzičku Valhalu. No, ove godine neki od albuma koji su napravili prekretnicu u muzici, poput Nirvaninog “**Nevermind**”, “**Metallica (Black album)**” benda Metallica ili Pearl Jamovog “**Ten**”, obeležavaju svoje male jubileje od četvrt veka. Čitav svet, pa tako i muzički, odavno je na nekoj vrsti retro-reciklaže i u raljama konzumentskog vrllog novog XXI veka gde je čak i muzika pretvorena u proizvod za jednokratnu upotrebu. U prilog tome da reciklaža nije uvek loša pojava, ide povampirenje i popularizacija vinilnih izdanja. U muzičkom svetu, danas žanrovski bogatijem no ikad, i dalje se blaga prednost daje ostvarenijima koja su nastajala pre dvadeset ili trideset godina. Na pitanje zašto je to tako, većina domaćih muzičara saglasila se oko stava da je razvoj tehnologije snimanja i manipulacije zvuka (produkcija i postprodukcija) s jedne strane olakšala proizvodnju albuma ali s druge strane dovela do neke vrste hiperprodukcije. Album je moguće snimiti i u kućnoj varijanti, u nekoj vrsti improvizovanog studija, dok je nekad prava sreća bila dokopati se profesionalnog studija i nedeljama snimati. Pre 25 godina, tada mladi bendovi Pearl Jam, Nirvana i Soundgarden objavili su albume kojima su napravili prekretnicu u svojim karijerama i zauvek se upisali u sve muzičke enciklopedije. Te iste, 1991. godine, tada već renomirana Metallica objavila je istoimeni album, široj javnosti poznatiji kao “Black album” i tako, kasnije će se ispostaviti, napravila stvaralačku

granicu u svom opusu.

Od Nirvana bebca do odlaska u istoriju

Osećaj protoka vremena postao je relativan pojam, posebno u današnje vreme. Kada se čuje neka od pesama: “Smells Like Teen Spirit”, “In Bloom”, “Come As You Are” ili “Lithium”, prva asocijacija je slika bebe koja pliva u bazenu jureći novčanicu. Čuvena Nirvanina beba sa omotnice albuma “**Nevermind**”, Spenser Elden, sada je mladić od 25 leta. Krajem septembra 2016. godine, na godišnjicu objavljivanja albuma, skoro svi mediji bili su preplavljeni Spenserovim fotografijama u bazenu nalik na onu sa albuma “Nevermind” (iako je on takvu fotografiju pravio i za desetogodišnjicu 2001. godine, kao i za 17 godina od albuma (2008. godine) i 20 godina (2011. godine). Inače, ideja za ovakvu omotnicu potekla je od samog Kobejna koji je bio fasciniran porađanjem u vodi. Nakon gledanja jednog takvog dokumentarca sa Dejvom Grolom, Kobejn je hteo da na omot Nirvaninog albuma stavi upravo sliku porađanja u vodi. Umesto toga, fotograf Kirk Vedl uslikao je u bazenu za bebe sina svog prijatelja kako pliva prema novčanici dolara na udici. Kasnije je Kobejn odbio da se za potrebe prodaje albuma u nekim radnjama sa fotografije ukloni bebin penis.

Album “Nevermind” objavljen je 24. septembra 1991. godine i tada nije samo izvukao Nirvanu na površinu jezera popularnosti, već je uticao da grunge i alternativni rok dobiju primat na radiju i televiziji, pre svega na popularnom mejnstrim muzičkom kanalu MTV.

Nakon albuma prvenca, “Bleach”, Nirvana je, u saradnji sa producentom Butch Vigom otpočela

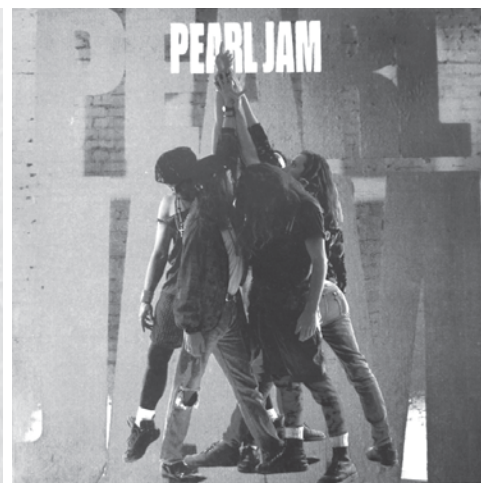
snimanje svog drugog albuma koje je trajalo preko godinu dana. Iako je prvobitno bilo planirano da i drugi album (poput prvog “Bleach”) bude objavljen za nezavisnu izdavačku kuću, turneja sa bendom Sonic Youth donela je potpuni preokret te je Nirvana potpisala za velikog izdavača DGC. I sam Kobejn bio je veliki fan benda Sonic Youth, a posebnu radost pričinio mu je nastup Nirvane na početku letnje turneje Sonic Youtha, 1991. godine.

Tokom snimanja pesama za “Nevermind”, na početnim sesijama bubnjeve je svirao Čed Čening. Njega kasnije smenjuje Dejv Grol koji u bendu ostaje sve do njegovog neslavnog kraja.

“Endless, Nameless” nastala je nakon jedne sesije snimanja materijala za “Lithium” dok se Kobejn borio da gitarske deonice odradi kako treba. Iz toga je proizišao bučan, agresivan snimak a bend je odlučio da ga stavi na kraj albuma kao skriveni snimak nakon deset minuta pauze posle balade “Something in the Way”. Međutim, inženjer zvuka Haui Vajnberg usmenoj odluci da se ova pesma doda nije pridao značaja, tako da je pesma tek kasnije dodata.

Sam Kobejn je govorio kako se stidi konačnog miksa albuma, te je bend odlučio da dovede producenta Endi Valasa koji je radio sa Slayerom.

Inače, Nevermind je prodat u preko 24 miliona primeraka širom sveta i dan-danas je jedan od nezaobilaznih albuma mnogih generacija koje otkrivaju svet muzike. Zašto se neki novi klinici i dalje pronalaze u lirici koju nosi Nevermind? Verovatno osećaju energiju koju taj album nosi, identifikuju se sa dilemama, strepnjama i strahovima jedne generacije koji su ostali utisnuti u pesme a sa njima i duh jednog vremena.

Crni dani mladih metalaca

Tokom svoje karijere Metallica je nekoliko puta okretala kormilo i jedrila ka nekim novim horizontima. Prvo okretanje desilo se sa jednim od njihovih najprodavanijih albuma, istoimenim *"Metallica"* ili kolokvijalno *"Black albumom"*, koji je svetlost dana zvanično ugledao 12. avgusta 1991. godine. I to je zvanični prelazak sa čistog thrash metala ka mejnstrimu. Bend je snage ukrstio sa producentom Bobom Rokom kako bi napravili upeglan album sa dosta prepoznatljivih nota i balada ali da i dalje bude heavy, bez da se izgubi u potpunosti veza sa korenima benda. U osnovi, mnoge pesme sa "Black albuma" nastale su tokom "...And Justice for All" turneje ali im je završnicu ipak dodao Bob Rok. Tako je, na primer, zahvaljujući Rokovoj ideji da spuste štim u "D", umesto dotadašnjeg "E", pesma "Sad But True" dobila dodatni šmek. Više od osam meseci trajalo je snimanje celokupnog materijala a bend i producent bili su zadovoljni albumom tek nakon trećeg kompletnog remiksa što je, zajedno sa prethodna dva, koštalo preko milion dolara.

Bez obzira na stvaralački mukotran proces, Metallica je uspela da izbacila album koji je koketirao podjednako i sa starim fanovima ali i sa nekim novim komercijalnijim. Pesme sa ovog albuma poput "Enter Sandman", "The Unforgiven" i "Nothing Else Matters" i dalje su rado slušane, posebno među nemetal populacijom. Album je prodat u preko 30 miliona kopija širom sveta. Prema Billbordovim podacima, od februara 2014. godine album se u proseku prodavao u dve do tri hiljade kopija nedeljno.

Prva pesma koja je napisana za "Black album" bila je "Enter Sandman". Muzika je napisana za nepuna dva dana, a Džejms Hitfild radio je tekst. Međutim, kako je originalni tekst govorio o detetu koje misteriozno umire u svojoj kolevci,

ostatak benda, menadžment i producent zamolili su ga da malo ublaži tekst.

Kako su želeli da na albumu imaju osećaj kao da se svira uživo, prvi put su svi članovi benda snimali materijal zajedno u studiju. Poseban mračni vajb koji se oseća na albumu rezultat je duševnog stanja trojice članova benda (Lars Ulrih, Kirk Hammet i Džejson Njusted) koji su tada prolazili kroz razvode i svu teskobu i uzburkana osećanja pretočili u muziku. U vreme kada se snimao materijal za "Black album" bila je popularna pesma "Wicked Game" Krisa Ajzaka. I sam Džejms je bio oduševljen Ajza-kovim pevanjem i želeo je da tu tehniku primeni u pesmama "Nothing Else Matters" i "The Un-forgiven". Na zabavi preslušavanja albuma, priredenoj u Medison skver gardenu, Džejms je mislio da se fanovima toliko neće dopasti "Nothing Else Matters" da će početi da povraćaju. Kako se kasnije pokazalo, njegove strepnje nisu bile opravdane. Pesma je bila i više nego prihvaćena i danas je opšte mesto u muzici (čak i da niste upoznati sa opusom benda ili ne slušate metal, čuli ste "Nothing Else Matters").

Desetka za one koji osećaju da su živi

Debitantski album grandž sastava *Pearl Jam*, *"Ten"*, od samog pojavljivanja, obezbedio je značajno mesto ovom bendu u istorijskim rokenrol čitankama. Album je objavljen 27. avgusta 1991. godine i prodat je u oko 13 miliona kopija samo na teritoriji SAD. Njegov značaj ogleda se i u tome što je popularisao rok scenu Sijetla, ali i grandž kao pravac. "Ten" je otvorio i debatu na temu da li je Pearl Jam dobro prodavan proizvod velikih izdavača ili su u pitanju posvećeni umetnici čija muzička vizija je punila koncertne arene. Iako se i danas svrstava u kulturne albume, "Ten" je snimljen sa jako skromnim budžetom a sam bend nikada nije očekivao da će album postići tako veliki uspeh. Prilikom fotografisanja za omot albuma,

veliki drveni natpis "Pearl Jam" ispred koga bend stoji u "svi-za-jednog" pozici, zapravo je napravio basista Džef Ejment koji je bio i umetnički direktor dizajna za omot albuma "Ten".

Tokom januara 1991. godine, Pearl Jam snimio je nekoliko pesama u London Bridge studiju u Sijetlu sa producentom Rik Parašarom. Jedna od tih pesama bila je "Alive". Kako bend kasnije nikada nije mogao da ponovi snagu i intenzitet izvođenja sa tog prvog snimka, opredelili su se za njega. Singl koji je najavio album bio je upravo "Alive". Pevač Edi Veder imao je ideju da tri pesme budu celina koja će ispričati jednu priču, nešto kao mini rok opera. Prva bi, naravno bila "Alive" koju je on bazirao na priči o tome kako njegov očuh nije njegov pravi otac, i da je njegov biološki otac preminuo. Druga u trilogiji bila bi "Once", koja bi se bavila time kako sin nije mogao da izađe na kraj sa tim saznanjem i kako je postao serijski ubica. "Footsteps", treća pesma, bavila bi se njegovom eventualnom egzekucijom. U jednom intervjuu za časopis «Rolling Stone», Veder je prokomentarisao kako je to moderan način izlaženja na kraj sa lošim životom i da mu je drago što je postao tekstopisac.

Inspiraciju za tekst pesme "Jeremy" Veder je pronašao u dva stvarna događaja iz života o pucnjavi u školi. Inače, za ovu pesmu snimljen je i spot koji na ceremoniji MTV video muzičkih nagrada 1993. godine osvojio priznanje za najbolji video.

U vreme kada je izdat "Ten", sve američke velike izdavačke kuće već su polako počele da prelaze na novi medijum – kompakt diskove. Vinilna izdanja bila su rezervisana samo za nova izdanja izvođača koji bi imali dobru prodaju. U to vreme, niko iz izdavačke kuće Epic nije očekivao da će "Ten" dostići zlatni tiraž u Americi. Album se na vinilu pojavio tek krajem novembra 1994. godine, istog dana kada i treći album "Vitalogy".

Piše: Ivana I. Božić

Harmonija za ljudsku dušu

Koliko danas zaista slušamo muziku?

“When I die, just keep playing the records.”
Jimi Hendrix

Muzika je oduvek zauzimala posebno mesto u životima ljudi. Vekovima unazad ona prožima čovečanstvo, njegov je neraskidivi deo i sa njim zajedno evoluirala. Prema shvatanju starih Kineza, muzika odražava harmoniju između neba i zemlje. U Palestini i na području drevne Mesopotamije muzika se smatrala sredstvom za dobijanje božje naklonosti, dok su Heleni zastupali stav da muzika utiče na slušaocu dušu moralno i vaspitno. To je bilo vreme kada se muzika prenosila usmeno, s kolena na koleno i više bila u službi obavljanja nekog određenog obreda nego zabava tokom dokolice. Period hrišćanstva muziku je odredio kao čisto tonsku umećnost koja izražava osećanje, stavove, raspoloženje i predstave o događajima.

Prema psihologiji, način na koji se muzika sluša i oseća određuje sliku jedne osobe u društvu, utiče na njenu ličnost i raspoloženje, čini je hrabrijom, veselijom a u pojedinim trenucima tužnom i depresivnom. Grana medicinske muzikoterapije najviše se bavila istraživanjem uticaja koji muzika ima na ljudsko telo. Osnove ove naučne discipline postavljene su sredinom XX veka u SAD. Još 1944. godine u Vašingtonu je osnovana ustanova Music Research Foundation sa ciljem da istražuje i razvija nove metode kontrole ljudskog ponašanja i emocija. Ovaj projekat je pokrenula američka vlada zbog potrebe za novim metodama psihijatrijskog tretmana veterana iz Drugog svetskog rata.

Tokom istraživanja naučnici su brzo došli do zaključka da muziku registruje deo mozga zadužen za osećanja i čulne doživljaje. Najnovija istraživanja potvrđuju veliki uticaj muzike i na bebe. Značaj muzike u prenatalnom stadijumu veći je od značaja drugih zvukova. U prošlosti su žene širom sveta pevale uspavanke svojim još nerođenim bebama, što su moderna istraživanja ocenila kao značajno jer prve lekcije iz jezika dete dobija još u materici. Glas koji peva obuhvata bogatiji spektar frekvencija nego glas koji govori i zato vrši snažniji uticaj. Neki elementi muzike, posebno visina, boja, intenzitet tona i ritam jesu elementi koji se koriste i pri govoru. Zbog toga muzika priprema sluh, telo i mozak da sluša, prima i proizvodi zvuke govora, tj. da govori. Muziku stoga možemo smatrati prelingvističkim jezikom.

Muzika i emocije

Još je svojevremeno F. Niče izjavio kako bi bez muzike život bio greška. Muzika povezuje sve emocionalne, duhovne i fizičke elemente univerzuma. Ona može menjati raspoloženje osobe. Utvrđeno je i da izaziva fizičke reakcije kod mnogih ljudi istovremeno, takođe ima sposobnost da ojača ili oslabi emocije. Muzika je organizovan zvuk, ali ta organizacija mora da sadrži elemente neočekivanog — inače je emocionalno prazna i robotizovana.

Iako mnoge ljudske aktivnosti deluju kao svesno i razumski pokrenute, ipak svoju glavnu

snagu crpe iz osećanja. One emocije koje su izazvane muzikom zapravo su samo odbljesak realnih osećanja koji se vraćaju onda kada nas neka melodija podseti realnih životnih situacija. Mnoge ljude neka pesma može uvek da rastuži dok ih druga može oraspoložiti, samo zato što ih podseća na neke prošle trenutke.

Reakcije na muziku lako se mogu primetiti u ljudskom telu. Srce tokom jednog minuta obavi između 60 i 90 otkucaja, dok se za vreme slušanja neke teške pesme puls povećava čak i do tri puta. Međutim, ne menja se samo puls, već i radna sposobnost. Problem se povećava kada se taj ritam stalno ponavlja jer to može da ima hipnotički efekat i može da dovede do stanja sličnog hysteriji. S druge strane, klasična muzika iz baroknog perioda opušta srce i puls. Kad telo postane opušteno i budno, um se lakše skoncentriše. Barokna muzika smanjuje krvni pritisak i poboljšava sposobnost učenja.

Muzika ima i manipulativnu moć i svakodnevno je slušamo bez naše volje. Zbog toga je malo TV i radio reklama koje nemaju muzičku pratnju. Cilj većine reklama je da kupovina postane emocionalna, a ne logična akcija. Često reči i nemaju mnogo smisla, ali uz odgovarajuću muziku i slike u pozadini, reklama će delovati na emocije slušalaca.

Slušanje tužnih ljubavnih pesama nesrećno zaljubljenju osobu podseća na njen neuspeh, ponavlja osećaj bola i time ga urezuje u dušu.

PLAY

PAUSE

REWIND

FORWARD

REPEAT

STOP/EJECT

Čak i ako slušalac trenutno nije nesrećan u ljubavi, ovakve pesme predodređuju njegovo ponašanje u prvoj takvoj prilici. Bilo da peva o ljubavnim jadima ili o žudnji za voljenom osobom, pesma poistovećuje slušaoca sa iskustvom opisanim u pesmi, koje je često izmišljeno ili prekrjeno, ili samo standardni šablon u muzičkoj industriji. U povodljivoj umu slušalaca, takva "ljubav" postaje stvarni doživljaj, kao kod elektrostimulacije određenih centara u mozgu, i ojačava sa svakim novim slušanjem. S druge strane, muzika koja šalje čoveku poruku ohrabrenja, ljubavi, nade, pobeđe, može od slabog da napravi jakog, od gubitnika – pobednika.

Zašto slušamo muziku?

Razlozi zašto neko sluša muziku ili zašto baš preferira određenu vrstu muzike, pre svega leže u kontroli i popravljaju našeg emotivnog stanja i raspoloženja. Stari Latini često su znali da kažu: "Musica animae levamen", odnosno: "Muzika je lek za dušu". Još tokom prošlog veka naučnici su došli do podatka da slušanje Beethovenova pomaže u lečenju depresivnih osećanja, a da Bah umanjuje problem sa spavanjem. Psiholozi često ispituju uticaj muzike na ljude koji su u fazi oporavka posle neke nesreće. Pacijenti u postoperativnom šoku kojima je puštana klasična muzika ili džez, brže su se oporavljali od onih kojima nije puštana muzika. Najpoznatiji primer istraživanja o pozitivnom dejstvu muzike jeste čuveni Mocart efekat koji je otkriven 1993. godine kada je ispitivan uticaj slušanja Mocartove muzike na uspešnost izvođenja nekih zadataka. Pokazalo se da je slušanje ove muzike dovelo do povišenja rezultata na jednom od zadataka kojima se meri inteligencija.

Slušanje muzike je zabavno, ona može da podiže raspoloženje pre izlaska, skraćuje vreme dok se obavljaju neki ne tako zanimljivi kućni poslovi, na primer pranje sudova, pravi nam društvo dok putujemo, čitamo ili radimo nešto na računaru. Ona poboljšava energiju organizma jer obezbeđuje duboka i jaka emotivna iskustva. Korisna je i kada je potrebno skrenuti misli sa nečega. Muzika može da učini da jaka osećanja koja u nama postoje budu podnošljivija tako što ih ponovo proživljavamo i uspevamo da se istih i oslobodimo. Često uz muziku, onda kada smo preplavljeni jakim osećanjima, doživljavamo iskustvo slično katarzi. Takođe,

ona pospešuje sanjarenje, evokaciju uspomena i analizu prošlosti. Kada više ljudi sluša istu muziku u nekom trenutku, njihova komunikacija postaje lakša i razmena osećanja i doživljaja je prirodna.

Dekoracija naše svakodnevice

Danas je slušanje muzike postala usputna stvar. Ona se sluša dok se surfuje internetom, obavlja kućni poslovi, razgovara s društvom... Možda je to posledica njene sveprisutnosti i dostupnosti a čemu je kumovala ekspanzija interneta i širenje okrnjenih, kompresovanih formata poput mp3. Kada se muzika slušala sa ploče ili kasete to je bila primarna radnja, neka vrsta rituala, posebno kada su ploče u pitanju. Koliko je internet obezvređio muziku najbolje ilustruje komentar Aleksandra Pejčića, frontmena beogradskog benda Vrane kamene: "Verujem da tvorac kompjutera nije ni slutio da će njegovo čedo postati zapravo napunjen pištolj gurnut u ruke kojekakvih spodoba, kojim su mogli s lakoćom izvršiti ne samo samoubistvo, već i svojevrsni kulturološki i muzički genocid nad sluhom i sveću sopstvene nacije." Aleksandar je samo jedan od brojnih sagovornika dvojca bez kormilara, Predraga Jovanovića i Branimira Loknera koji su razgovarali sa rok muzičarima četiri različite generacije na temu muzike danas i konkretno rokenrola i sve to objedinili u knjigu pod nazivom „Rokenrol u kandžama interneta". Doduše, nekada do nosača zvuka nije ni bilo jednostavno doći. Pre svega, neka izdanja nije bilo baš tako lako nabaviti a i ako ih je bilo, trebalo je izdvojiti dosta para. Ono za šta se najviše pomučimo u životu, to najviše i cenimo. Mnogima danas deluje nezamislivo i često neshvatljivo da su mladi tokom druge polovine prošlog veka skupljali novac da kupe ploču, često molili nekog ko putuje u inostranstvo da im kupi željeni vinil. A onda, kada bi ploča konačno stigla do njihovih ruku, počinjala je magija. Prema ploči bi se odnosili sa izvesnom dozom strahopoštovanja. Nakon pažljivog skidanja celofana izvlačili bi unutrašnjost omotnice (ukoliko je ima), pa sam vinil koji je bio u posebnom celofanu. Nakon pažljivog promatranja, ploča bi se zavrtila na gramofonu a nakon uvodnog pucketanja, krenule bi, jedna po jedna, pesme. Najpre sa A strane pa onda i B. Pri tom bi se hipnotički upijao svaki ton. Naravno, sve sa omotnice ubrzo bi se znalo

napamet pošto bi, kasnije, tokom ko zna kog poru slušanja, ista bila u rukama svog vlasnika. Magnetne trake, jeftinije i praktičnije za korišćenje, polako su počele da smenjuju vinile. Njihova prednost bila je u tome što su bile jeftinije za proizvodnju, distribuciju, kasnije prenošenje od kuće do neke žurke i, naravno, presnimavanje. Njihov najveći minus bio je što je traka znala dosta puta da se umrsi pa da se posle namotava olovkom ili, ne daj bože, pukne. Lepljenjem biste morali da se zauvek oprostite od dela jedne pesme. I kasete su posedovale neku vrstu bukleta smotanog kao harmonika unutar plastičnog omota. Ukoliko bi bilo piratsko izdanje u pitanju, kopija kopije ko zna koje kopije bila bi skoro nečitljiva. I kod slušanja kasete, kao i kod slušanja ploče, sva pažnja bila je usmerena na muziku. Škripa starog deka kasetofona znala bi da pokvari užitak kao i nelogično kratke ili duge pauze između pesama, koje bi bile rezultat lošeg nasnimavanja kasete. Mada, ukoliko bi vam se tog trenutka slušala pesma koja je negde na sredini kasete, morali biste da premotavate i okvirno, po debljini namotanog dela s jedne i odmotanog dela s druge strane, pogodite gde se otprilike pesma nalazi. Treća revolucija desila se sa pojavom kompaktnih diskova, prema mišljenju dobrog dela ljubitelja muzike, najslabijeg medijuma. Iako diskovi na neki način dominiraju i dalje, njihova prodaja opada iz dana u dan. Muzika se polako seli na internet i sve više bendova odlučuje se da svoju muziku postavi za besplatno preslušavanje ili čak i preuzimanje. Fizička izdanja nisu više isplativa i većina bendova odavno je fokus prebacilo na turneje i žive nastupe jer tako ostvaruju veću zaradu.

Tokom poslednjih desetak godina pravu ekspanziju doživeli su večni vinili. Ponovo su počele da niču prodavnice ploča a berze da jačaju. Nekako je nadvladao taj esencijalni, čini se, genetski utisnut nam, poriv ka slušanju muzike. Internet, mas i hiper produkcija svega i svačega pokušali su da obezvrede i muziku i sam ritual slušanja iste. Iako je danas sve toliko dostupno i bukvalno "na par klikova" od nas, retko ko se može pohvaliti da zna, na primer, kako izgleda omotnica novog albuma benda koji voli ili šta se sve nalazi na tom izdanju. Dobili smo sve na tacni i više nije interesantno, nema tu magije ni nagrade za neki naš napor.

Piše: Ivana I. Božić

Rokenrol u gradu na Nišavi, danas, juče, sutra...

Južnjačka uteha

Još od vremena Rubinsa i Daltona, igranki i prvih singl-ploča, Niš je važio za grad u kome rokenrol ima jaku bazu i jedan zanimljiv i turbulentan život. Prosto, nema muzičkog pravca koji nije bio makar na neko vreme zastupljen među niškim bendovima, od simfo-roka, preko gotika, sve do hip-hopa i ded-metala. Bendovi su se pojavljivali, albumi izdavali, organizovale svirke... Ali evo nas, mnogo godina kasnije, a Niš je nekako i dalje na muzičkoj mapi ove sada skraćene države ostao široj publici ponajviše poznat po Galiji i Kerberu u čijoj senci su ostali mnogi sjajni bendovi. A tako je bilo i pre više od dvadeset godina, stvari se, naizgled, nisu pomerile sa mrtve tačke. Ponekad neko zasija i ima hit za koji su čule i prestoničke radio-stanice, kao što je to bio primer sa reperima D-Fence koji su napravili odličnu stvar "Pozorištanec" ili post grandž bendom Gospodin Pinokio koji je u dva navrata imao hit-nedelje na dvestadvojci, ali sve su to sporadične stvari... Jedan od nedavnih uspeha niških rokera svakako je bio nastup grupe Plastic Sunday kao neke vrste predgrupe Depeche Mode na Ušću. A tu su i džezeri Eyot koji karijeru grade i van matičnog grada, pa i države, prvi album izdat u Americi, drugi u Nemačkoj, treći sniman u Bristolu pod producerskim nadzorom Džima Bara, basiste Portisheda. A četvrti – ni manje ni više nego u Čikagu, u studiju "Electrical audio" Stiva Albinija. Članovi Stereo banane su postali prave regionalne zvezde. I tako redom...

Dakle, šta je problem niških rokera? Nedostatak ambicije? Nedostatak talenta?

Ne bi se reklo.

Ono što fali Nišu jeste adekvatno mesto za koncerte i klupske svirke. Nekad davno to je bio Muzički klub na Paliluli čije se renoviranje otegotlo kao gladna godina. Ovo mesto u kome

su redovni gosti bili najbolji bendovi stare SF-RJ, od Azre, EKV-a i Pankrta, pa sve do Orgazma i grupe Leb i sol, sada je u zvaničnom vlasništvu Niškog kulturnog centra čije rukovodstvo godinama bije bitku za uvek premala sredstva iz fondova namenjenim kulturi. Dok se vrata ovog kluba ne otvore, niškim bendovima preostaje da okušaju sreću na ono malo mesta koja ne preferiraju tezgaroše sa klavijaturama što razgaljuju posetioce uz nove hitove Cece i Ace Lukasa. U Nišu takođe nema mesta za probe, što jeste veliki problem, pa se svako snalazi kako ume. Nema ni preterano kvalitetnih studija, pa ko želi iole dobar tonski zapis mora da stavi pare u džep i otputuje u prestonicu ili inostranstvo. Nekada su se brojni snimci radili u studiju Radio Niša, ali ta vremena su prošla, radio je ugašen dekretom iz prestonice a uz svojsku podršku nekih niških "lokalpatriota". Nema, na kraju krajeva, ni izdavačke kuće. Makar i male, anderground, kakva je bila DOM ili poluambiciozne kakva je bila Sorabia Disc. Lokalni kulturni centri ponekad pokušaju da se bave izdavaštvom, i zna se da je SKC stao iza

izdanja Trivalie, Arnold Lejna i Alhemije, Kitchen Asemblea i drugih... Na sreću, u Nišu je odnedavno sa radom počela nezavisna izdavačka kuća Balkan Rock Records čije prvo izdanje je imalo simboličan naslov SOS, što jeste svojevrsan poziv u pomoć, ali takođe simbolizuje bunt i nemirenje sa trenutnom situacijom, pa samim tim, u njihovoj interpretaciji ova skraćenica znači – "Sounds Of Struggle". Ovaj izdavač je nakon toga izbacio EP grupa EGO i Stereolimit, te dugosvirajuće izdanje pank legendi Totalnih klošara i album "Logos Express" grupe Metak za zlikovca. Zanimljivo je da je jednu kompilaciju niških bendova pre par godina izdao i Zdenko Franić u Zagrebu, pod svojom nezavisnom etiketom "Slušaj najglasnije!". Nekolicina srećnih i upornih uspeła je da svoja izdanja objavi u prestonici pa i dalje, ali to nikad nije imalo onog uspeha i efekta kao što je to osamdesetih polazilo za rukom Galiji i Kerberu. Naravno, bilo je to drugo vreme, veća država, organizovaniji i bolji grad u kome se više vodilo računa o kulturi i talentovanim pojedincima, i naravno, činjenica da jedno po-

javljanje na državnoj televiziji može da reši problem, donese i publiku i izdavača i sve što uz to ide. Neka starija imena su se ponovo reaktivirala i počela sa svirkama i izdavanjem novih nosača zvuka. Tu svakako treba pomenuti Fleke, koje su prema kritičaru Peri Janjatoviću najvažniji rokenrol bend u istoriji niške scene (što uopšte nije preterana ocena), i koje su se vratile albumom "Rock'n'roll is like Jesus", uz stalno aktivan Novembar, to jeste dobar podsticaj za scenu. Naročito ako imamo u vidu da postoje bendovi koji stalno rade i nešto sviraju, komponuju, snimaju, objavljuju...

Snimljen je i dokumentarac o niškoj rokenrol sceni koji je dobio naslov "Mi plaćemo iza tamnih naočara" po jednoj pesmi Dobrog Isaka, benda koji je osamdesetih doneo autentičan zvuk britanskog novog talasa u Niš i smatran za srpsku verziju legendarih Joy Division. Autori ovog dokumentarca su takođe muzičari, Velimir Stojanović (pevač benda Proces) i Marijan Cvetanović koji saraduje sa mnogim niškim grupama i muzičarima. Film je naišao na podeljene ocene, neki su čak bili i otvoreno ogorčeni onim što su videli u njemu, ali s druge strane, on je ponudio i jednu realnu sliku grada i rokenrola stvaranog u njemu, kao i deo odgovora zašto jedan dobar deo niških bendova nije uspeo da doživi punu afirmaciju.

Konačno, tu je i famozna Nisomnija, pokušaj pravljenja EXIT-a na jugu, nesrećni festival čije agonija traje godinama. Svake godine novi koncept, novi ljudi u organizaciji, nove ideje i uvek ista trajava realizacija. Od festivala koji je na svojim počecima ugostio Kosheen i druga velika imena, Nisomnija se srozala do treće-razredne provincijske manifestacije na kojoj se repertoar krpi na brzinu i u poslednjim trenucima i koji publika svakog leta sve manje i manje posećuje. S druge strane, tu je džez festival Nišvil koji iz godine u godinu raste, i postaje sve ozbiljnija manifestacija, što svakako raduje, ali teško da može da bude adekvatna uteha za druge stvari koje idu nizbrdo.

Kada se povuče crta, grad na Nišavi ima šta da ponudi, ima tu i talenata, i dobrih muzičara, i nadahnutih autora... Ali nekako fali neki mali podsticaj, možda jedan jedini korak da bi jedna raznovrsna i kvalitetna scena eksplodirala. I tako, u iščekivanju tog jednog koraka, prolaze godine, mnogi talentovani ljudi su okačili gitaru o klin, mnogi su otišli iz grada, mnogi su počeli da se bave nekim drugim stvarima... A nama ostaje da se kao u pomenutom dokumentarcu pitamo šta bi bilo kad bi bilo...

Da li je scena mrtva i četiri razloga zašto nije

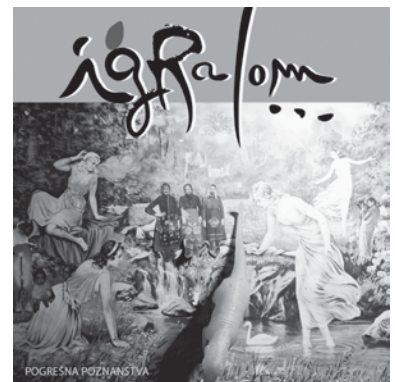
Kao što je politika omiljena verbalna zanimacija kafanskih moljaca negde tamo posle pete ture (što će reći oko 11 pre podne), tako je muzičarima, organizatorima koncerata, muzičkim novinarima, pa i publici, duševna hrana polemika o vitalnim funkcijama muzičke scene. E sad, ekipu koja sedi za kariranim stolnjacima i odaziva se na nadimke dobijene po alatima i delovima automobila niko zaista ne pita za mišljenje tako da te, mahom genijalne, teorije zavere retko kad pređu prag kafane. Sa druge strane, muzički svet ima svoje određene kanale komuniciranja sa javnošću preko medija, muzičkih portala i tribina, te zato ceo taj začarani krug raspravljanja oko scene dalekosežnije odjekuje virtuelnim i realnim prostorom. Nedavno sam tako gledao tribinu koju organizuje RTS-ova emisija BUNT na čelu sa Brankom Glavonjić. Gosti su bili kritičar Aleksandar Žikić, pisac Muharem Bazdulj i Maja Cvetković (E-Play), a teme standardne za takav tip manifestacije. Međutim, bilo je pravo osveženje čuti realne odgovore lišene preteranog lamentiranja nad umetničkom kreativnošću. Ukratko: drugo vreme-druga muzika-druga pravila. I to je zaista tako. Dokle ćemo više biti zakačeni za stadionske rok dinosauruse koji su "u ono vreme" harali, ili za relevantnost novog talasa koja je neminovno bila ogromna ali je odavno okončana smrću pojedinih ljudi i zemalja. Dosta se zanemaruje rećimo i muzička scena devedesetih ("Oči boje duge", stop!) jer uopšte ne čudi da iz najvećeg sranja niču najbolje ideje. Ta scena je i dalje nepoznanica određenom broju domaće rok publike. Ekipa koja je nastupala pod imenom „Brzi bendovi Srbije“, i koju su činili Darkwood Dub, Plejboj, Presing, Kanda, Kodža i Nebojša, Kazna za uši, Deca loših muzičara i ostali, samo je vrh

ledenog brega. Tu su i Džukele, Klinički mrtav, Braća Left, Kontrabanda, Ništa ali logopedi i mnogi, mnogi drugi...

Poznavanje svega toga je muzička lektira i tu nema spora ali nije dovoljno. Potrebno je da shvatimo da nam treba NOVI novi talas, a to je teško izvodljivo sa muzičkim trenjem u glavama ljudi. Pod tim mislim i na publiku, ali i na urednike pojedinih medija. Ovde već možemo da se prebacimo u muzički mikrokosmos Niša. Prateći brojne gradske portale na onom ukletom Fejsbuku, primetio sam da svi oni barem jednom mesečno imaju manje-više iste, nostalgijom nabijene tekstove o tome kako je u Nišu nekada cvetao rokenrol i svima je bilo do jaja. To jeste naravno tačno. I meni lično kao nekom ko je u ovaj grad došao pre desetak godina tekstovi tog tipa dodatno pomažu da se upoznam sa duhom grada i imenima koja su oblikovala njegovu muzičku istoriju. Problem je što nema tekstova o aktuelnim dešavanjima i muzičarima koji se bave modernijim zvukom i konceptom (čast izuzecima). A nije da ih nema, ima ih i te kako. Možda čudno zvuče, možda sviraju "u kompjutere", možda se "samo dernjaju u mikrofon" ali to je normalna evolucija bez koje nema nikakvog napretka niti gore pomenutog novog novog talasa sa kojim će se mlađi naraštaji povezati i prihvatiti ga kao duh svog vremena. Evo, Galija obeležava 40 godina postojanja (i to u Beogradu). Super, blago njima. Lepo je što ovaj grad ima takav bend. Možda ode čale jednog druga. Mene više interesuje to što je Eyot završio novi album kod Steve Albinija, što Suffering's The Price nastupaju na Bleed To Death festivalu u Beogradu i što je ekipa iz Streetcore Unityja uspešno pregurala i 5. Into The Pit festival koji sami organizuju.

Postojanje interneta je omogućilo da gore navedene stvari znam iako ih nisam pročitao u medijima. Međutim, dobre i loše stvari interneta idu ruku pod ruku. Dobre su poprilično jasne, dok se negativne ogledaju u slaboj posećenosti koncerata, skoro potpunom gubljenju navike da se kupuju fizička izdanja, pa čak i u lenjosti i razmaženosti publike i samih izvođača. Jedno sa drugim, trećim i četvrtim nas ponovo vraćaju na početak vrzinog kola i na naklapanje o sceni koja nigde nije jasno definisana i od koje svi očekuju nešto različito. Publika kaže — nema bendova, bendovi kažu — nema publike i para, a svi generalno greše, sem kod ovog dela za novce. Doduše i floskula "država i grad dučine nešto", koja se često provlači kod izvođača, diskutabilna je. Razumem te, prijatelju, ali zar zaista hoćeš da, uslovno rečeno, budeš dužnik vladajuće garniture, pa da te vuku na skupove ko Dinkić Kikija? To li je rokenrol? Ali dobro, odosmo možda previše u širinu. To samo dokazuje da je polemika o sceni ipak usko povezana sa kafanskom spikom o politici iz uvoda. Scena je kao materija, ne može se uništiti već samo može preći iz jednog oblika u drugi. Scena treba da ide protiv svih sem protiv sebe i uprkos svemu. A što se tiče Niša, on je ove godine postao bogatiji za četiri sjajna debitantska izdanja, koja su i više nego dovoljan dokaz da je 2016. godina ubila mnoge stvari, ali ne i kreativnost u našem gradu. E sad, da li ćemo to umeti da prepoznamo ili ćemo sačekati nekog drugog da to uradi jer mi nemamo muda i pameti već samo rezerve hejta i kritike, videćemo...

Igralom — Pogrešna poznanstva (Rock Svirke Records)

Ovaj trio čine dobro poznata imena sa niške muzičke scene na čijem CV-ju bismo izgubili celu stranu uglavnom zbog bubnjara Marka To-

movića (popularnog Tomketa). Ipak, zvuk Igraloma je toliko nov, sveži i jedinstven da taj bendovski dosije postaje potpuno irelevantan. Iako članovi benda navode da je u pitanju hillbilly afro funk ne dajte se zbuniti. Više se radi o mističnom alternativnom roku čiju je liriku često teško dešifrovati, pogotovo ako imamo na umu da vam tribalni bubnjevi i paranoična gitara ne dozvoljavaju trenutak mira. Preko svega toga sa čudnom lakoćom vozi se bas koji zauzdava te haotične nalete energije. Da je reč o kvalitetu koji je već naišao na priznanje, istakao je nedavno u intervjuu za portal Balkanrock i Nikola Vranjković koji je Igralom naveo kao jedan od najboljih novih bendova u Srbiji a koji su mu prošle godine gostovali na koncertu u Beogradu. Na redu je lagano osvajanje regiona. Prilike za to se ukazuju kako mi je rekao gitarista Mladen Marjanović nedavno kada sam igrom slučaja (get it) prisustvovao probi u klubu Feedback. Nema sumnje da je potencijal ogroman i da je na korak od punog iskorišćenja. Uostalom, ko još može da se pohvali pesmom koja se zove "Da zalijemo stazu ljutim pićem"?

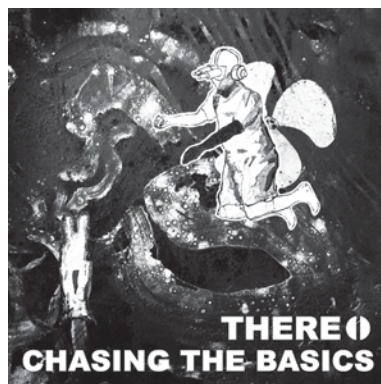
Prljave sestre — Prljave sestre (Samostalno izdanje)

Najsvežiji album sa liste. U pitanju je visokooktanska rokenrol ploča utemeljena u garažnom roku. Bend je cele godine bio vredan i nastupao u Nišu i okolnim gradovima, a nadam se da će sa punim albumom u džepu dobiti još dalje. Interesantan prvi spot koji sadrži celokupnu rok ikonografiju od oldskul automobila, preko Elvisovih odela pa do mističnih dama na zadnjem sedištu, korak je ka tome i verno oslikava vajb benda. Jer iako je u pitanju dobro poznat zvuk kojim su kod nas ovladali Partibrejkersi, Prljave sestre uspevaju da iz tog dobro poznatog špila izvuku džokera kojeg su sami nacrtali. Dodatna pohvala ide tekstovima na srpskom koji u širokom luku zaobilaze jedno-

stavnost i bezazlenost što nekada ume da "zaškripi" kod bendova ovog tipa, mada su uspeli da zadrže i taj sitni "sleazy" momenat čisto zarad šmeka. Potencijal daljeg stvaranja ove trojke (iako je možda rano pričati o tome) leži u dve najlaganije pesme na albumu, "Ponoćna vožnja" i "Rekvijem za novi vek", koje se izdvajaju vrlo brzo po nekom, da kažemo, modernijem zvuku koji bi bend mogao dodatno da proširi u budućnosti. Dobar provod na svirkama ovog benda je zagarantovan, ali ispod toga leži mnogo više od pukog rokenrola za ispijanje piva petkom uveče. Svi znamo čuveni naslov Branka Miljkovića "Poeziju će svi pisati", a Prljave sestre su tu da opovrgnu jednu od svojih pesama: "Sve će zabave biti iste".

There. — Chasing the basics (Rock Svirke Records)

Tehnički ovo nije prvo izdanje niške kosmičke post-rok ekipe ali jeste prvi LP (objavili su EP "Session 4" pre 3 godine). Koliko god je post-rok procvetao kao žanr širom sveta o čemu ste mogli da čitate i u nekom od prethodnih brojeva, Srbija je manje-više ostala imuna na njegov šarm. To ne znači da bi relevantnost ovog benda bila drastično manja u "jačoj konkurenciji". Ovako su momci jednostavno slobodniji u svom pravcu delovanja i građenju sopstvenog zvuka koji se konceptom oslanja na kosmičke motive, ali i filmsku napetost koju izvlače mahom zahvaljujući klaviru koji uopšte nije "standard" kada je ova, poprilično šablonska, muzika u pitanju. Za one koji eventualno ne znaju, ovde vokala nema. Tako da skoro sav deo tereta pada na samu muziku i aranžmane, dok u pomoć eventualno može da priskoči vizuelna dimenzija. I There. to dobro znaju! Na njihovim koncertima očekujte svetlosne efekte, oblačenje u spavaćice i sviranje gitare gudalom. Sve to pomaže u lansiranju vas tamo negde gore gde oni

lebe u bestežinskom stanju dok sviraju o snovima i kometama. Kad smo već kod snova i kometa, nedavno je objavljen i prvi spot za pesmu "Sleep! Dream!" koji vam toplo preporučujem da pogledate, čisto da znate da TO dolazi odavde.

Tevarbulebra — Ko se nađe, tu smo (Druga Svar Records)

Priznajem da kada god treba da napišem ime benda moram za svaki slučaj da pogledam u folder s muzikom ili na netu. Uostalom, da li ćete uspeti da prelomite ime preko jezika nije od suštinske važnosti. Od suštinske važnosti je BULEVAR koji figurira i u imenu i u muzici. Ne treba posebno objašnjavati o kom bulevaru se radi, jer ukoliko iz nekog razloga ne napravite link sa Nikolom Teslom, Vizantijom ili Konstantinom svi znaju koji bulevar je u pitanju. Tevarbulebra su, kao i There., instrumentalni bend, ali tu svaka sličnost prestaje. I nije loše istaći da su generalno sva četiri ovde navedena benda apsolutno stilski različita što je, priznaćete, zaista odlično za kvalitet muzičke ponude jednog grada. Elem, Tevarbulebra sviraju neku razigranu instrumentalnu fuziju svega i svačega, ali je možda najbolje zaustaviti se na fusion-rocku. Ukoliko ste fan kragujevačkih fank-rok bendova, prvenstveno Popečitelja čija izdavačka kuća je i objavila album, onda su Bulevarci pravi bend za vas. Mada može ista rečenica i ako volite Primus jer bas Ivana Stanojevića je vidno dominantan u svim pesmama. Ceo album predstavlja polučasovnu muzičku šetnju Bulevarom Nemanjića. Album otvara "Izlaz" a zatvara "Ulaz", između toga prosto možete da čujete šetnju između solitera, graju u Svetosavskom parku, pobesnelu decu u dvorištu škole i sve ono ostalo što je osetio svako ko se barem jednog sunčanog subotnjeg prepodneva prošetao ovim popularnim delom grada.

Preveo: Aleksandar Blagojević

John Cooper Clarke - Evidently Chickentown

Nema greške, kokošgrad

Drotovi jebem ih nešto se trude
Da sve u redu jebem ga bude
Šef im je svinja jebem ga takvog
Jebene klince jebe u zakmo
Od njih ni traga ni jebenog glasa
U Kokošgradu nema im spasa

Jebene svirke su jebeno jadne
Jebene vesti su jebeno gadne
Jebeni korov je jebem ga bašta
Sporost brzina jebote svašta
Jebeni narod je tupavo pleme
Dođe mi smešno ma da ga jebem
Jebote duša odmah ti svene
Po Kokošgradu pogled kad krene

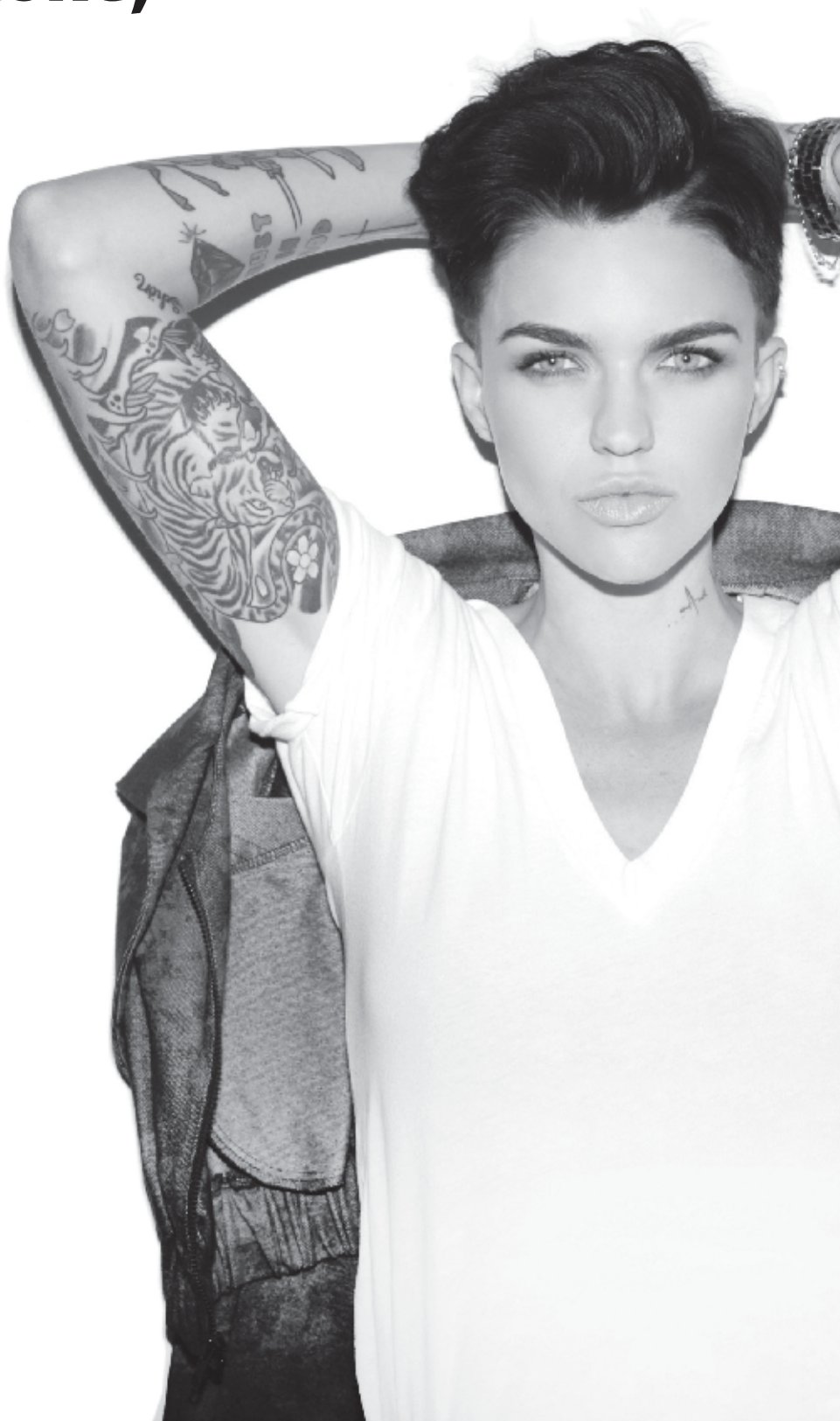
Jebenog voza nema na vreme
Ti čekaš jebote čekaš i bleneš
Izgubljen nađen to ti je tako
Jebeni Kokošgrad ne pušta lako

Jebeni pogled je jebote ružan
Jebeni krajolik jebeno tužan
Jebene bebe kenjkaju stalno
Jebeni cvetovi venu odavno
Jebem ti klopu liči na blato
Jebene šahte su sjebane bato
Jebena boja pamti se lako
U Kokošgradu braon je zakon

Jebeni pabovi jebeno smore
Jebeni klubovi puni do zore
Jebelih klinaca što misle isto
Iz jebelih očiju im viri ubistvo
Lika su isekli jebem ti sreću
Na taksi stanici ko jebenu vreću
Ostaneš kući u jebenom stanu
Komšije jebem ih dižu galamu
Smiri se jebote ne larmaj često
Ovo je Kokošgrad jebeno mesto

Jebenog voza nema na vreme
Ti čekaš jebote čekaš i bleneš
Izgubljen nađen to ti je tako
Jebeni Kokošgrad ne pušta lako

Jebeni burek uvek je gadan
Jebeni pomfrit je jebeno ladan
Jebeno pivo mlako je druže
Pacovi jebote gajbama kruže
Jebeni satovi nikada tačni
Jebeni dani su dugi i mračni
Najzad te skenjaju jebade teške
U Kokošgradu si tu nema greške

Студентски центар Ниш

Установа за стандард студената Републике Србије

Uprava

Studentski centar Niš, Ustanova za standard
studenata Republike Srbije

Velikotrnovska 2

www.scnis.rs, info@scnis.rs

tel/fax 236-686,226-487,231-339

Studentski dom - Paviljon I i II i Linijski
restoran - Topličina 1

Studentski dom - Paviljon III i Linijski
restoran - Velikotrnovska 2

Studentski dom - Paviljon IV i Linijski
restoran - Gradsko polje bb

Aperto - studentski klub na Fakultetu
umetnosti

Bridge caffe - studentski klub na
Građevinsko-arhitektonskom fakultetu

House caffe - studentski klub u zgradi
Uprave Studentskog centra Niš

